

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
2016-YL-086**

AYDIN EFELER İLÇESİ YER ADLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

**HAZIRLAYAN
Aysun KARA**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Sultan BAYSAN**

AYDIN-2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı öğrencisi Aysun KARA tarafından hazırlanan ‘Aydın Efeler İlçesi Yer Adlarının Değerlendirilmesi’ başlıklı tez, 27/09/2016 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Başkan:	Prof. Dr. Sultan BAYSAN	ADÜ	
Üye :	Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ	DEÜ	
Üye :	Yrd. Doç. Dr. A. Adnan ÖZTÜRK	ADÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen Yüksek Lisans Tezi Enstitü Yönetim Kurulunun sayılı kararıyla.....tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

....../....../2016

Aysun KARA

ÖZET

AYDIN EFELER İLÇESİ YER ADLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Aysun KARA

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sultan BAYSAN

2016, 120 sayfa

Çalışmanın amacı, Aydın Efeler içerisindeki yer adlarının kaynağını, anlamını ve geçirdiği değişimleri coğrafi, tarihsel ve dilbilimsel açıdan ortaya koymaktır. Çalışmanın Türkiye’de önceki çalışmalar ile birlikte yer adlarındaki literatüre özellikle Aydın yerelini kapsamı açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada arşiv ve kütüphane çalışması ile alan çalışması birlikte yürütülmüştür. Bu çerçevede önce Aydın Efeler İlçesi sınırları içinde yer alan 85 mahalle coğrafi bakış açısıyla fiziki ve beşeri özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Sonrasında 1/50.000 ölçekli topoğrafya haritasından mahallelerin morfolojik özellikleri incelenmiştir. Dil özelliği açısından Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük’ten mahalle adlarının sözlük anlamlarına ulaşılmış; tarihsel süreçte gelişmelerini tespit etmek amacıyla çeşitli kaynaklar incelenmiştir. Ayrıca saha gezileri düzenlenerek hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar sonucunda merkez mahallelerde beşeri çevre unsurları ağırlıklı olarak yer alırken köyden mahalleye dönüşenlerde beşeri ve fiziki unsurlar eşit ölçüde ortaya çıkmıştır. Yine kişi adlarından adını alan mahallelerde kadın adlarının olmadığı görülmüştür. Köy yerleşmelerinin ağırlıklı olarak dağ ya da tepe yamacı veya eteğinde kurulduğu gözlenmiştir. Buna rağmen, yapılan görüşmeler köy sakinlerinin geçmiş tarihi bilgiler ve mekan algısı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu durum da toplumsal belleği canlı tutmak, mekan algısını kuvvetlendirmek ve kültürel devamlılığa katkıda bulunmak için yerel coğrafi bilginin okul çağındaki öğrencilere aktarılmasının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

ANAHTAR KELİMELELER: Yer Adları, Toponimi, Yerel Coğrafi Bilgi.

ABSTRACT

EVALUATION OF PLACE NAMES IN AYDIN EFELER DISTRICT

Aysun KARA

Master Thesis, Department of Elementary Education

Supervisor: Prof. Dr. Sultan BAYSAN

The purpose of the study is to reveal the origin of the place names, meaning and their transitions within the boundaries of the Aydın Efeler district through geographical, historical and linguistic perspectives. The study with the previous works on place names carried out in Turkey is expected to contribute to the related literature, especially with its local coverage. The research was conducted by evaluating archives and library sources together with the field work. In this context firstly 85 neighbourhood-village type of settlements were classified primarily by the physical and human geographical features. Secondly, morphological characteristics of the neighbourhood were examined by using the 1/50,000 topographic map of Aydın. Then, dictionary meanings of neighbourhood names looked up in the Grand Turkish Dictionary by the Turkish Language Institute. Afterwards various sources were analysed to determine the historical changes in the development of the neighbourhood. In addition, field trips were organized and semi-structured interviews were also performed. This research mainly revealed that human environmental factors, primarily appeared in the central neighbourhoods while physical and human environmental factors are being weighted equally in the surrounding villages. In addition, the neighbourhoods in the name of persons were not included any women's names. It has also been observed that the villages settled on the slope of a mountain or a hillside. However, the interviewed inhabitants of the villages were found to have not sufficient knowledge about the local history and perception of space. In this case, this shows how important to transfer the local geographic knowledge to school-age children in order to keep the collective memory alive, to make a contribution in enhancing the perception of space and local cultural continuity.

KEYWORDS: Place Names, Toponymy, Local Geographic Knowledge.

ÖNSÖZ

İnsanların kendi kimliğini oluşturma ve yaşadığı mekanı algılama sürecinde yer adlarının ayrı bir önemi vardır. Kent belleği açısından da yer adlarına dair ipuçları değerlendirilerek gelecek nesillere aktarılmalıdır. Böylece yaşanan mekanla insan arasında daha sıkı bir bağ kurulabilir. Bu çalışmada Aydın Efeler ilçesinde mevcut mahalle adları değerlendirilerek kültürel devamlılığa katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında engin hoşgörüsü ile beni destekleyen Danışmanım Sayın Prof. Dr. Sultan BAYSAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Kendisinden sadece bilimsel araştırmalar konusunda değil, bir eğitimciye bulunması gereken bilgi, görgü ve anlayış konusunda da çok şey öğrendim. Yrd. Doç. Dr. A. Adnan ÖZTÜRK'e, Doç. Dr. Caner IŞIK'a kaynaklarını ve bilgilerini paylaşıp vermiş oldukları desteklerinden dolayı, Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ'e değerli önerileri ve katkılarından dolayı,

Araştırma görevlileri Lütfi BUDAK ve İrem NAMLI ALTINTAŞ'a anlayış ve yardımları için, Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) birimine EĞF-15007 No'lu proje kapsamında tezime verdikleri destekten dolayı, Aydın Valiliği, Büyükşehir Belediyesi ve Efeler Belediyesi yetkilileri, köy muhtarları ve tüm görüşmecilere tez süresince gösterdikleri tüm yardımlarından dolayı,

Sabır, anlayış ve desteklerini esirgemeyen değerli ailem ve çalışma arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Aysun KARA

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
ÇİZELGELER DİZİNİ	xxiii
EKLER DİZİNİ.....	xxv
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR	2
1.1. Çalışmanın Konusu	2
1.2. Çalışmanın Amacı	2
1.3. Çalışmanın Önemi.....	2
1.4. Çalışmanın Varsayımları.....	3
1.5. Materyal ve Yöntem.....	3
1.6. Kaynak Özetleri (Literatür Özeti)	9
1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	10
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1. Yer Adları (Toponimi)	11
2.2. Aydın.....	17
3. BULGULAR VE TARTIŞMA	26
3.1. Merkez Mahalleler	28
3.2. Büyükşehir Kanunu İle Mahalleye Dönüşen Köyler	34
3.2.1. Menderes Nehri'nin Güneyinde Yer Alan Köyler	36

3.2.1.1. Alanlı	40
3.2.1.2. Gödrenli	41
3.2.1.3. Kuloğulları.....	42
3.2.1.4. Kırklar	43
3.2.1.5. Dalama.....	45
3.2.1.6. Dereköy	46
3.2.1.7. Dalama Bucağı Yeniköy.....	47
3.2.1.8. Karahayıt	48
3.2.1.9. Kozalaklı	49
3.2.1.10. Yağcılar	50
3.2.1.11. Armutlu	50
3.2.1.12. Mesutlu	51
3.2.1.13. Şahnalı	52
3.2.1.14. Gölhisar	54
3.2.1.15. Bademli (Oynak)	55
3.2.1.16. Sıralılar	57
3.2.1.17. Tepeköy	58
3.2.1.18. Böcek.....	59
3.2.1.19. Baltaköy.....	61
3.2.1.20. Savrandere	62
3.2.1.21. Çiftlikköy.....	63
3.2.2. Büyük Menderes Nehri'nin Kuzeyinde Yer Alan Köyler	64
3.2.2.1. Umurlu.....	67
3.2.2.2. Serçeköy	67
3.2.2.3. Kocagür	68
3.2.2.4. Tepecik	68

3.2.2.5. Çeştepe	69
3.2.2.6. Ovaeymir	69
3.2.2.7. Merkez Bucağı Yeniköy	70
3.2.2.8. Kadıköy	71
3.2.2.9. Işıklı	72
3.2.2.10. Şevketiye	73
3.2.2.11. Kuyulu	74
3.2.2.12. Kardeşköy	74
3.2.2.13. Kuyucular	78
3.2.2.14. İlyasdere	80
3.2.2.15. Eğrikavak	81
3.2.2.16. Musluca	83
3.2.2.17. Çayyüzü	85
3.2.2.18. Terziler	86
3.2.2.19. Emirdoğan	87
3.2.2.20. Aşağıkayacık	88
3.2.2.21. Ortaköy	88
3.2.2.22. Yukarıkayacık	89
3.2.2.23. Gölcük	90
3.2.2.24. Pınardere	91
3.2.2.25. İmamköy	92
3.2.2.26. Karaköy	92
3.2.2.27. Kenker	93
3.2.2.28. Yılmazköy	94
3.2.2.29. Doğan	94
3.2.2.30. Zeytinköy	94

3.2.2.31. Kalfaköy	95
3.2.2.32. Konuklu	96
3.2.2.33. Ambarcık	98
3.2.2.34. Dağeymiri	99
3.2.2.35. Danişment	100
3.2.2.36. Horozköy	100
3.2.2.37. Alatepe	101
3.2.2.38. Balıkköy	102
3.2.2.39. Gözpınar	103
3.2.2.40. Kızılcaköy	104
SONUÇ VE ÖNERİLER	106
KAYNAKLAR	109
EKLER	117
ÖZGEÇMİŞ	119

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ADNKS.....: Adrese Dayalı Nfus Kayıt Sistemi

HGK: Harita Genel Komutanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TH: Topoğrafya Haritası

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Aydın Merkez Mahalleler (Uğur, 2003).	7
Şekil 1.2. Efeler Belediyesi Sınırları ve Büyük Menderes’e Göre Alan Araştırması Bölümleri	8
Şekil 2.1. Ad Bilim Kavram Haritası	14
Şekil 2.2. Toponimi Bilimi Kavram Haritası (Yavuz ve Şenel, 2013 Yer Adları Terimler Sözlüğü’ne göre hazırlanmıştır).....	15
Şekil 2.3. Aydın İli Haritası	17
Şekil 2.4. Beşparmak Dağları Kaya Resimleri (Peschlow, 2001)	18
Şekil 2.5. Deştepe Höyüğü	19
Şekil 2.6. Tralles Antik Kenti.....	19
Şekil 2.7. Anadolu’da Antik ve Klasik Yer Adları	20
Şekil 2.8. 17. yüzyılda Evliya Çelebiye Göre Güzelhisar	22
Şekil 3.1. Eski Aydın Merkezinden Bir Görünüm	28
Şekil 3.2. Eski Tarihlerde Aydın	31
Şekil 3.3. Hasanefendi Mahallesi’nden Bir Görünüm	32
Şekil 3.4. Büyük Menderes Nehri’nin Güneyinde Yer Alan Köyler Haritası	38
Şekil 3.5. Büyük Menderes’in Güneyinde Yer Alan Köylerin Uydu Görüntüsü..	39
Şekil 3.6. Alanlı Köyü’nden Bir Görünüm	40
Şekil 3.7. Gödrenli-Kırklar Köyleri Arasında Namazgah	42
Şekil 3.8. Kuloğulları Köyü Linyit Madeni Alanı.....	43
Şekil 3.9. Kırklar Köyü’nden Bir Görünüm.....	44
Şekil 3.10. Dalama’dan Görünüm.....	45
Şekil 3.11. Dereköy’den Görünüm	47
Şekil 3.12. Dalama Yeniköy’den Görünüm	48
Şekil 3.13. Karahayit Köyü’nden Görünüm.....	49

Şekil 3.14. Kozalaklı Köyü Eski Yerleşim Alanı ve Taş Ev Kalıntıları.....	50
Şekil 3.15. Armutlu Köyü’nden Bir Görünüm	51
Şekil 3.16. Mesutlu’dan Görünüm	52
Şekil 3.17. Şahnalı Köyü’nden Görünüm.....	52
Şekil 3.18. Şahnalı Köyü Sancağı	53
Şekil 3.19. Gölhisar Köyü’nden Görünüm	55
Şekil 3.20. Bademli Köyü’nden Görünüm	56
Şekil 3.21. Bademli Köyü’nden Görünüm	56
Şekil 3.22. Sıralılar Köyünden Görünüm	57
Şekil 3.23. Sıralılar Köyünden Maden Alanının Görünümü	58
Şekil 3.24. Tepeköy	59
Şekil 3.25. Böcek Köyü.....	59
Şekil 3.26. Böcek Köyünde Bir Deve Damı.....	60
Şekil 3.27. Baltalı Dede Türbesi.....	62
Şekil 3.28. Savrandere Köyü ve Yol Üzerindeki Deve Damı	63
Şekil 3.29. Çiftlik Köyü.....	64
Şekil 3.30. Büyük Menderes Nehri’nin Kuzeyi ile Aydın-İzmir Karayolu Güneyinde Yer Alan Köyler	65
Şekil 3.31. Büyük Menderes Nehri’nin Kuzeyi ile Aydın-İzmir Karayolu Güneyinde Yer Alan Köyler Uydu Görüntüsü.....	66
Şekil 3.32. Ovaeymir Köyü	70
Şekil 3.33. Yeniköy	71
Şekil 3.34. Kadıköy	72
Şekil 3.35. Işıklı Köyü.....	73
Şekil 3.36. Kardeşköy	75
Şekil 3.37. Aydın-İzmir Karayolunun Kuzeyinde Yer Alan Köyler	76

Şekil 3.38. Aydın-İzmir Karayolunun Kuzeyinde yer Alan Köylerin uydu görüntüsü	77
Şekil 3.39. Kuyucular köyü tarihi kemer köprü	78
Şekil 3.40. Kuyucular Köyü ve Köy Parkı	79
Şekil 3.41. Kuyucular Köyü Kuyularından Biri	79
Şekil 3.42. İlyasdere Köyü'nün Girişi	80
Şekil 3.43. Eğrikavak Köyü	81
Şekil 3.44. Koçak Kanyonu	82
Şekil 3.45. Musluca Köyü	84
Şekil 3.46. Musluca Köyü İlkokulu	85
Şekli 3.47. Çayyüzü Köyü Şehitliği	86
Şekil 3.48. Terziler Köyü	87
Şekil 3.49 . Aşağıkayacık Köyü	88
Şekil 3.50. Ortaköy	89
Şekil 3.51. Yukarıkayacık Köyü Yolu	90
Şekil 3.52. Gölcük Köyü Çevresi Tepeden Görünümü	91
Şekli 3.53. Pınardere Köyü Çeşmesi	92
Şekil 3.54. Karaköy	93
Şekil 3.55. Kenker Köyü	93
Şekil 3.56. Zeytinköy	95
Şekil 3.57. Kalfaköy	96
Şekil 3.58. Konuklu	97
Şekil 3.59. Ambarcık Köyü	98
Şekil 3.60. Dağeymiri Köyü	99
Şekil 3.61. Balıkköy	103
Şekil 3.62. Gözpınar Köyü	104
Şekil 3.63. Kızılcaköy	105

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1.1. Efeler İlçesinde Yer Alan Mahalle Adları (alfabetik sırayla)	6
Çizelge 2.1. Yer Adları Alt Dallarından Bazıları	16
Çizelge 3.1. Aydın’da Mahalle Adlarının Doğal ve Beşeri Çevre Özelliklerine Göre Sınıflandırılması.....	27
Çizelge 3.2. Aydın’da Merkez Mahalle Adlarının Doğal ve Beşeri Çevre Özelliklerine Göre Sınıflandırılması.....	29
Çizelge 3.3. Büyükşehir Kanunu İle Mahalleye Dönüşen Köyler ve Beldeler	36

EKLER DİZİNİ

EK 1. Görüşme Formu	117
---------------------------	-----

GİRİŞ

Ad Bilim (Onomastik) içerisinde önemli bir araştırma alanı olan Yer Adları (Toponimi) çalışmaları, Alagöz'e (1984) göre, bir yerin tarihi, coğrafi ve genel karakterini tanıma ve tanıtmada büyük rol oynar. Aynı zamanda toprağın dili olarak ifade edilen Yer Adları, yaşadığı mekanla insan arasındaki etkileşimi yansıtan önemli bir bağıdır. Bu nedenle, yer adlarının bir yeri vatan haline getirdiği belirtilmektedir (Tan, 1984). Çok boyutlu araştırmalar ile yer adlandırmalarının kökeni ve geçmişine ilişkin daha ayrıntılı bilgilere ulaşılabilir. Bu araştırmada da zengin bir tarihi geçmişe sahip Aydın ilinin Efeler (eski merkez ilçe) ilçesi sınırları içerisinde yer alan yer adları çok boyutlu olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde *Araştırma Hakkında Açıklamalar* başlığı altında çalışmanın konusu, çalışmanın amacı, çalışmanın önemi, çalışmanın varsayımları, materyal ve yöntem, kaynak özetleri (literatür özeti), kapsam ve sınırlılıklar üzerinde durulmuştur. *Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve* olan ikinci bölüm, tezde kullanılan temel kavramların tanıtıldığı, birbirleriyle ilişkilendirildiği, tezde kullanılış şeklinin belirtildiği ve genel olarak tezin kavramsal çerçevesinin çizildiği bölümdür. Üçüncü bölümde *Bulgular ve Tartışma* başlığı adı altında Efeler ilçesi yer adları doğal ve beşeri çevre özelliklerine göre iki ana başlık altında sınıflandırılmış, bununla birlikte ilgili literatür bilgisi, yerleşim yerlerine yapılan gezi ve buralarda yapılan görüşmeler değerlendirilmiş yer adları temelde coğrafi özellikler olmak üzere tarihi geçmiş ve dil özelliği açısından da değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde *Sonuç ve Öneriler* başlığı altında araştırmada varılan sonuçlar bulgular ışığında yorumlanmış ve çeşitli önerilerde sunulmuştur. Beşinci bölümde *Kaynaklar* başlığı altında araştırmada yararlanılan kaynaklar alfabetik sıraya göre verilmiştir. Son bölümde *Ekler* başlığı altında Ek 1 görüşme formu soruları yer almaktadır.

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.1. Çalışmanın Konusu

Bu araştırmada Aydın Efeler ilçesi sınırları içinde bulunan yer adları (2014 yılında uygulamaya konulan Büyükşehir Yasası sonrası mahalle olan 5 belde, 56 köy yerleşimi ile eskiden de mahalle olan 24 merkez mahalle) coğrafi bakış açısı temelinde sınıflandırılmıştır. Bununla birlikte tarihi geçmiş ve dil özellikleri açısından ilgili literatür incelenmiştir. Ayrıca mahalle, belde ve köylere düzenlenen saha gezileri ile yerleşim yeri sakinlerinin görüşlerine de başvurularak yer adları çok boyutlu ele alınmıştır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmayla, Aydın Efeler ilçesinde yer adları değerlendirilerek kültürel devamlılığa katkı sağlanması ve insanlarda mekan algısı ve mekan bilincinin gelişmesine katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Ayrıca zaman içerisinde *Türkiye Yer Adları Sempozyumu'nda* (1984) dile getirilen ve Türkiye genelinde oluşması umut edilen *Anadolu Yer Adları Sözlüğü* Aydın bölümü için de katkı sağlaması beklenmektedir.

1.3. Çalışmanın Önemi

İnsanoğlu geçmişten bugüne çevresindeki bütün canlı ve cansız varlıklar ile soyut kavramları adlandırmıştır. Ad bilim (onomastik) içerisinde ayrı bir dal olan yer adları (toponimi) çalışmaları sonucunda toplumların tarihleri, coğrafyaları, kültürel özellikleri gibi pek çok bilgiye ulaşılabilir. Kültürel devamlılığa katkıda bulunmak, insanlarda mekan algısını kuvvetlendirmek ve mekan bilinci kazandırmak amacıyla yer adları ayrı bir önem kazanmıştır. Son yıllarda artış eğiliminde olan toponimi çalışmaları bu bilgilerin ortaya çıkarılması için çok önemlidir. Aydın bu çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı bir yerleşim birimi olarak araştırılmaya değer zengin bir tarihi geçmişe ve kültüre sahip olması sebebiyle bu zengin geçmişin içerisinde yer adlarının kaynaklarının araştırılması için önemli bir merkezdir.

1.4. Çalışmanın Varsayımları

Bu çalışmada coğrafi bakış açısı temelinde fiziki ve beşeri çevre özelliklerine göre yer adları sınıflandırılmış, konu ile ilgili literatür bilgilerine ulaşılmıştır. Dil özelliğinin tespiti için *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük* ile tarihsel kökenin tespiti için Yusuf Halaçoğlu'nun (2011) *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatleri Oymaklar*, Faruk Sümer'in (1999) *Oğuzlar* kitapları, Munis Armağan'ın *Ege Tarihi Coğrafyası (Boylar, Aşiretler, Obalar, Kentler, Köyler, Tarihi Semtler)* (2009), *Asya'dan Anadolu'ya Türklerin Anı Defteri* (2006), *Ege'nin Gizli Tarihi Horasaniler* (2001) kitapları ile Asaf Gökbel ve Hikmet Şölen'in (1936) *Aydın İli Tarihi* kitaplarında yer alan bilgiler esas alınmıştır.

Bunların yanında yerleşim yerlerine yapılan saha gezileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada görüşülen kişilerin görüşme sorularını (Ek 1) içtenlikle ve objektif olarak yanıtladıkları varsayılmıştır. Görüşme soruları araştırmanın amacını yansıtır niteliktedir. Aydın Efeler İlçesi sınırları içerisindeki yer adlarının araştırılabilmesi için görüşme gerçekleştirilen kişi sayısının yeterli olduğu kabul edilmiştir. Araştırmanın örneklemi sayı açısından araştırmanın evreni olan Aydın Efeler İlçesi'ni temsil etmeyebilir. Ancak elde edilen bulgular kayda değer bilgiler içermektedir.

1.5. Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, Aydın Efeler ilçesi içerisinde yer alan 85 mahalle adının değerlendirmesini kapsamaktadır. Çalışma planlandığı dönemde bu mahallelerin 56 tanesi merkez ilçeye bağlı köy yerleşmesi, 5 tanesi belde, 24 tanesi ise merkez ilçe Efeler'in mahallesi durumunda idi. Bunlar kentsel mahalle olarak ifade edilebilir. Bu süreçte Aydın Büyükşehir Belediyesi'ne dönüşünce merkeze bağlı köy yerleşmeleri de mahalle statüsü kazanmıştır. Dolayısıyla çalışma Efeler ilçesinde 2014 yılında uygulamaya konulan 6360 sayılı Büyükşehir Kanunu öncesinde köy ve belde yerleşimi olan, 2014 yılından itibaren mahalleye çevrilen yer adları ile merkezde eskiden de mahalle olan yerleşme adlarını kapsamaktadır.

6360 sayılı Kanun öncesi 16 ilçe, 512 köy yerleşmesi olan Aydın ilinin idari yapısı 6360 Sayılı Kanun sonrası büyükşehire dönüşünce, 1 Büyükşehir Belediyesi, 17 ilçe, 17 belediye ve 670 mahalleden oluşmaktadır. Harita Genel Komutanlığı verilerine göre, Aydın ili 8116 km² yüzölçümüne sahiptir. Büyüklük

sırasına göre ilçeler Söke 1064, Bozdoğan 859, Çine 820, Karacasu 727, Nazilli 691, Efeler 624, Kuyucak 544, Koçarlı 455, Didim 424, Germencik 394, Karpuzlu 286, Kuşadası 265, Yenipazar 245, Sultanhisar 220, İncirliova 188, Köşk 187, Buharkent 124 km²'lik alan kaplamaktadır. 17 adet ilçeye sahip olan ilde merkez ilçe olması sebebiyle araştırma sınırı olarak Efeler İlçesi belirlenmiştir. Efeler büyüklük olarak altıncı sırada yer almaktadır.

Bu çalışmanın temel veri kaynağını Aydın Valiliği Mahalli İdareler Müdürlüğü, Aydın Belediyesi Şehircilik ve İmar İşleri Müdürlüğü, Aydın il Kültür Müdürlüğü bilgileri ve konu ile ilgili diğer kaynaklar oluşturmaktadır. Öncelikle 85 mahalle adı (24 kentsel mahalle ile, 2014 Büyükşehir Yasası sonrası mahalle statüsüne dönüşen 5 belde ve 56 köy yerleşimi) coğrafi bakış açısıyla, sınırlarını Karaboran (1984) ve Doğanay'ın (1991) belirledikleri ülkemizde köy yerleşmeleri ile ilgili sınıflandırma esas alınarak, adlarını fiziki ve beşeri coğrafya ile ilgili adlar şeklinde iki ana başlık etrafında değerlendirilmiştir. Adını fiziki coğrafya terimlerinden alan adlar fitolojik adlar, hidrografik adlar gibi alt başlıklara ayrılırken; adını beşeri coğrafya terimlerinden alan adlar ise mesleklerle ilgili adlar, dini adlar gibi alt başlıklar etrafında sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir (İbret, 2003; Sarı ve Tepeli, 2012; Baysan ve Kara, 2014). Sınıflandırmaya daha önce mevcut olmayan kategoriler eklenmiştir. Harita Genel Komutanlığı'ndan elde edilen 1:50.000 ölçekli topoğrafya haritası üzerinde mahallelerin adlarında morfolojik özelliklerin etkileri değerlendirilmiştir. Ayrıca mahalle muhtarlıkları ile görüşülerek muhtarların mevcut bilgilerinden yararlanılmış, saha gezileri düzenlenerek fotoğraflar çekilmiştir. Coğrafi bakış açısı temelinde gerçekleştirilen çalışmada adların tarihi geçmişi ve etimolojik kökenleri de incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca yerleşim yerlerinin nüfusuna ilişkin 2015 yılı (ADNKS sonuçları) TÜİK verileri kullanılmıştır.

Araştırmada coğrafi gözlemden başka nitel araştırma tekniği de kullanılmıştır. Nitel araştırmalar için uygun ve en yaygın bir yöntem olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile mahalle muhtarlarıyla ve köylerde 50 yaş ve üzeri halktan kişilerle görüşme yapılması hedeflenmiş ancak eğitim ve bilgi durumuna göre (köy muhtarı, üniversite mezunu) 50 yaş altı kişilerle de görüşmeler yapılmıştır. Öncelikle görüşme soruları pilot çalışma ile sınanmış; ön görüşmelerin ardından görüşme soruları içerisinde yer alan bazı sorular çıkarılarak yeniden düzenleme yapılmış ve görüşmeler bu şekilde uygulanmıştır. Bu görüşmelerde '*Köyünüzün adı nereden gelir?*', '*Anlamı nedir?*', '*Köyün tarihi-geçmişi hakkında*

neler biliyorsunuz?’ gibi soruların yer aldığı 6 adet soru hazırlanmış olmakla birlikte görüşmenin gidişatına uygun doğal bir ortam oluşturulmuş, soru-cevap şeklinde mekanik bir işleymen kaçınılmıştır (Öztürk, 2014). Görüşme formu Ek 1’de sunulmuştur. Görüşmeler sırasında bazı kişilerle görüşme formları doldurularak ayrıca sesler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş, bazı kişilerin bu konuda istekli olmaması sebebiyle onlarla sadece görüşme formları doldurulmuştur. Ayrıca görüşme gerçekleştirilen kişilerin listesi oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra köy halkından pek çok kişiyle de, kayıt altına alınmamış kaydedilen bilgilerin teyidi amaçlı görüşülmüştür. Görüşmeler sırasında kaynak kişilerin büyük bir kısmının ismini kullanılmasını istemediği ve çekinceli davrandıkları görülmüş, görüşülen kişilerin gizlilik hakkı çerçevesinde kaynak kişilerin bilgileri araştırmacıda saklı kalmak koşuluyla tez içerisinde yer almamış, görüşülen kişiler kaynak kişi olarak ifade edilmiştir (Glesne, 2013). Yapılan görüşmelerde halkın yerel bilgisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çobanoğlu (2003) halkın yerel bilgisini ortaya çıkarmanın coğrafyanın yanında halk biliminin de konusu olduğunu, halk biliminin normatif bir bilim olarak herhangi bir konuyu iyi-kötü, doğru-yanlış olarak değerlendirmedini, halkın genel algısını ölçtüğünü belirtmiştir. Bu çalışmada araştırma alanımız içerisinde yer alan yerleşim yerlerinde yaşayan halkın yaşadığı mekanla etkileşimi ve algısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Dil açısından değerlendirme yapmak amacıyla, her mahallenin adı Türk Dil Kurumu’nun yayınladığı *Büyük Türkçe Sözlük*’ten kontrol edilmiştir. Ege Bölgesi yoğun bir şekilde Türkmen yerleşimi olduğu için köy adlarında boy, aşiret, cemaat adlarının varlığını tespit etmek amacıyla Halaçoğlu’nun (2011) *Anadolu’da Aşiretler, Oymaklar ve Cemaatler* ve Faruk Sümer’in (1999) *Oğuzlar* kitapları, Munis Armağan’ın *Ege Tarihi Coğrafyası (Boylar, Aşiretler, Obalar, Kentler, Köyler, Tarihi Semtler)* (2009), *Asya’dan Anadolu’ya Türklerin Anı Defteri* (2006), *Ege’nin Gizli Tarihi Horasaniler* (2001) kitapları ile Asaf Gökbel ve Hikmet Şölen’in (1936) *Aydın İli Tarihi* kitapları temel başvuru kaynakları arasında yer almıştır.

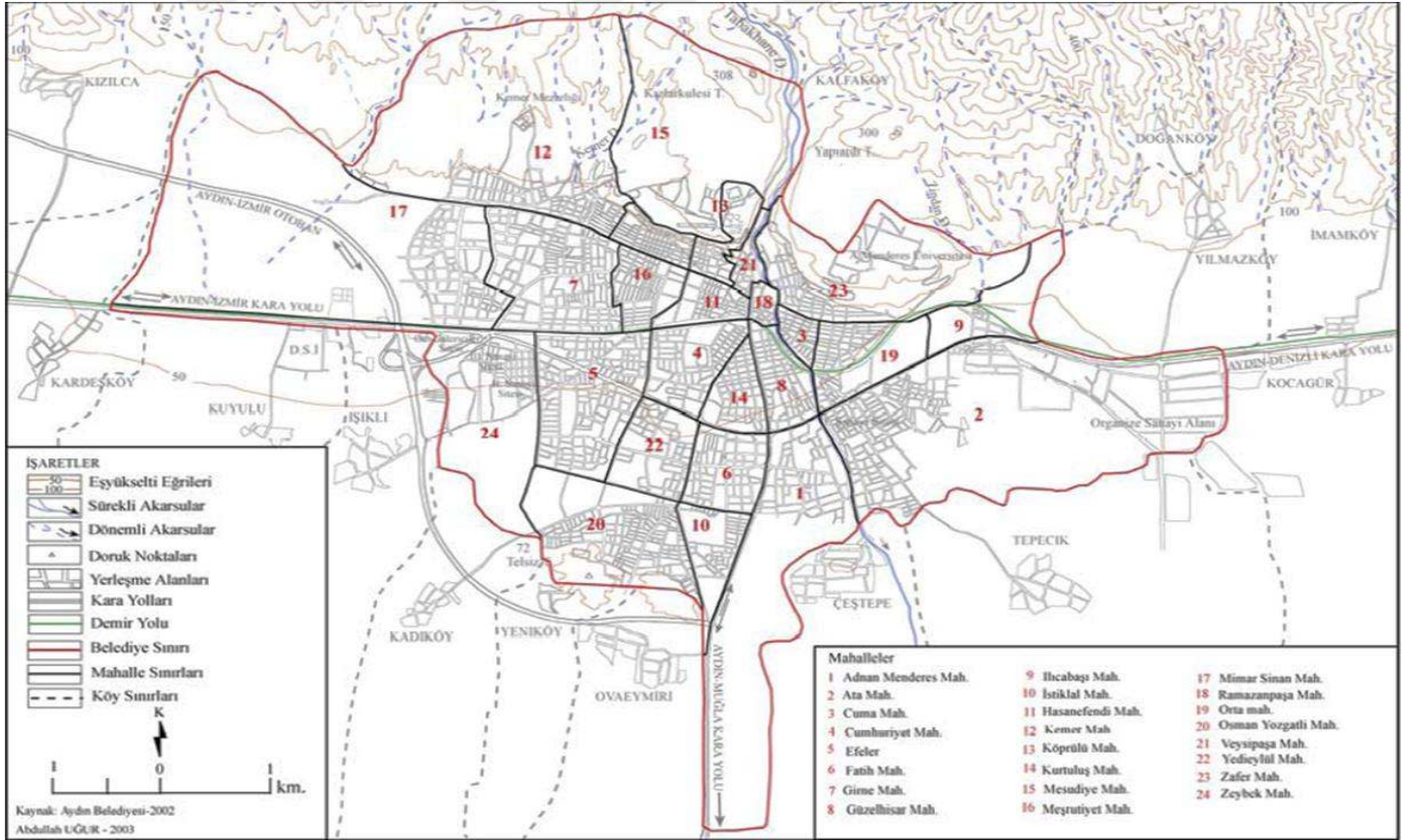
Aşağıda yer alan Çizelge 1.1’de Aydın Efeler İlçesi mahalleleri alfabetik sırayla yer almaktadır. Alfabetik sıra ile verilen mahalle adları daha sonraki bölümlerde çeşitli özelliklerine göre kategorilere ayrılarak ele alınmıştır.

Çizelge 1.1. Efeler İlçesinde Yer Alan Mahalle Adları (alfabetik sırayla)

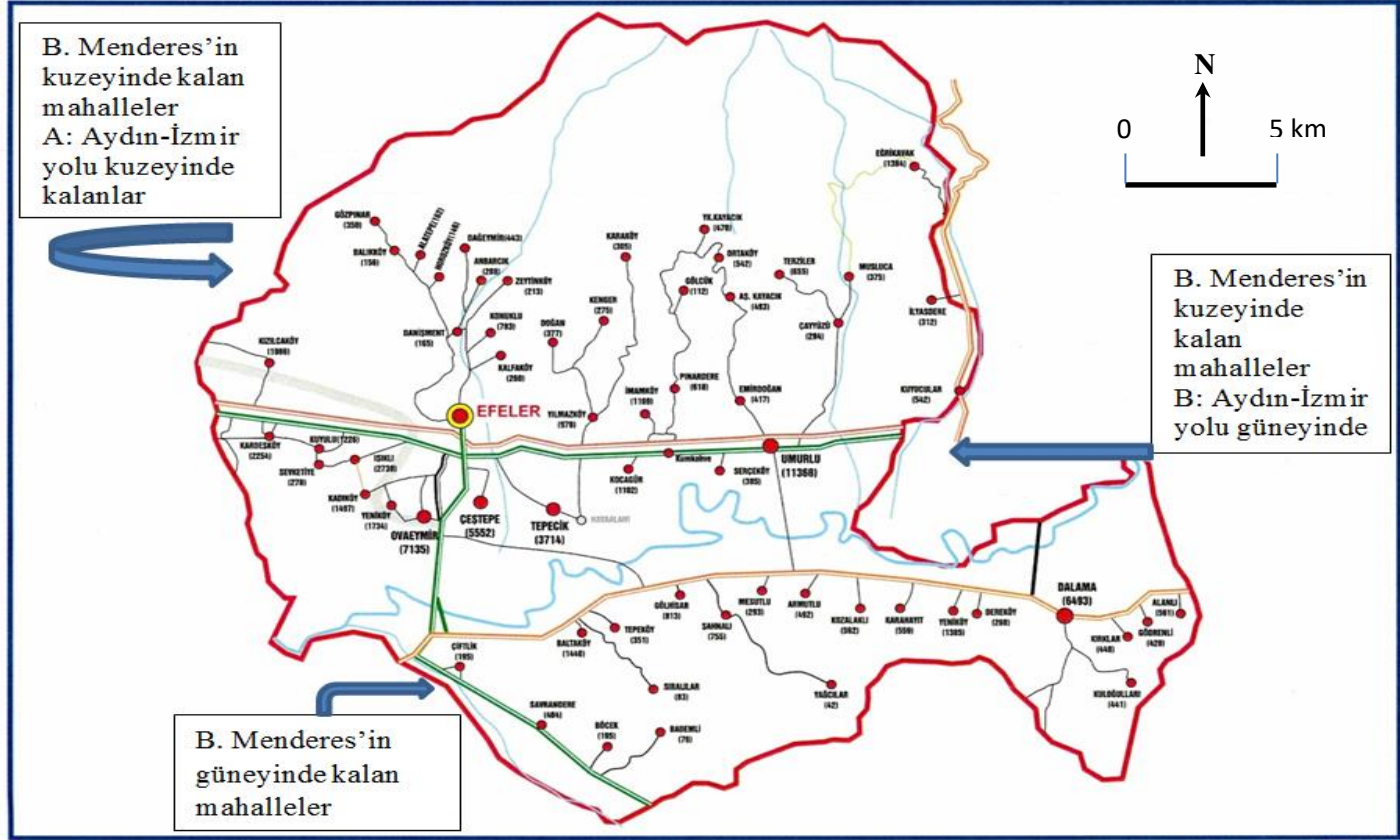
Adnan Menderes	Çeştepe	Gölcük	Karaköy	Merkez Yeniköy	Sıralılar
Alanlı	Çiftlikköy	Göhlisar	Kardeşköy	Mesudiye	Şahnalı
Alatepe	Dağeymiri	Gözpınar	Kemer	Mesutlu	Şevketiye
Ambarcık	Dalama	Güzelhisar	Kenker (Kenger)	Meşrutiyet	Tepecik
Armutlu	Dalama Yeniköy	Hasan Efendi	Kırıklar (Kırklar)	Mimar Sinan	Tepeköy
Aşağıkayacık	Danişment	Horozköy	Kızılcaköy	Musluca	Terziler
Ata	Dereköy	İlicabaşı	Kocagür	Orta	Umurlu
Bademli	Doğan	Işıklı	Konuklu	Ortaköy	Veysi Paşa
Balıkköy	Efeler	İlyasdere	Kozalaklı	Osman Yozgatlı	Yağcılar
Baltaköy	Eğrikavak	İmamköy	Köprülü	Ovaeymir	Yedi Eylül
Böcek	Emirdoğan	İstiklal	Kuloğullar	Pınardere	Yılmazköy
Cuma	Fatih	Kadıköy	Kurtuluş	Ramazan Paşa	Yukarı kayacık
Cumhuriyet	Girme	Kalfaköy	Kuyucular	Savrandere	Zafer
Çayyüzü	Gödrenli	Karahayit	Kuyulu	Serçeköy	Zeybek
					Zeytinköy

Kaynak: Aydın Valiliği Mahalli İdareler Müdürlüğü Verileri, 2015

Aydın ili Efeler ilçesinde yer alan ve Şekil 1.1’de görülen merkez mahalleler ilk olarak kendi içinde değerlendirilmiş, Büyükşehir Kanunu’nun 2014 yılında uygulanmaya başlamasıyla mahalleye dönüşen ve Şekil 1.2’de görülen 56 köy ve 5 belde yerleşimi ise kendi içinde *Büyük Menderes Nehri’nin güneyinde yer alanlar* ve *Büyük Menderes Nehri’nin kuzeyinde yer alanlar* olarak iki bölümde ele alınmıştır. Büyük Menderes Nehri’nin kuzeyinde yer alan köyler ise Aydın-İzmir karayolunun kuzeyinde ve güneyinde yer alan yerleşimler olmak üzere yeniden iki bölümde incelenmiştir.

Şekil 1.1. Aydın Merkez Mahalleler (Uğur, 2003).

Kaynak: Belediye Arşivi'nden düzenlenerek

Şekil 1.2. Efeler Belediyesi Sınırları ve Büyük Menderes'e Göre Alan Araştırması Bölümleri

1.6. Kaynak Özetleri (Literatür Özeti)

Ülkemizde yer adları konusunda yapılan çalışmalar yeterli olmamakla birlikte son yıllarda bu alandaki çalışmaların artış eğilimi içerisinde olduğunu belirtmek gerekir. Yer adları konusu ile ilgili ilk çalışmalar arasında 1930-1940 yılları Harita Genel Müdürü Abdurrahman Aygün'ün Antil Denizine girişte Bahama Adalarının 'Türk Adaları' isimli bir ufak takımadasının dikkatini çekmesi üzerine araştırma yaptığı ifade edilmektedir (Alagöz, 1984). Yine ülkemizde yer adları ile ilgili en eski çalışmanın (Şahin, 2010) Hüseyin Nihal Atsız ile Ahmet Naci'nin 1928 tarihli *Anadolu'da Türklere Ait Yer Adları* adlı makale olduğu görülmektedir. Bu yıllarda yer adları ile ilgili ilk çalışmalar az sayıda olsa da daha sonraki yıllarda daha sık aralıklarla çalışmaların yapıldığı söylenebilir.

Yer adları ile ilgili olarak ülkemizde yapılan çalışmalar içerisinde mikrotoponimler (silik yer adları) bir milletin coğrafyayı adlandırma ilkelerini belirlemede makrotoponimlere (bilindik yer adları) göre daha etkili olabilir yorumunda bulunan Şahin (2011) mikrotoponimleri doğal coğrafi alanda, yalnızca o coğrafyanın sakinleri tarafından işletilen, 1/100.000 ölçekli haritalarda bile anılmayan ağızdan ağıza, kulaktan kulağa, nesilden nesile aktarılacak günümüze ulaşmış oronim, hidronim, oykonim, horonim, dromonim, agronim, urbonim ve drimonim gibi her türlü yer adlarıdır şeklinde ifade eder. Şahin (2011) *Yeradıbilimi Araştırmalarında Mikrotoponiminin Yeri, Önemi ve Araştırma Yöntemi: Tırnak Köyü (İçel/Gülner) Örneği* adlı çalışmasında oronim, hidronim, oykonim, horonim, dromonim gibi başlıklar altında silik yer adlarını sınıflandırmıştır. Aliağaoğlu (2013) *Şehirsiz Toponimi Balıkesir İlinde Mahalle Adları* başlıklı çalışmada mahalle adlarını on ayrı kategoride sınıflandırmıştır. Bu kategorileri, *dini yapıya bağlı mahalleler, meslek mahalleleri, mahkeme mahalleleri, göçmen mahalleleri, cumhuriyet mahalleleri, siyasi mahalleler, şehirleşme mahalleleri, yerlerin fiziksel ve beşeri özelliklerine veya konumuna bağlı mahalleler, şahıs isimli mahalleler ve diğer mahalleler* şeklinde sıralamak mümkündür. Altunışık (2009), *Coğrafi Bakımdan Batman İli Yer Adları* adlı tez çalışmasında coğrafi bakış açısı temelinde 1/100.000 ölçekli topoğrafya haritası üzerinde bulunan yer adlarını fiziki coğrafya, beşeri coğrafya, ekonomik coğrafya, matematik coğrafya, tarihi coğrafya, diğer yer adları şeklinde kategorilere ayırarak incelemiştir. Sarı ve Tepeli (2012) *Türk Kültür Coğrafyasında Yerleşme Adları: Teke Yöresi Örneği* adlı çalışmada 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritasında yerleşmelerin morfolojik özellikleri tespit ederek bu özelliklerin geçerliliği saha çalışmasıyla kontrol edilmiştir. Yer adları fiziki ve

beşeri coğrafya olarak iki temel kategoride ele alınarak harita, şekil ve tablolar oluşturulmuştur. Yağmur (2014) *Höbek Köyü Yer Adları Üzerine Bir İnceleme* adlı çalışmada ülkemizde yapılan yer adı çalışmalarında kullanılan sınıflandırmalarda ad koyma eğilimi ve köken bilimi üzerinde durulduğunu ve köy içerisinde bulunan mikro yer adlarının ihmal edilmiş olduğunu ifade eder. Dolayısıyla köken bilimsel açıdan yapılacak bir değerlendirmeden kaçınılmış; adlar karşıladıkları nesneler bakımından (su adı pınar, çeşme, dere adı vb), kökenleri bakımından (kişi adı kökenli, bitki adı kökenli, su adı kökenli), sentaktik yapıları bakımından (isim tamlaması, sıfat tamlaması vb) olmak üzere üç ana başlık halinde sınıflandırılmıştır. Höbek Köyü doğumlu iki kişinin verdiği bilgiler ve kaynak kitaplar ışığında köken bilimsel bir çalışmadan kaçınılmıştır. Ercan (2002) *Yazılı ve Sözlü Kaynaklardan Hareketle Gelibolu Yarımadası Yer Adları* adlı çalışmasında adları topografya, hidrografya, bitkilerden alanlar vb. sınıflandırmakla birlikte köy adları ile ilgili yazılı ve sözlü kaynaklardaki anlatılar üzerinde durmuştur. İbret (2003) *Çankırı'da Köy Adları Üzerine Coğrafi Açıdan Bir İnceleme* başlıklı çalışmada Çankırı'daki köy adlarını fiziki ile beşeri ve iktisadi coğrafyadan adını alanlar şeklinde iki temel kategoride sınıflandırmıştır. İl'in iklim, bitki örtüsü gibi fiziki coğrafya özellikleri çeşitli grafik ve haritalarla, aynı zamanda nüfus, ekonomik faaliyetler gibi beşeri coğrafya ile ilgili açıklamalar doğrultusunda köy adları değerlendirmiştir. Ertürk ve Güner (2004) ise *Türkiye İl Merkezi Kent Adlarının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma* başlıklı çalışmalarında fiziki şartlara dayanan il merkezi adları, insanlara ve topluluklara dayanan il merkezi adları, kaynakları tartışmalı olan ve bilinmeyen il merkezi adları başlıkları altında değerlendirmişlerdir. Yapılan çalışmalarda, coğrafi bakış açısı temelinde (fiziki ve beşeri çevre özelliklerine göre) ve kelimelerin kökenine yönelik dil bilim bakış açısı temelinde ağırlıklı araştırmaların yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada materyal ve metot bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele alındığı üzere incelenen mahalle adları öncelikle coğrafi bakış açısı temelinde sınıflandırılarak incelenmiş ayrıca adlandırmalarda etimolojik özellikler ve tarihi köken de ele alınmıştır.

1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışma Aydın Efeler İlçesi sınırları içerisinde yer alan ve 2014 yılında uygulamaya konulan Büyükşehir Yasası sonrasında mahalleye dönüşen 56 köy adı ile eskiden de mahalle olan 24 mahalle adının değerlendirilmesini kapsamaktadır.

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Aydın Efeler İlçesi Yer Adlarının Değerlendirilmesi başlıklı bu çalışmada daha öncede dile getirildiği gibi yer adları coğrafi bakış açısı temelinde fiziki ve beşeri çevre özelliklerine göre sınıflandırılmakla birlikte, yer adlarında tarihi geçmiş ve dil özelliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. İnsan-mekan ilişkisini ortaya koymak, mekan algısı ve bilgisini kuvvetlendirmek açısından bu çalışmanın sonuçlarının değerlendirilmesi önemlidir. Bu çerçevede öncelikle Yer Adları (Toponimi) bilimi üzerinde genel bilgiler, ardından araştırma sahasının tarihsel süreçteki bilgileri bu bölümde yer almaktadır.

2.1. Yer Adları (Toponimi)

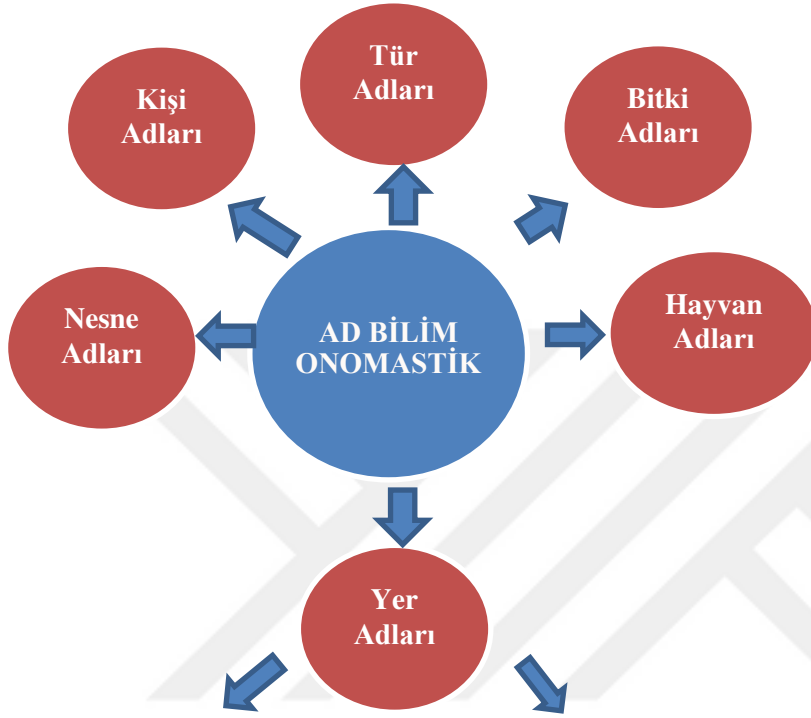
Türkçe karşılığı yer adları bilimi olan toponimi herhangi bir yeri belirleyen adı inceler. Yer adları toplumların geçmiş yaşantılarına dair derin izler taşır. Yaşadığı mekanı algılama, kendi kimliğini oluşturma sürecinde insanlar yer adlarına dair ipuçlarını değerlendirmelidir. Metinlere yazılmamış birçok bilgi ve kayıt, çoğu zaman yer adlarında karşımıza çıkar.

Kimi zaman rastgele/tesadüfi verilen yer adları, kimi zaman politik kaygılarla verilmiş, kimi zaman yerleşilen mekanın özelliklerinden adını almış, kimi zaman yeni fethedilen topraklarda egemen olma düşüncesinin etkisi altında belirlenmiştir. Dolayısıyla çok çeşitli nedenlerin etkisi altında belirlenen adlandırmada ilk bakışta anlamsız gibi görünen çoğu yer adının inceleme ve araştırma sonucunda çoğunlukla bir anlamı olduğu ortaya çıkar. Örneğin Yalova ilinin adının Yalak Ova, Anadolu'nun birçok yerinde görülen Çetmi adının Çepni Oğuz boyundan geldiği ortaya çıkmıştır. İsim seçmenin çok yönlü düşünmeyi, titiz davranmayı gerektirdiğini ifade eden Alagöz (1984), 18. yüzyıl sonlarında Avustralya ile Güney Amerika ve Afrika'nın iç kesimlerinin bilinmediğini, keşif seyahatleri sonunda yeni fethedilen yerlere göç edenlerin eski yurtlarının adları, dini isimler, kaşiflerin isimleri, kaşiflerin mensup oldukları devletlerin hükümdarlarının adları, ilim, sanat ya da çeşitli şekillerde tanınmış kişilerin adlarının verildiğini ifade eder. Önder (1984) ise Anadolu'da şehir adları ile ilgili olarak, Anadolu şehirlerinin büyük bölümünde Selçuklu ve Osmanlı fetihlerinden önce var olan adların Türk dilinin kelime yapısına ters düşmeyecek şekilde Türkçeye uygun telaffuzu ile korunduğunu belirtir. Örneğin İkonium Konya, Prusa Bursa, Polidor Burdur, Kaesarea Kayseri, Kotiyon Kütahya, Attaleia Antalya,

Amaseia Amasya, Herakleia Ereğli, Antioche Antakya, Hadriania Edirne şeklinde telaffuz edilmiş ve söylenir olmuştur. Önder (1984), Anadolu'ya göç eden Oğuz boylarının daha çok şehirlerin dışında kendi adlarını taşıyan köyler ve yerleşim birimleri kurarak dağ, tepe, nehir gibi coğrafi şekillere yeni adlar vermiş bu adlar bazı yerlerde Karadağ, Yeşilırmak, Gökova gibi benzetme sıfatlarıyla süslenmiş bazı yerlerde Avşarbeli, Eğribayat gibi kendi boy adlarından kaynaklanmış; bazı antik şehirlerin adları değiştirilerek (Tralles adının Aydın adına dönüşmesi gibi) buralara yeni adlar konulmuş olduğunu belirterek, Anadolu'nun Türkler tarafından fethi yalnız insanı ile değil coğrafyası ile de Türkleştirilmiş şehir, kasaba, köy adlarının ya tümüyle değiştirilmiş ya da Türkçe telaffuza uygun ifadelerle yeni adlar aldığını belirtir. Bütün bu özellikleri sebebiyle yer adları sosyal bilim dallarının çalışma ve araştırma konusu içine girer. Ülkemizde toponimi çalışmalarının son yıllarda dikkat çekici hale gelmesiyle birlikte, Tunçel (2000) ülkemizde İçişleri Bakanlığı'nın 1940 yılı sonlarında 8589 sayılı genelge ile isim değişikliği çalışmalarının başladığı II. Dünya Savaşı'nın araya girmesiyle devam etmeyen çalışmaların 1957 yılından itibaren yeniden başlayarak ağırlıklı sebep Türkçe olmadığı gerekçesiyle köy adlarında değişiklik yapıldığını belirtir. İsim değişikliklerinin daha çok Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaştığı 12 binin üzerinde köy adının, toplamda 28 binin üzerinde yerleşim yeri adının değiştiği belirtilmiştir. Örneğin, Aptaldam, Atkafası, Cadı, Haraççı, Kuduzlar, Sinir, Zurna gibi güzel çağrışım uyandırmayan adlar Türkçe dahi olsa değiştirilmiştir. Adında ağıl, kom, oba, çiftlik gibi ekler içeren adlar Akkom/Akdere (Kars), Sırazkom/Sarıyamaç (Ardahan), Aşağıhaydarkom/Yaylacık (Erzurum), Mihlisobası/Gülhüyük (Ankara), Hamidiyeçiftliği/Geçitli (Ankara) olarak değiştirilmiştir. Bazı adlar tercüme yapılarak Şemsi/Güneşli (Siirt), Tolanbar/Anbaratepe (Urfa), Tılesvet/Karatepe (Urfa), Telşair/Arpatepe (Mardin) olarak düzenlenmiştir. Çinciva/Şenyuva (Rize), Sehrince/Serince (Urfa), Pervana/Pervane (Trabzon), Sakarsu/Şekersu (Trabzon), Melikşe/Melikşah (Trabzon) örneklerinde görüldüğü gibi bir kısmına da eski isimlerine benzer adlar verilmiştir. Aydın İli'nde ise 69 köy adının değiştiği ifade edilmiştir.

Halbuki bu isim değişiklikleri geçmiş tarihi bilgilerin, yaşanmışlıkların üzerini örtmektedir. Hatta sert siyasal iklim değişiklikleri ile Güney Afrika şehirlerinde apartheid politikası sonrası ya da Komünist Blok'un çökmesiyle Bükreş, Budapeşte, Moskova gibi şehirlerde toplumsal belleği yeniden oluşturmak üzere gerçekleşen isim değişiklikleri oldukça dramatiktir (Azeryahu, 1997).

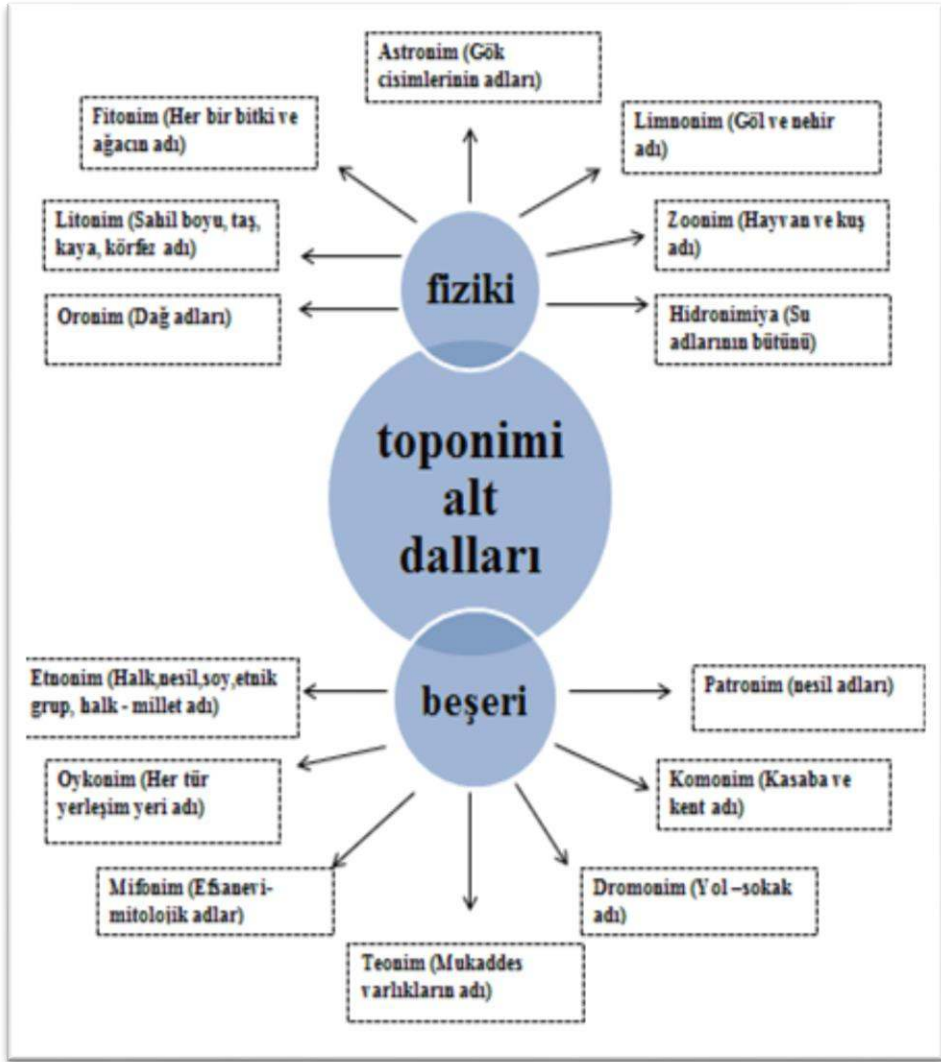
Türkiye’de de Ankara (Özkan ve Yoloğlu, 2005) ve Batman (Günel, 2012) örneklerinde görüldüğü üzere yerel yönetimin toplumsal belleğe hitap eden can alıcı noktalarda (cadde, sokak, bulvar) gerçekleştirdiği isim değişikliklerine değinmek yerinde olacaktır. Ankara’da yerel yönetim değişiklikleri sonucunda 1994 yılından itibaren sokak isimlerinde ciddi bir değişiklik yoluna gidilmiştir. Yine Batman’da yerel yönetim değişiklikleri sonucunda bu yönetimlerin dini ve etnik görüşleri doğrultusunda cadde isimlerinde değişiklik yoluna gidilmesi yönetimlerin kendi düşüncesi doğrultusunda bir siyasal bellek oluşturma eğilimini açık ve net olarak ortaya koymaktadır (Baysan ve Kara, 2014). Aynı şekilde Yavuz ve Şenel (2013) bu değişikliklere değinerek, İçişleri Bakanlığı’nın 1967 yılında 7267 Sayılı Kanunla ‘yabancı kökten geldiği ve iltibasa yol açtığı’ gerekçesi ile 12.200 köyün adının değiştirilmesi ve bu değiştirme komisyonunda tarihçilerin, Türkolog ve bölgenin tarih ve ağız özelliklerini bilen kişilerinin olmamasının zaten yeni başlayan toponimi çalışmaları için olumsuz etki yaptığını belirterek, çalışmalara ışık tutmak, kolaylık sağlamak amacıyla uzun bir Yer Adları Terimler Sözlüğü oluşturmuşlardır. Çalışmada öncelikle Onomastik (Ad Bilim) bilimi *coğrafi adlar*, *yer adları* ve *kişi adları* olmak üzere başlıca üçe ayrılarak incelenmiştir. Bu tez çalışmasında ise coğrafi adların yer adları içerisinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu çerçevede Şekil 2.1’de görüldüğü gibi, ad bilimin alt dalları düzenlenerek bir kavram haritası oluşturulmuştur.

Doğal Adlar	Beşeri Adlar
• Fitonim • Hidronim • Litonim • Oronim • Zoonim • Limnonim • Astronim	• Etnonim • Oykonim • Mifonim • Patronim • Komonim • Dramonim • Teonim

Şekil 2.1. Ad Bilim Kavram Haritası

Ardından ad bilim kollarından biri olan Toponimi biliminin alt dalları doğal ve beşeri unsurları inceleme alanlarına göre sınıflandırılmış yine burada da sınıflandırma bir kavram haritası ile belirtilmiştir (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Toponimi Bilimi Kavram Haritası (Yavuz ve Şenel, 2013 Yer Adları Terimler Sözlüğü'ne göre hazırlanmıştır).

Yine aynı çalışmada yer alan terimler çok özet bir tablo olarak gösterilmiştir. Aşağıda yer alan Çizelge 2.1’de sadece sınıflandırma içeren, örneklendirmenin yer almadığı bu sözlükten bir bölüm yer almaktadır.

Çizelge 2.1. Yer Adları Alt Dallarından Bazıları

Toponimi	(Yunanca topos 1-yer, 2-mesken, bölge, vilayet, ülke 3-saha, mekan, coğrafi bölge) Bütün coğrafi nesnelerin, bölgelerin özel adı.
Oronim	(Yunanca oros “dağ”, onim “ad”) Dağ adı.
Hidronim	(Yunanca hidro “su”) Doğal veya suni su nesne adı.
Oykonim	(Yunanca oykos “mesken, yurt, ev” onim “ad”) Her tür yerleşim yeri adı.
Horonim	(Yunanca hoga “el, ülke”) Her bir arazinin ülke, vilayet, bölge, şehir vs. idari ve doğal arazinin özel adı.
Dromomim	(Yunanca dromoz “yol”, onim “ad”) Yol, sokak adları.
Agoronim	(Yunanca agora ‘meydan, hıyaban, Pazar’. Onim ‘ad’) Şehir meydanı adı.
Astronim	(Yunanca astur ‘yıldız’ onim ‘ad’) Gök cisimlerinin (ay, yıldız, kometa, planet, asteroidus) adları.
Makrotoponimi	Bilindik yer adı bilimi
Fitonim	(Yunanca fito ‘bitki’) Her bir bitki ve ağacın adı.
Gonimika	Hayvan ve kuş adlarını inceleyen bilim dalı
Limnonim	(Yunanca limno ‘göl’, onim ‘ad’) Göl ve nehir adı
Mikrotoponimi	Dar kullanım ve doğal yaşam alanına sahip, bilinen küçük yer adı
Helonim	(Yunanca Elos ‘bataklık’) Su adlarının bir çeşididir. Bataklık ve bataklıklaşmış yerlerin özel adı
Eponim	(Yunanca eponym/eponymos ‘adalma’) Şahıs adından oluşmuş halk nesil adı.
Fitotoponim	Bitki ve ağaç adlarından oluşan yer adı.
Neoronim	Yeni dağ adı.

Kaynak: *Yer Adları Terimler Sözlüğü*’nden Düzenlenerek (Yavuz ve Şenel, 2013)

Aydın Efeler İlçesi Yer Adlarının Değerlendirilmesi başlıklı merkez mahalleler ile 2014 yılından sonra Büyükşehir olan Aydın’da mahalleye dönüşen merkez köy ve belde adları ile ilgili çalışmamız bu tabloda verilen sınıflandırma göz önünde bulundurulduğunda bir oykonim çalışması olarak ifade edilebilir. Bir başka deyişle her türlü yerleşim yerinin isminin ele alındığı bir çalışmadır.

2.2. Aydın

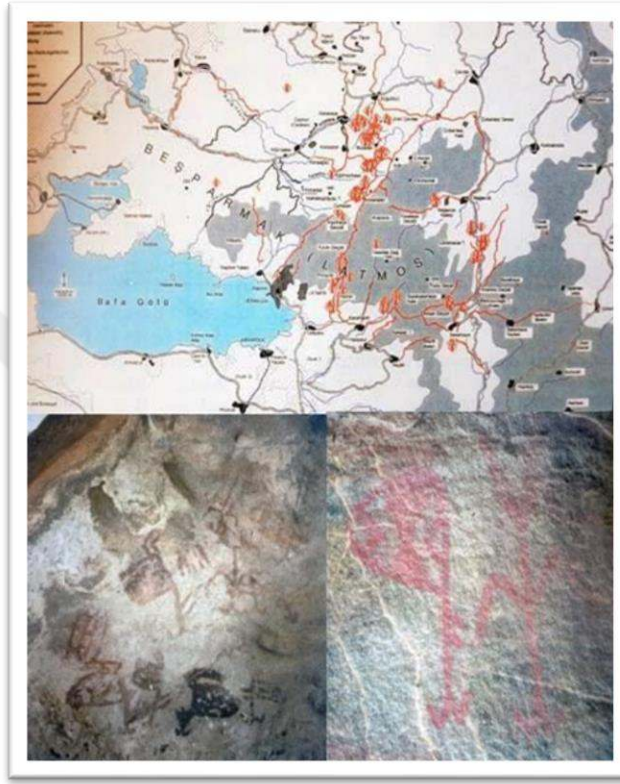
Ege Bölgesi'nin Kıyı Ege bölümünde yer alan, 37-38 Kuzey paralelleri ile 27-29 Doğu meridyenleri arasında bulunan Aydın İli'nin, batısında Ege Denizi, kuzeyinde İzmir, kuzeydoğusunda Manisa, doğusunda Denizli, güneyinde Muğla ili yer alır (Şekil 2.3). Aydın ili merkez içesi Efeler olan toplam 17 ilçeye sahiptir.

Kaynak: www.cografyaharita.com, 2016

Şekil 2.3. Aydın İli Haritası

Büyük Menderes Vadisi içerisinde Peschlow tarafından Beşparmak Dağları'nda keşfedilen kaya resimlerinin (Şekil 2.4) Ege bölgesi prehistorik dönemine ait en eski kaya resimleri merkezi olduğu ifade edilmektedir (Peschlow, 2001). Bu buluntular denizden 1400 metre yüksekte bulunan kaya sığınaklarına yapılmış kaya resimleridir. Toplam resim sayısı 140 civarında olup kaya sığınaklarının doğal yaşam alanı olarak değil dini amaçlı kullanıldıkları, Ege dünyasının en erken mağara resimleri oldukları ifade edilmektedir (Yaylalı ve Akdeniz, 2011).

Şekil 2.4. Beşparmak Dağları Kaya Resimleri (Peschow, 2001)

Araştırma alanımız olan Efeler ilçesinde ise en eski yerleşim alanı olarak Dedekuyusu diğer adıyla Deştepe Höyüğü (Şekil 2.5) yer almaktadır (Akdeniz, 2001).

Şekil 2.5. Deştepe Hüyükü

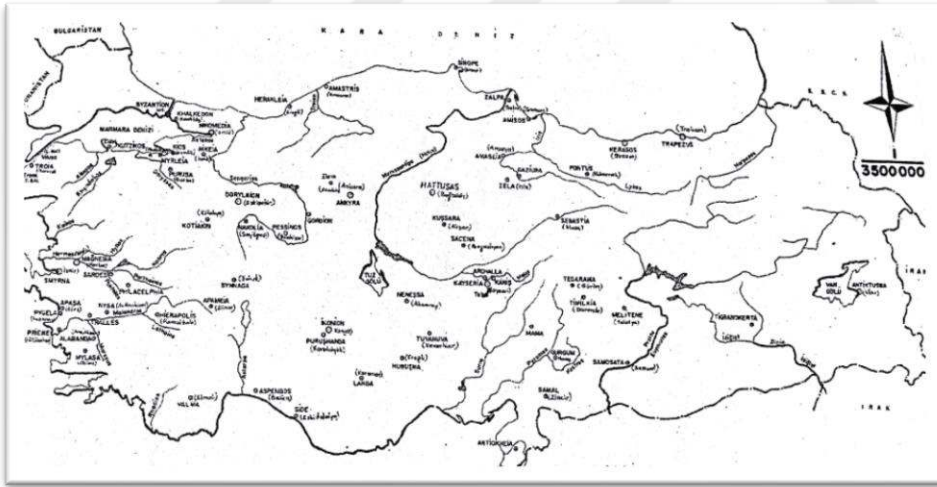
Deştepe Hüyükü insanları, yüzlerce yıl sonra ikinci yerleşim yeri olarak bugünkü kente bitişik Tralleis antik kentine taşınmış; bu kentten çıkan mimar Antemios, Miletoslu İsidoros ile birlikte İstanbul'daki görkemli Ayasofya Kilisesi'ni yapmışlardır (Cumhuriyet, 2016). Yine bu şehirde yaşamış Tralles'li Seikilos dünyanın ilk notalı müziğini yazmış olan bir müzisyendir.

Şekil 2.6. Tralles Antik Kenti

Aydın'ın çekirdeğini oluşturan Tralleis kentinin (Şekil 2.6) kuruluşu da antik kentlerin diğerlerinde olduğu gibi mitolojik bir hikayeye bağlanmaktadır. Buna göre kent, Thrakialı bir kavim olan Traller ve Argoslular tarafından Dor göçleri sonrasında kurulmuş ve ismini de buradan almıştır. Bununla birlikte kentin adını Tralla veya Thiba adında bir Amazon'dan aldığı düşüncesi de bulunmaktadır. Antik dönem'in ünlü yazarlarından Yaşlı Plinius'a göre kent sakinlerinin su ihtiyacı Tralleis'in içinden geçen Thebaid adı verilen su kaynağının birleştiği Eudon (Tabakhane) Nehri'nden karşılanmaktadır (Ateşliler, 2015).

Tralles antik kenti (Şekil 2.7)) ile birlikte Aydın ili sınırları içerisinde Aphrodisias, Nysa, Herakleia, Miletos, Pirene, Didyma, Alinda, Alabanda gibi çok yakın mesafelerde ve çok sayıda antik şehirlerin olması farklı uygarlıklara sahne olmuş yerleşim merkezinde tarihsel birikimin yer adlarına yansıyan araştırılmaya değer zenginliğini de göstermektedir.

Kaynak: Memiş, 2003

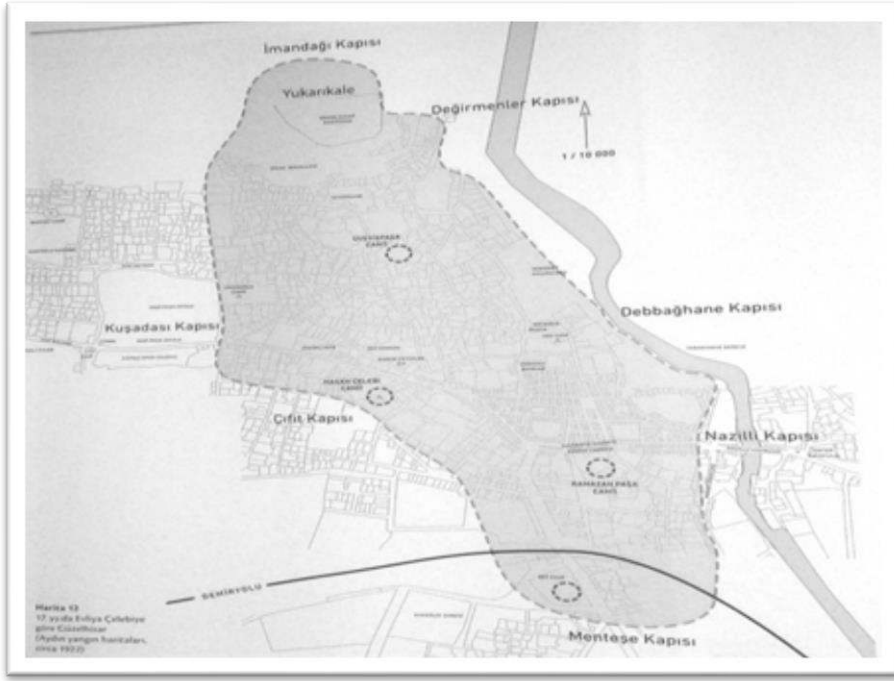
Şekil 2.7. Anadolu'da Antik ve Klasik Yer Adları

M.Ö. 546 Pers İmparatorluğu himayesi, M.Ö. 334 Makedonya hakimiyeti, M.Ö. 281 Seleukos Krallığı, daha sonra Pergamon (Bergama) Krallığı'na bağlanan Tralles kenti heyheltıraşlık, mimari ve seramik alanlarında gelişme göstermiştir. Kent M.Ö. 133 yılında ise Roma İmparatorluğu'na bağlanmıştır. M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra ise Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır (Saraçoğlu, 2011). Meandros Ovası

1261’de Bizans’ın İstanbul’u Latinlerden geri almasından sonra kaderine bırakılmış, zamanla Türkleşmiştir. 1261-1453 yılları arasında bölgeye Menteşe ve Aydınogulları Beylikleri hakim olmuştur (Mercangöz, 2011). 15. yüzyılın ilk yarısında ise Aydın Osmanlı İmparatorluğu’nun eline geçmiştir.

Menteşe Beyliği döneminde Tralleis manzarasının güzelliği nedeniyle Güzelhisar olarak adlandırılmıştır. Aydınogulları döneminde ise Aydınoglu Mehmet Bey babasının adına ithafen şehre Aydın Güzelhisarı demiş sonra Osmanlıların eline geçince Liva-i Aydın adı verilerek Tire merkezli sancağın kazası olmuştur (Tozduman 1992, Turhan, 2014).

15 yüzyılda Fatih Sultan Mehmet döneminde Aydın’da Cami, Kilise Cami, Hacı İsa, Köprülü, Kadı, Hisaryakası, Yenice adlarında yedi mahalle görülmektedir (Erdoğan ve Bıyık,2015). Bu mahalle adlarından Köprülü Mahallesi dışında diğer mahallelerin adlarının günümüzde kullanılmadığını görüyoruz. 17. yüzyıla gelindiğinde şehir büyümekte olup mahalle sayısı artmıştır. 1670’li yıllarda Aydın’ı ziyaret eden Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Aydın’ı *yirmi altı mahalle, kırk yedi mihrap* diye anlatır. Ramazan Paşa Cami, Üveys Paşa Cami ve Yeni Cami’yi anlatan Evliya Çelebi Gazi Bulvarı üzerinde yer alan Yeni Cami için *Anadolu eyaletinde bu caminin benzeri yoktur* ifadesini kullanır. Ayrıca Helvacılar çarşısındaki meşhur helvadan oldukça uzun bir şekilde bahseder. Şehrin uzunluğunun bin adım, İç kalede İman Kapısından Menteşe Kapısına (Şekil 2.8) kadar mesafenin bin yedi yüz adım olduğunu belirtir (Çevik, 2011).

Kaynak: Tül, 2013

Şekil 2.8. 17. yüzyılda Evliya Çelebiye Göre Güzelhisar

19. yüzyılın sonlarına doğru mahalle sayısının yirmi yediye yükseldiği ve şehrin sadece Aydın ismiyle anıldığı görülmektedir. Güzelhisar isminin ise Hisar, Kaynak Baba Sultan ve Torbacı mahallelerini de içine alan bir mahalle adı olarak ifade edildiği görülmektedir (Tozduman 1992, Turhan 2014).

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Kurtuluş Savaşı yıllarında, Aydın şehri Yunanlılar tarafından 27 Mayıs 1919'da işgal edilmiş, Kuva-yı Milliye ve yerel direnişçilerin (Efeler) mücadelesi ile 30 Haziranda işgalden kısa bir süre için kurtulmuş ise de, 3 Temmuz'da yeniden işgal edilerek iki yılı aşkın süre Yunan işgalinde kalmıştır. İşgal sırasında yaşadıklarını anlatan Aydınlı doktor Ahmet Yıldırım, Aydın halkının büyük bir kısmının işgal sonrası Büyük Menderes Nehri'nin güneyine geçtiklerini; kendisinin de annesi ile Halil Beyli köyüne gittiklerini; ayrıca Yunan askerlerinin kenti terkederken Aydın'ı yaktığını ve şehrin 3 gün boyunca yandığını izlediklerini ifade etmiştir (Turhan, 2014). Cumhuriyetin ilk yıllarında bu yangının ardından kentin mahalle düzeni bozulmuş, kent harabeden farksız bir hale gelmiştir. Kısıtlı olanaklarla şehri yeniden imar etmek

gerekmektedir. Cumhuriyet döneminde Aydın'ın ilk Belediye Başkanı olan Fuat Şahin (Erlaçin) bir şehir planı hazırlattırıştır. Türkiye'de şehir planı yapma fikrinin de ilk defa bu girişimle Aydın'da ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Planlamanın ardından Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Aydın şehri yeniden kurulmuştur (Güneş, 2012).

İcra Vekilleri Heyeti'nin 5 Ağustos 1920 tarihli toplantısında Karahisar-ı Şarki, Gümüşhane ve Muş ile Aydın sancaklarının müstakil idare edilmesi tebliğ tarihinden itibaren uygulanmak üzere Aydın Sancağı Aydın Vilayetine dönüştürülmüştür. Aydın merkez nahiyesi vilayet olduğunda Umurlu, İmamköy, İmamköy Tahtacı, Emirdoğan, Anbarcık, Ova Emiri, Balıkköy, Baklacık, Pınardere, Tepecik, Terziler, Çaytüzü, Çeştepe, Horozköy, Dağemiri, Danışmend, Domalan, Zeytun, Serçeköy, Şevketiye, Arab Kuyusu, Arabköy, Kadıköy, Karaköy, Kavacık, Kocakör, Kayacık, Kerenez, Gölçek, Musluca, Yeniköy adlı köylerden oluşuyordu. 1920-1945 yılları arasında Aydın merkez ilçe ile Söke, Bozdoğan, Nazilli, Karacasu, Çine ilçelerinden oluşan Aydın İli'ne 1946 yılında Koçarlı, 1947 yılında Germencik, 1953 yılında Kuyucak, 1957 yılında Sultanhisar, Yenipazar ve Kuşadası, 1987 yılında Buharkent ve İncirliova, 1990 yılında Karpuzlu, Köşk, Yenihisar (ismi 1997'de Didim olarak değişti) ilçeleri eklenmiş, 2012 yılında çıkarılan ve 2014 yılında uygulamaya koyulan 13 ilde Büyükşehir Belediyesi Hakkındaki Kanun ile Aydın İli'nde Efeler isimli bir merkez ilçe kurulmuştur (Şaşmaz, 2014).

Aydın Merkez kazası ise 1946 yılına kadar Aydın Nahiyesi, Karapınar, Karahayit (Dalama), Koçarlı, Germencik ve Köşk nahiyelerinden oluşmaktadır. 1944 yılında Umurlu nahiyesi kurulmuştur. 1932'de Karahayit nahiyesi merkezi Karahayit köyünden Dalama köyüne nakledilmiştir ve nahiye merkezinin adı Dalama olmuştur. Bu nahiye Armudlu, Alanlı, Baltaköy, Dere, Şahnalı, Sıralılar, Karahayit, Kırıklar, Kasar, Kozalaklı, Kuloğullar, Güderenli, Gölhisar, Mesudlu, Yağcılar, Yortuç ma' Alaçıklı, Yeniköy isimli 16 köyden meydana gelmiştir. 1957 yılında Yenipazar ilçesi kurulurken Armutlu, Mesutlu ve Şahnalı köyleri ile 1963 yılında önceden adı Oynak olarak geçen Bademli köyü, 1934 yılında İzmir Tire kazasına bağlı Araplı köyü Aydın merkeze bağlanmıştır. 1952 yılında Çine ilçesine bağlı Savrandere ve Çiftlik köyleri Aydın Merkeze bağlanmıştır. 1957 yılında Yenipazar kazasına bağlı Dalama nahiyesinin on köyüyle birlikte Aydın Merkeze bağlanmasına, bu nahiyeğe bağlı Kasar köyünün de Çine kazasına bağlanmasına karar verilmiştir. 1959 yılında Çine'ye bağlı Orhaniye köyü merkez nahiyeğe

bağlanmış, 1959 yılında Çakırbeyli nahiyesi kurulurken Orhaniye köyü tekrar Çine'ye bağlanmıştır. Umurlu 1944 yılında nahiye olduktan sonra, Musluca, Terziler, Çayyüzü, Gölcük, Aşağıkayacık, Yukarıkayacık, Emirdoğan, İmamköy, Pınarderesi, Serçeköy, Kocagür köyleri Umurlu'ya bağlanmıştır. Aynı tarihte Kuyucular, İlyasderesi, Eğrikavak köyleri Köşk nahiyesine bağlanmıştır (Şaşmaz, 2014)

Dahiliye vekaleti yayınlarına göre Aydın merkez nahiyeler 1929 yılında Germencik, Karahayıt, Karapınar, Koçarlı ve Köşk olarak görülmektedir. 1940 yılında Karapınar isminin İncirliova olarak değiştirildiği, 1944 yılında ise Umurlu'nun nahiye olarak eklendiği görülmektedir. 1948 yılında Germencik ve Koçarlı'nın ilçe olmasıyla 4 nahiye görülmektedir. 1959 yılında ise Karahayıt nahiye merkezinin Dalama'ya taşınması ile Dalama, Köşk, İncirliova ve Umurlu olarak dört nahiye görülmektedir. 1987'de İncirliova, 1990 yılında Köşk ilçe olunca Dalama ve Umurlu nahiye olarak kalmış 2014'te Aydın Büyükşehir'e dönüşünce Dalama ve Umurlu mahalle olmuşlardır (Şaşmaz, 2014).

Aydın şehrinin tarihi zenginliğinin yanında coğrafi özellikler açısından da elverişli koşullara sahip bir konumda yer aldığını belirtmek gerekir. Aydın Dağları'nın güney etekleri ile Büyük Menderes Ovası'nın kesiştiği alanda yer alan Aydın, ilk olarak bugünkü alandan 100-150 metre yüksekte olan hemen kuzeyinde Topyatağı olarak anılan kesimde kurulmuştur. Zaman içinde daha güneyde Tabakhane (Eudan) Deresi'nin oluşturduğu birikinti yelpazesinin kök kısmına yerleşen Aydın, bu alanda hem jeomorfolojik yapının hem de bu kesimden geçen ve İç Batı Anadolu'yu Ege Denizi kıyısına bağlayan Doğu-Batı uzanışlı yolun etkisiyle çizgisel bir gelişme göstermiştir (Uğur, 2007: 7).

Aydın Dağları adı, genel olarak Küçük ve Büyük Menderes ovalarını ayıran dağlara verilmektedir (antik adı: Messogis). Bu dağlar fazla yüksek olmayıp Aydın'ın kuzeydoğusunda 1819 metreye varır (Cevizli Dağ). Daha doğuda ise Bey Dağı (1674 m.) yer alır. Büyük Menderes Ovası, Ege bölgesinde İç Batı Anadolu'ya doğru en fazla sokulan grabendir. Kuzeyinde Aydın Dağları kesintisiz uzandığı halde, güneydeki Menteşe yöresindeki dağların kenarı Büyük Menderes Ovası'na açılan SE-NW doğrultulu ovalar (Karacasu, Bozdoğan ve Çine Ovaları) ile kesintiye uğrar. Öte yandan, kuzey kenarını 'Tmolos depoları' boylar; güney kenarında ise doğrudan doğruya eski temel ortaya çıkar. Büyük Menderes Ovası,

batıda Gümüş Dağı kütleinin meydana getirdiği engele rastlayıp güneybatıya yönelerek bir delta ile Milet aşığılarında sona erer (Darkot ve Tuncel, 1988: 9).

Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü Aydın şehri bir tarım ve turizm şehri olarak bilinmektedir. Ülkede incir ve kestane üretiminde birinci, zeytin, pamuk, enginar ve çilek üretiminde ikinci, yerfıstığı üretiminde üçüncü sıradadır (Aydın Ticaret Odası, 2016). Büyük Menderes Nehri'nin üzerinde kıvrılarak aktığı Büyük Menderes Ovası bütün bereketini Aydın'a geçmişte olduğu gibi bugün de sunmaktadır. Tarımsal potansiyelinin yanı sıra özellikle Kuşadası ve Didim yaz turizmi açısından önemli merkezlerdir. Bunlara ek olarak Aydın tarihi ve kültürel değerler açısından da önemli bir merkezdir. Bu tarihi ve kültürel zenginliğin yer adlarına yansıyan kısmını değerlendirerek gelecek nesillere aktarmak kültürel devamlılığa katkı sağlayacak, Aydın için eksik kalmış yerel tarihi ve yerel coğrafi bilgilerin öğrenilmesine yardımcı olacaktır.

Bayındır ve Poyrazoğlu (1966) Aydın adının boy adı olduğunu Aydınogulları boyunun Oğuzlardan bir bölük olup Urfa-Adana arasında konar-göçer olarak yaşamakta olduklarını belirtirler. Yine bu açıklamayı destekler nitelikte Armağan (2011) Aydın adının özellikle tahtacı yerleşimlerinde sülale adı olarak görüldüğünü 15 ve 16. yüzyıl belgelerinde 'Aydın', 'Aydın Cemaatı', 'Aydınoglu' gibi bilgilere rastlanıldığını ifade eder. Güner ve Ertürk (2004) Topyatağı sırtlarında kurulan Tralles antik kentinin çekirdeğini oluşturduğu Aydın isminin Türklerin fethinden sonra Güzelhisar'a çevrilmiş olduğunu; daha sonra bu adın Aydınogulları Beyliği'ne izafeten Aydın'a dönüştüğünü belirtirler. Aydın adı ile ilgili genel kanı da şehrin adını Aydınogulları Beyliğinden aldığı şeklindedir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Aydın Efeler İlçesi yer adları ile ilgili araştırmamızda öncelikle mahalle adları coğrafi bakış açısıyla çizelge 3.1’de görüldüğü üzere doğal ve beşeri çevre özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Mahallelerden 32 tanesi adlarını doğal özelliklerden alırken, 53 tanesi beşeri özelliklerden almıştır. Bununla birlikte merkez mahalleler ile 2014’ten sonra mahalleye dönüşen köy yerleşmeleri ayrı ayrı sınıflandırıldığında merkez mahallelerde büyük oranda beşeri unsurların, köyden mahalleye dönüşen yerleşmelerde ise doğal ve beşeri çevre özelliklerinin yaklaşık olarak eşit ağırlıkta olduğu görülür. Dolayısıyla şehir merkezinde beşeri unsurlar hakim iken eskiden köy yeni mahalle statüsü alan yerleşimlerde doğal çevre unsurları beşeri unsurlar kadar etkili olmuştur. Çizelge 3.1.’de görüldüğü üzere 85 yerleşim içerisinde beşeri unsurlar % 62.35 frekansa sahip iken, doğal unsurlar % 37.64’lük frekansa sahiptir. Beşeri unsurlardan Diğer Beşeri başlığı altında yer alan adlar 18 ad ile en yüksek sayıda yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla, tarihi, sosyal, kültürel değer ve yapılar ile kişi adları başlığı altında sıralanan adlar 12 yerleşim ile eşit sayıda yer alırken, meslekler 5, Dini kökenli adlar 2, duygular ve eşyalar başlığı altında birer köy adı eşit sayıda sınıflandırılmıştır.

Doğal adlarda ise en yüksek frekans 9 yerleşim yeri adı ile hidrografik adlara aittir. Daha sonra sırasıyla bitkiler 8, topografik unsurlar 6, hayvanlar 5, taşlar ve konum başlıkları altında ise 2’şer yerleşim adı sınıflandırılmıştır.

Çizelge 3.1. Aydın’da Mahalle Adlarının Doğal ve Beşeri Çevre Özelliklerine Göre Sınıflandırılması

Doğal çevre özellikleri			Beşeri çevre özellikleri		
	Mahalle adı	Sayı		Mahalle adı	Sayı
Adını hidrografik özelliklerden alanlar	Ilıcabaşı, Savrandere, Pınardere, İlyasdere, Gölcük, Gölhisar, Gözpınar, Çayyüzü, Dereköy	9	Adını tarihi, sosyal, kültürel değer ve yapılardan alanlar	Kurtuluş, Zafer, Yedi Eylül, İstiklal, Cumhuriyet, Meşrutiyet, Kemer, Köprülü, Güzelhisar, Zeybek, Efeler, Girne	12
Adını bulunduğu konumdan alanlar	Orta, Ortaköy	2	Adını yerel veya ulusal değer verilen şahsiyetlerden alanlar	Ata, Adnan Menderes, Fatih, Mimar Sinan, Hasan Efendi, Osman Yozgatlı, Ramazan Paşa, Veyisi Paşa, Umurlu, Şevketiye, Mesutlu, Emirdoğan	12
Adını bitkilerden alanlar	Armutlu, Bademli, Eğrikavak, Karahayıt, Kenger, Kocagür, Kozalaklı, Zeytinköy	8	Adını duygularda n alanlar	Mesudiye,	1
Taşlar	Aşağıkayacık, Yukarıkayacık	2	Dini kökenli adlar	Cuma, İmamköy	2
Topografik özellikler	Alatepe, Çeştepe, Dağeymiri, Tepecik, Tepeköy, Ovaeymir	6	Meslekler	Yağcılar, Terziler, Kuyucular, Kalfaköy, Kadıköy	5
Hayvanlar	Balıkköy, Böcek, Doğan, Horozköy, Serçeköy	5	Eşyalar	Baltaköy	1
			Diğer Beşeri	Yılmazköy, Ambarcık, Çiftlikköy, (Dalama Bucağı) Yeniköy, (Merkez bucağı) Yeniköy, Dalama, Danişment, Gödrenli, Kardeşköy, Kırklar, Konuklu, Kuloğullar, Kuyulu, Musluca, Alanlı Sıralılar, Şahnalı, Işıklı	18
	Toplam	32		Toplam	53
	Yüzde (%)	37.64		Yüzde (%)	62.35

3.1. Merkez Mahalleler

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğüne göre *mahalle*; bir kentin, bir kasabanın, büyükçe bir köyün, yönetim bakımından bölündüğü, yapı bölgeciklerinden ve insan topluluklarından oluşan en küçük parçalardan her biri olarak ifade edilmektedir. Ergenç'e (1984) göre ise mahalle önemli işlevleri olan, mahallede oturanların birbirini tanıdığı; bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan insanların yaşadığı yerleşim birimleridir. Küçük bir kasaba görüntüsünde (Şekil 3.1) olan eski Aydın'ın Türklerin fethinden sonra sonra çekirdeğini oluşturan Köprülü Mahallesi ile Ramazan Paşa, Hasan Efendi ve Üveys Paşa Mahalleleri o yerde oturanlar için en kısa sürede ulaşılması mümkün (Köprülü Mahallesi dışında), mahallelerle aynı adı taşıyan camilerin olduğu yerlerdir. Mahalleler bu camilerin etrafında gelişme göstermiş olup; zamanla birçok mahallenin adı içerisinde yer aldığı cami veya mescidin adıyla anılmış ya da bu yapıların adları verilmiştir. Daha sonraki yıllarda bu mahallelerin bir kısmının adı değiştirilmiştir (Uğur, 2003).

Kaynak: Aydın Belediyesi Fotoğraf Arşivi

Şekil 3.1. Eski Aydın Merkezinden Bir Görünüm

Aydın’da geçmişte de mahalle olan merkez mahalleler Tablo 3.2’de görüldüğü üzere doğal ve beşeri çevre özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Mahallelerden 2 tanesi adını doğal çevre özelliklerinden alırken, 22 tanesi adını beşeri çevre özelliklerinden almaktadır.

Çizelge 3.2. Aydın’da Merkez Mahalle Adlarının Doğal ve Beşeri Çevre Özelliklerine Göre Sınıflandırılması

Doğal çevre özellikleri			Beşeri çevre özellikleri		
	Mahalle adı	Sayı		Mahalle adı	Sayı
Adını hidrografik özelliklerden alanlar	Ilıcabaşı	1	Adını tarihi, sosyal, kültürel değer ve yapılarından alanlar	Kurtuluş, Zafer, Yedi Eylül, İstiklal, Cumhuriyet, Meşrutiyet, Kemer, Köprülü, Güzelhisar, Zeybek, Efeler, Girne	12
Adını bulunduğu konumdan alanlar	Orta	1	Adını yerel veya ulusal değer verilen şahsiyetlerden alanlar	Ata, Adnan Menderes, Fatih, Mimar Sinan, Hasan Efendi, Osman Yozgatlı, Ramazan Paşa, Veysi Paşa	8
			Adını duygulardan alanlar	Mesudiye	1
			Dini kökenli adlar	Cuma	1
	Toplam	2		Toplam	22
	Yüzde (%)	8.33		Yüzde (%)	91.66

Aydın ili merkez mahallelerin doğal ve beşeri çevre özelliklerine göre sınıflandırıldığı tabloda görüldüğü gibi mahalleler adlarını ağırlıklı olarak beşeri çevre özelliklerinden almıştır. Baysan ve Kara’nın (2014) çalışmalarında daha geniş bir şekilde ele aldıkları merkez mahallelerden adını doğal çevre özelliklerinden alan Ilıcabaşı Mahallesi adını jeotermal kaynaklardan alırken, Orta Mahalle ile ilgili iki adet tespit vardır. Bayındır ve Poyrazoğlu (1966) Horasan illerinden kopup gelen Türklerin Orta Mahalle semtinde konaklayıp ordugah kurdukları, sonra kaleyi zaptederek mahallenin ordu durağı yapılması üzerine Ordu-Ortu-Orta mahalle olduğunu ifade ederken; Tozduman (1992) mahallede eski tarihlerde mevcut ama bugün kalıntıları olmayan Orta Cami ve Orta Hamam’dan dolayı bu ismi almış olabileceğini belirtir. Her iki şekilde de Orta Mahalle’nin adını beşeri çevre özelliklerinden aldığı görülmektedir. Bu durum şehir merkezinde yer alan mahallelerin neredeyse tamamının adlarını beşeri çevre özelliklerinden aldığını göstermektedir.

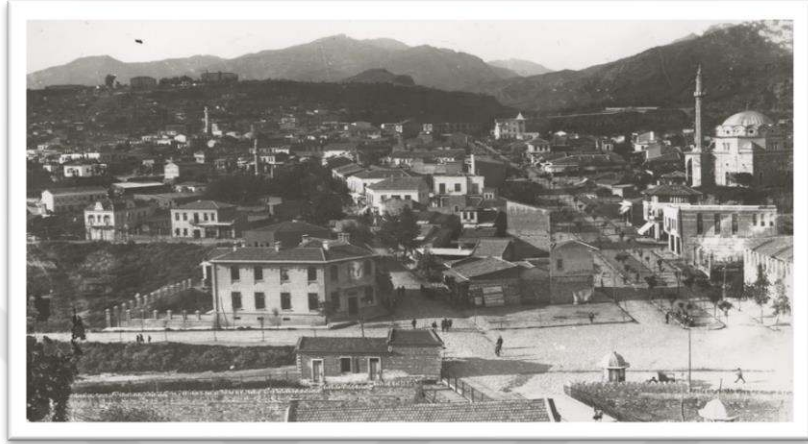
Ata, Adnan Menderes, Fatih, Mimar Sinan ulusa mal olmuş değerli şahsiyetlerdir. Aydın ilinde bu şahsiyetler mahalle adları ile ifade edilmiş olup

ayrıca açıklamaya gerek duyulmamıştır. Bu adların yanı sıra kişi adları taşıyan mahalleler olan Hasan Efendi, Osman Yozgatlı, Ramazan Paşa ve Üveys (Veysi) Paşa ise değerli yerel şahsiyetlerdir. Osman Yozgatlı, aslen Yozgat ilinin Taşköprü Mahallesinde 3. Murat zamanında yaşamış Aksak Recep Paşa torunlarındandır. 1899 yılında Yozgat'ta doğmuş, Yozgat'tan Adana'ya, Adana'dan Muğla'ya gelerek farklı işlerle meşgul olmuş; daha sonra Aydın'a gelerek Kadıköy'ünde kiremit fabrikası kurmuş; bunların yanı sıra okul, cami, heykel yaptırarak Aydın İli'ne katkı sağlamış bir hayırseverdir (Bayındır ve Poyrazoğlu, 1966).

Ramazan Paşa, Hasan Efendi ve Üveys Paşa Kadı Muhittin'in üç oğlu olup merkez mahallelerin Köprülü mahallesiyle birlikte çekirdeğini temsil eden Ramazan Paşa, Üveys (Veysi) Paşa ve Hasan Efendi mahallelerine isimlerini vermişlerdir. Mahallelerde aynı adlarla birer cami de bulunmaktadır. Ramazanpaşa Cami 1899 depreminde tamamen yıkılmış Sökeli Halil Paşa tarafından yeniden yaptırılmış hatta Halil Paşa inşaata taş sağlamak için Tralles öreninde yapılan çalışmalar sırasında rastlantı sonucu bulduğu üç mermer heykeli de Müze-yi Hümayun'a bugün ki İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne göndermiştir (Tül, 2013). Ramazan Paşa Cami ayrıca Kurtuluş Savaşı'nın başında 22 Mayıs 1919'da direniş toplantısının yapıldığı yer olması itibariyle ayrı bir önem kazanmıştır (Sağdıç, 1988).

Üveys Paşa Cami ise 1568 yılı yapım tarihi itibariyle Aydın'ın en eski camisidir. 1899 depreminde yıkılan cami yeniden inşa edilmiş, Yunan işgali sırasında yanan cami 1947-1948 yıllarında onarılarak bugünkü şeklini almıştır.

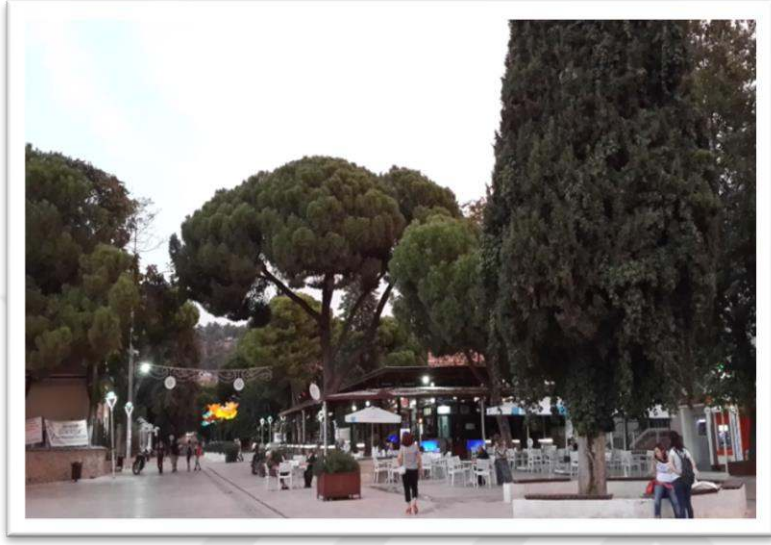
Hasan Efendi Cami Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yeniden düzenlendiği için halk tarafından o tarihten sonra Eski Yeni Cami olarak söylenmeye başlamıştır. Evliya Çelebi Yeni Cami için '*Anadolu eyaletinde bu caminin benzeri yoktur*' ifadesini kullanır (Çevik, 2011). Şekil 3.2.'de bu üç cami üçgeninde eski Aydın görülmektedir.

Kaynak: Belediye fotoğraf arşivi

Şekil 3.2. Eski Tarihlerde Aydın

Hasan Efendi Mahallesi ile ilgili olarak eski belediye başkanlarından Nevzat Biçer'in kardeşi 1943 doğumlu Nihat Biçer, çocukluk yıllarında mahallenin Askerlik Şubesi hizalarında bittiğini, Aydın Lisesi'nin o bölgede bahçeler içerisinde kaldığını şu anda var olan Telekom binası, Kapalı Spor Salonu, Sağlık Yüksek Okulu, Aydın Devlet Hastanesinin olduğu bölgelerin boş bahçeler olduğunu, Kızılay binasının yan tarafının bölgedeki büyük çam ağaçlarından dolayı Çamlaraltı olarak isimlendirildiğini belirtmiştir. Şekil 3.3. kuzey yönünde Gazipaşa Ortaokulu, Aydın ve Cumhuriyet Liselerinin bulunduğu bu kesimde kalan çam ağaçlarını göstermektedir.

Şekil 3.3. Hasaneffendi Mahallesi'nden Bir Görünüm

Orhan Erdem cumhuriyet ilan edildikten sonra Cumhuriyet Dönemi'nin ilk imar planının Mimar Kemalettin Bey tarafından yapılmış olduğunu; Aydın'daki imar işlerinin ise Gençlik Caddesi'nin başlangıcındaki Ziraat Bankası binasının yapımıyla başladığını; bu binanın o dönem için simge bir bina olduğunu ifade eder. Gençlik Caddesinde bulunan Cumhuriyet İlkokulu'nun bulunduğu yerin Musevi Mektebi (Günümüzde Cumhuriyet Ortaokulu olarak kullanılmaktadır) olduğunu bu bölgenin de (Gençlik Caddesinin güneyi) Yahudi halkın yerleşmiş olması nedeniyle Çıftı (Yahudi) mahallesi olarak adlandırılmış olduğunu belirtir (Turhan, 2014).

Yine Cumhuriyet, Kurtuluş, İstiklal, Yedi Eylül, Zafer mahalleleri Kurtuluş Savaşı'nı ve yeni rejimi temsil eder. Kurtuluş Mahallesi ile ilgili olarak, Aydın'lı Hasan Hüseyin Dokuzlu, dedesinin Aydın'a Isparta'dan geldiğinde Kurtuluş Mahallesinde Adnan Menderes Bulvarı'ndan 14. Sokak'a (Kıbrıs Caddesi) girildiğinde, köşede sağ tarafta '*Çıtlık Dede Türbesi*' olduğunu ve mum yakılıp dilekler dilendiğini anlattığını belirtir (Turhan, 2014). Şu anda belirtilen yerde konut olarak kullanılan binalarla ticari işletmeler vardır. Cumhuriyet Mahallesi ile ilgili olarak ise Orhan Erdem '*tren yolunun güneyinde Forbes şirketine ait bir araziydi burası*' der. Forbes, 1850'li yıllarda elde ettiği çeşitli imtiyazlarla Aydın'da pamuk, meyan kökü ve incir ticareti yapmıştır. Bugünkü

Kipa ve Nevzat Biçer parklarının bulunduğu yerde ticari faaliyetlerini sürdürmüştür. Ayrıca bu dönemde Atatürk Devlet Hastanesi'nin bulunduğu yerde de ailenin yaşadığı muhteşem bir konak olduğunu belirtir.

Cuma Mahallesi ise Bayındır ve Poyrazoğlu (1966) tarafından, Osmanlı döneminde şehir kalesinin dışında kalan, fakir ve orta halk tabakalarının oturduğu mahallede mescitte Cuma namazının kılınması için Padişah'tan izin alındığı; şimdi eski adı ile anılan Akmesicde kale dışında kalan mahalle halkının Cuma namazını kılmak üzere Cuma günleri burada toplandıkları; bunun sonucunda halkın bu mahalleye Cuma adını verdiğini ifade ederler. Yazarlar bu mahallede Akmesic Cami (halk arasında iki minareli cami olarak söylenir), Turunçlu Cami, Tatar Mahallesi Cami, Kabasakal Mescidi ile Çavuş Köprüsü'nün mahalledeki sosyal yapılar olduğunu da söylemektedirler. Güzelhisar Mahallesi ile ilgili olarak, eski Tabaklı Mahallesi'nin yerinde olan mahalleye, Cumhuriyetle birlikte Aydın'ın Güzelhisarını hatırlatmak ve unutturmak için Güzelhisar adı verildiği belirtilmiştir (Bayındır ve Poyrazoğlu, 1966).

Köprülü Mahallesi ile ilgili olarak Bayındır ve Poyrazoğlu (1966) Cihanoğlu Cami'nin duvarlı kemerlere dayatılmış olmasından, Mesudiye Mahallesi'ne giderken yolun bu kemerlerin altından geçmesinden dolayı eski hisar mahallesine 'Köprülü' adı verildiğini belirtmiştir. Tozduman (1992) mahallenin adının muhtemelen şehirde mevcut köprülerden geldiğini ve Osmanlıların idaresine girmesinden sonra da aynı adla mahallenin yer aldığını ifade eder. Armağan (2006) ise Köprü Dede isminde kimliği çok belli olmayan bir dervişten bahsetmektedir. Köprü Dede'nin adının bazı belgelerde Köprülü olarak da yer aldığını ve Aydın Güzelhisar'ında bir merkez mahalle olarak isimlendirildiğini belirtmiştir.

Kemer Mahallesi'nin adının ise, Tozduman (1992) bu mahalleden geçen ve Menderes Nehri'nin kollarından biri olan Kemer Deresi'nden geldiğini ifade ederken, Bayındır ve Poyrazoğlu (1966) Aydın şehrinin batısındaki Kemer Çayı üzerinde tarih öncesi dönemlerde yapılmış bir köprünün kemerlerinden dolayı önce Kemer Köyü, sonra şehre bağlanınca Kemer Mahallesi olarak söylendiğini belirtir. Halaçoğlu'na göre (2011) 1573 yılı kayıtlarda Aydın'da yoğun olarak yerleşmiş bulunan Yaparlı Boyu'na bağlı Yenişehir Yörükleri Cemaati'nin bulunduğu Kemer Köyü'ne ait 22 haneli bir kayıt görülmektedir.

Efe ve Zeybek Aydın için dostluk ve kardeşlik anlamında ayrı bir anlam ve önem ifade eder. Girne Mahallesi'nin ise Aliagaoglu ve Uzun'un (2013) caddeler için hazırlamış olduğu tipoloji denemesinde belirttiği gibi dostluk ve kardeşlik temasına uygun olduğu ifade edilmektedir (Baysan ve Kara, 2014).

Mesudiye Mahallesi'nin eski adı Çık Sorut Mahallesi olup, Divan-ı Lügat it Türk'e göre 'Çık' nemlenmek, 'Sorut' ise buruşmak anlamlarını taşıdığı, dolayısıyla arazinin topoğrafik yapısı itibarıyla inişli yokuşlu (nemli-buruşuk) bir yapıda bulunması sebebiyle bu adın verildiği ifade edilmektedir (Bayındır ve Poyrazoğlu, 1966). Daha sonra mahallenin adı mutluluk ve sevinci belirten Mesudiye adını almıştır. Ayrıca mahallenin topoğrafik yapısına bakıldığında oldukça eğimli ve dik yamaçta yer alması sonucunda mahalleye çıkmanın zorluğu sebebiyle çık sorut, çıktıkça dinlen bir nefes al sonra yeniden ilerle şeklinde bir düşünceyi de akla getirmektedir. Meşrutiyet Mahallesi ise 1912-1927 yıllarında Aydın Mutasarrıfı olan Hüsnü Bey tarafından, Balkan Savaşı sonunda Anadolu'ya göçen Rumeli göçmenlerini yerleştirmek için kurulmuştur (Bayındır ve Poyrazoğlu, 1966).

3.2. Büyükşehir Kanunu İle Mahalleye Dönüşen Köyler

6360 sayılı 2012 tarihli, 2014'te uygulamaya konulan Büyükşehir Kanunu Efeler ilçesi sınırları içinde kalan köylerin mahalle statüsü almasına neden olmuştur. İsimlerinde köy kelimesi geçen yerleşimler bu kanundan sonra mahalle olarak isimlendirilmiştir.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük'te yer alan köy tanımlarına bakacak olursak,

1. Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri.
2. Belli bir adı, okul, cami, muhtarlık vb. toplumsal ve dinsel kuruluşları, komşu köyden ayrıldığı sınırları, tarla, otlak ve korusu bulunan, halkının yaşamı aşağı yukarı tümüyle toprağa bağlı olan yerleşim biçimi.

3. Birbirleriyle akraba olan ya da olmayan birden çok ailenin bir araya gelerek tarım yapmaya ya da hayvan yetiştirmeye elverişli yüzey parçasının bir köşesinde kurdukları, alan ve sokaklar çevresinde toplanan küçük ya da büyük, dağınık ya da toplu yapılarla, bunların eklentilerinden oluşan evrensel ve geleneksel yerleşme yeridir.

Köy, 1924'te çıkarılan 442 sayılı Köy Kanunu'na göre ise "Cami, okul, otlak, yaylak, baltalık orman gibi ortak malları bulunan ve toplu veya dağınık oturan insanların bağ, bahçe ve tarlaları ile birlikte oluşturdukları yerleşmelerdir" (Atalay, 2011). Köy yerleşimi ülkemizin bölge ve yörelerine göre çok farklı dokuda ve özelliktedir. Köyler genellikle akarsu boylarında, dağ ile ovanın birleştiği yamaçların eteklerinde, vadilerin içlerinde, dağ yamaçlarının az eğimli sahalarında ve ovalarda kurulmuştur (Atalay, 2011).

Köyler insanla doğa ilişkisinin daha sıkı olduğu tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ağırlıklı geçim kaynağını teşkil ettiği yerleşim birimleridir. Buralarda yaşayan insanlar ya çevrede tarım yaparlar ya da tarım yapan nüfusa hizmet götürürler. Bu yüzden toprakla en sıkı ve doğrudan bağlantılı yerleşme topluluklarıdır; sakinlerinin çoğunun yaşamı da dolaylı ya da dolaysız çevredeki tarımsal alanların ekilip biçilmesine dayanır (Tümertekin ve Özgüç, 2011: 383).

Her ne kadar Büyükşehir Yasası'na göre köyler mahalle olarak adlandırılmış olsa bile, gerçek uygulamada mahalle olarak adlandırılan köylerin hala yukardaki *köylük yer* tanımına daha uygun olduğu görülmüştür. Yerel yönetim uygulamalarında bir takım değişiklikler olsa bile köy yaşamına dair çok büyük değişiklikler göze çarpmamıştır. Aşağıda Aydın Efeler ilçesi eski köy yeni mahalle olan yerleşmeler ile bu mahallelerin sınıflandırılması (Çizelge 3.3) görülmektedir. Bu çizelgede yer alan köy yerleşmeleri içinde doğal unsurlardan adını alanlar içerisinde sırasıyla hidrografik özellikler ve bitkiler en fazla frekansa sahip olup, bunları sırasıyla topografik özellikler, hayvanlar, taşlar ve konum özellikleri izlemektedir. Beşeri özelliklerden adlarını alan köylerde ise diğer beşeri adlar başlığı en yüksek frekansa sahiptir. Bunu sırasıyla meslekler, kişiler izlemektedir. Eşyalar ve renkler 2 köy adında eşit sayıda yer almıştır. Dini kökenli adlar ve geçici yerleşme şekline adını alan adlar ise birer köy adında eşit sayıda yer almıştır.

Çizelge 3.3. Büyükşehir Kanunu İle Mahalleye Dönüşen Köyler ve Beldeler

Doğal çevre özellikleri			Beşeri çevre özellikleri		
	Mahalle adı	Sayı		Mahalle adı	Sayı
Adını bitkilerden alanlar	Zeytinköy, Bademli, Armutlu, Eğrikavak, Karahayıt, Kozalaklı, Kocagür, Kenger	7	Adını Kişilerden Alanlar	Umurlu, Şevketiye, Emirdoğan, Mesutlu	4
Taşlar	Yukarıkayacık, Aşağıkayacık	2	Dini kökenli adlar	İmamköy	1
Topografik	Alatepe, Çeştepe Dağeymiri, Tepecik, Tepeköy, Ovaeymir ,	6	Meslekler	Yağcılar, Terziler, Kuyucular, Kalfaköy, Kadıköy	5
Hayvanlar	Balıkköy, Böcek, Horozköy, Doğan, Serçeköy	5	Eşyalar	Baltaköy, Şahnalı	2
Adını hidrografik özelliklerden alanlar	Ilıcabaşı, Savrandere, Pınardere, İlyasdere, Gölcük, Gölhisar, Gözpınar, Çayyüzü, Dereköy	9	Renkler	Karaköy, Kızılcaaköy	2
Adını bulunduğu konumdan alanlar	Ortaköy	1	Geçici yerleşme şekli	Çiftlikköy	1
			Diğer Beşeri	Yılmazköy, Ambarcık, (Dalama Bucağı) Yeniköy, (Merkez bucağı) Yeniköy, Dalama, Danişment, Gödrenli, Kardeşköy, Kırklar, Konuklu, Kuloğullar, Kuyulu, Musluca, Sıralılar, Işıklı, Alanlı	16
	Toplam	30		Toplam	31
	Yüzde	49.18		Yüzde	50.81

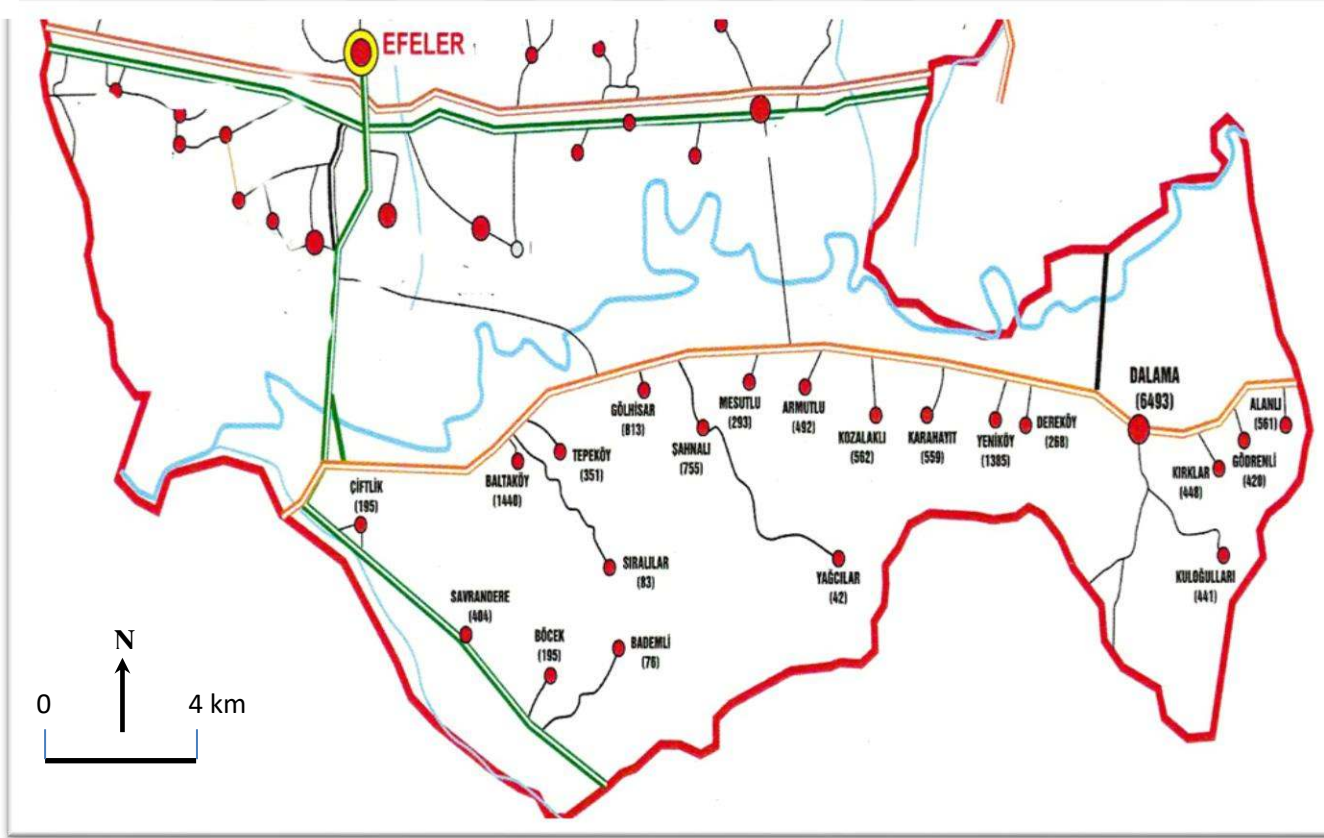
Sınıflandırmada görüldüğü üzere (Çizelge 3.3) merkez mahallelerden farklı olarak eski köy yeni mahalle olan yerlerde doğal özellikler de beşeri özellikler kadar önem kazanmaktadır. Bu da göstermektedir ki köyde yaşayan halkın doğa ile daha sıkı bir ilişkisi vardır. Doğa sadece yaşam alanı olarak değil; insanın köydeki yaşantısının devamını sağlayacak geçim kaynağı sağlayıcı olarak çok önemlidir.

3.2.1. Menderes Nehri'nin Güneyinde Yer Alan Köyler

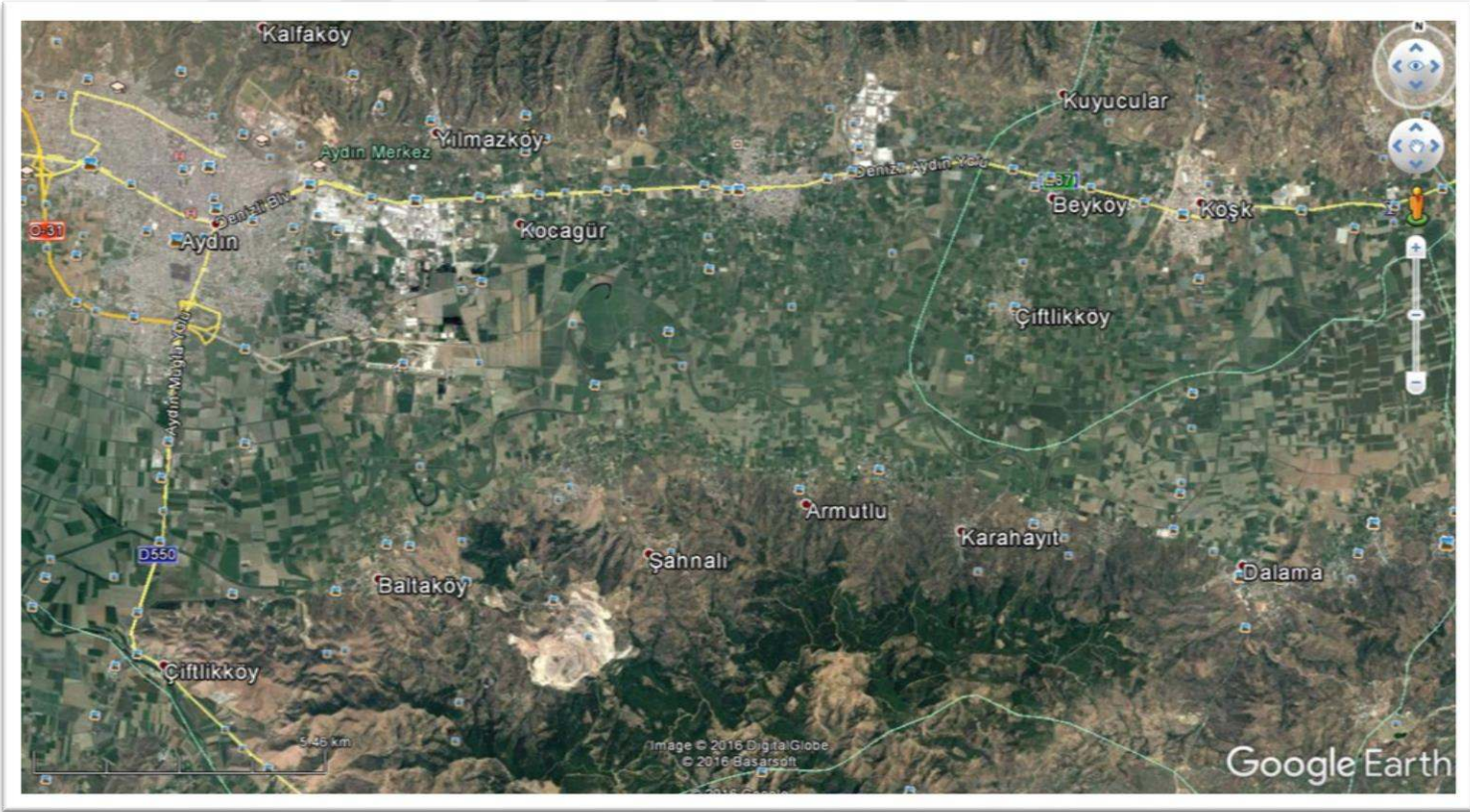
2014 yılından önce köy olan bu yerleşmeler doğudan batıya doğru Alanlı, Gödrenli Kuloğulları, Kırklar, Dalama, Dereköy, Yeniköy, Karahayıt, Kozalaklı, Yağcılar, Armutlu, Mesutlu, Şahnalı, Gölhisar, Bademli, Sıralılar, Tepeköy, Böcek,

Baltaköy, Savrandere, Çiftlikköy'dür (Şekil 3.4). Şekil 3.5'de bu köylerin uydu görüntüsü bulunmaktadır. Şekilde de görüldüğü gibi bu köy yerleşimleri taşkınlardan korunma düşüncesiyle ağırlıklı olarak tepe yamacı ya da eteğinde konumlanmıştır.

Şekil 3.4. Büyük Menderes Nehri'nin Güneyinde Yer Alan Köyler Haritası

Kaynak: Google haritalar

Şekil 3.5. Büyük Menderes'in Güneyinde Yer Alan Köylerin Uydu Görüntüsü.

3.2.1.1. Alanlı

Aydın Efeler ilçesinin Yenipazar ilçesi sınırında yer alan Alanlı köyünün (Şekil 3.6) nüfusu 519 kişidir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre alan, 'Orman içinde düz ve ağaçsız yer, düzlük, kayran, düz, açık ve geniş yer, meydan, saha' anlamına gelmektedir. Gökbel ve Şölen'e (1936) göre köy adının aşiret adı olduğu belirtilmiştir. Armağan (2001) Alanlı Köyü'nün Batı Anadolu Türkleşme sürecinde ilk yerleşim alanları içinde yer aldığı ve alan sözcüğünün yerleşim yeri adlarında oldukça yoğun kullanıldığını belirtir.

Şekil 3.6. Alanlı Köyü'nden Bir Görünüm

Ayrıca Aydın Bozdoğan kazasında Eymür Boyu Çullıyan Yörükleri'ne bağlı Alanlı Cemaati bulunmaktadır. Cemaat veya yerleşim adı olarak Alan ismi çeşitli Oğuz Boylarında görülmektedir. Örneğin Yıva ve Avşar boylarına bağlı Alan cemaatleri bulunmaktadır. Eymür Boyu'na bağlı Alanlar, Çepni Boyu'na bağlı Alanlar bunlardan bazılarıdır (Halaçoğlu, 2011). Görüşmelerimizde Kaynak Kişi (İB) Orta Asya'dan 80 çadırlık boy halinde gelen Alan yörüklerinin Toroslar'da ikiye ayrılarak bir kısmının Samsun tarafına gittiğini, bir kısmının da batıya gelerek bu köye yerleştiğini ifade etmiştir. Bütün bu bilgi ve açıklamalar Alanlı köyünün bir aşiret adı olduğunu düşündürmektedir.

3.2.1.2. Gödrenli

Büyük Menderes Nehri'nin güneyinde Alanlı ve Kırklar köyleri arasında yer alan yerleşimin nüfusu 318 kişidir. Gökbel ve Şölen (1936) köy adının aşiret adı olduğunu belirtir. Oğuzların Bozok kolunun Bayat boyuna bağlı G denli köyü kaydı görülmektedir (Armağan, 2009). Bu bilgiler dışında köy ile ilgili literatür bilgisi çok fazla tespit edilememiştir. Köyde yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (MKA) aldığı duyumlar neticesinde g d rgeli kelimesinin taşıyıcı anlamına geldiği, bu çevrede hayvancılık faaliyetleri yapılırken bu faaliyetlere yardımcı, taşıyıcı manasında g d rgeli tabirinin kullanıldığını, zaman içerisinde g d rgeli'nin g drenliye dönüştüğünü ifade etmekle birlikte; Kaynak Kişi (KAM) ise g drenli adının develerin boynuna bağlanan  anın bağlı olduğu g d kten geldiğini; Kaynak Kişi (MT ) bu çevrede geçmişte yörüklerin hayvanlarının sayıldığı ve bekletildiği; bu hayvanların büyük bir kısmının gevişen hayvan olduğu gevişen kelimesinin zaman içinde g drenli olarak s ylenegeldiğini ifade etmiştir. Ayrıca burada II. Abdülhamit zamanında Forbes adlı İngiliz şirketinin bu çevreden meyan kökünü alıp işletebilmek için Gödrenli yakınında Artepe denilen mevkide mevcut bir kilisenin taşları kullanılarak Büyük Menderes nehrinin güneyinde günümüzde kullanılan Yenipazar–Aydın yolunun dışında daha kestirme, Gödrenli'den Aydın'a doğru kuzeybatı doğrultulu bir kervan yolunun da yapıldığını ifade etmiştir. Ayrıca burada kervanların konaklaması için şekil 3.7'de görüldüğü gibi Namazgah denilen dinlenme alanları görülmektedir. Namazgah'ın arka planında Gödrenli Köyü görülmektedir.

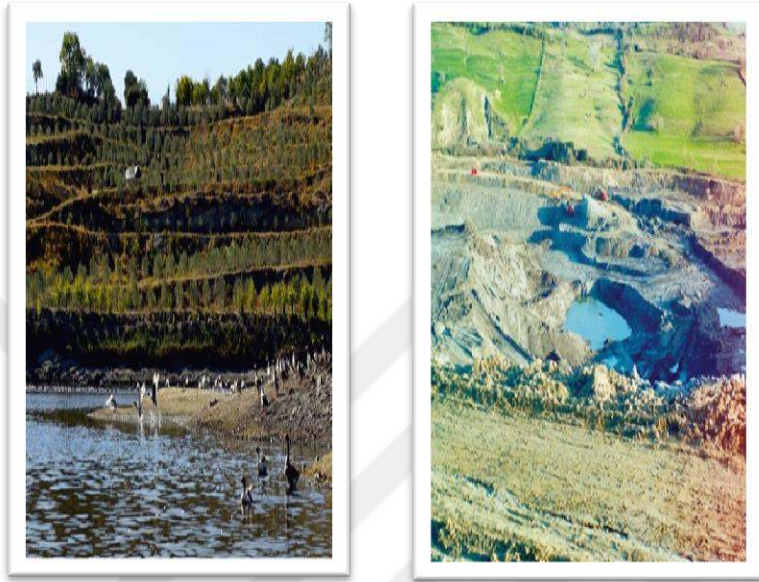

Şekil 3.7. Gödrenli-Kırklar Köyleri Arasında Namazgah

Köy adı ile aşiret bağlantısı olup olmadığı ayrıca değerlendirilmelidir.

3.2.1.3. Kuloğulları

Güneyinde 359 m yükseltili Yaran Tepe, göletler, Çavdar deresi, batısında ise 332 m yükseltili Kızılyar Tepesi yer alan yerleşimin nüfusu 433 kişidir. Aydın'da linyit kömürü çıkarılan bir madenin (Şekil 3.8) kapatılarak yerine 13 bin ağaçlık zeytin ormanı oluşturulması olayıyla gündeme gelen köy yakınında, kratere dönüşmüş çukurlar suni gölete, ağıllara hapsedilmiş hayvanlar doğaya salınarak (Şekil 3.8) doğal bir yaşam alanı oluşturulmuştur (www.hurriyet.com.tr/13/06/2016).

Kaynak: www.hurriyet.com.tr/13/06/2016

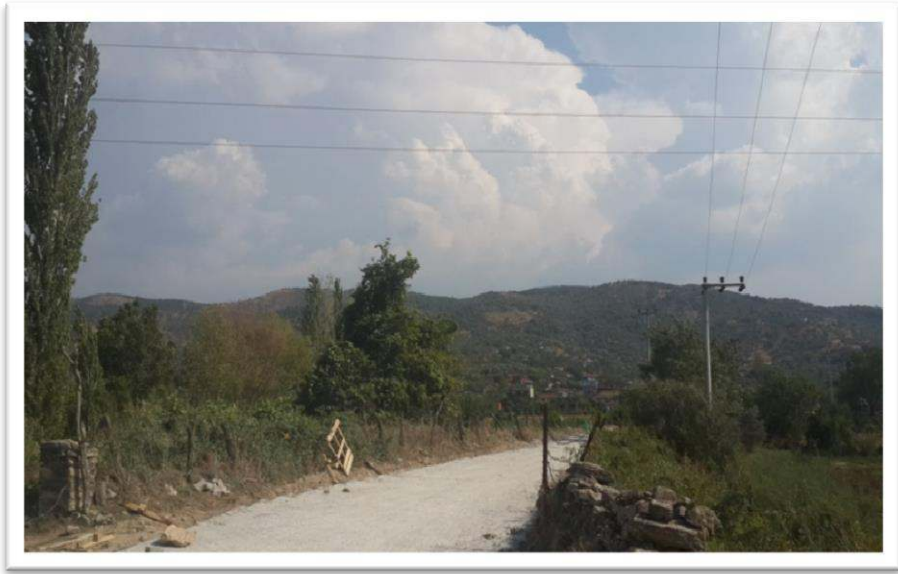
Şekil 3.8. Kuloğulları Köyü Linyit Madeni Alanı

Köy adı ile ilgili olarak Aydın ilin’de bu cemaat adına rastlanmamıştır. Ancak Danişmentli Türkmen taifesine bağlı Kayseri çevresine yerleşmiş Kuloğlanları Cemaati’nin (Halaçoğlu, 2011) varlığı, Aydın’da yerleşme göstermiş Danişmendli Türkmenlerinin var olması sebebiyle Kuloğulları köyünün Danişmendli Türkmen taifesine bağlı Kuloğlanları Cemaati ile bağlantılı olmasını düşündürmektedir. Ayrıca burada, 16. yüzyılda yaşamış daha çok savaş konularını işlemiş aşk temeline de yer vermiş Aydın’lı Kuloğlu adlı şair (Yurt Ansiklopedisi, s.1067) olduğunu belirtmek gerekir. Yapılan görüşmelerde kaynak Kişi (NA) köy adının bir boy adı olabileceğini belirtmiştir. Çocukluğundan hatırladığı kadarıyla köy halkının daha açık tenli olduğunu da eklemiştir. Köy adında Danişmendli Türkmen taifesine bağlı Kuloğlanları Cemaati’nin bağlantısı değerlendirilmelidir.

3.2.1.4. Kırklar

Gödrenli, Dalama ve Kuloğulları yerleşimleri arasında (Şekil 3.9) yer alan köyün nüfusu 412 kişidir. Kuloğulları köyü ile Kırklar arasında Kırklar köyünün güneyinde yaklaşık 300 m yükselteli Karakaya Tepesi yer alır. Gökbel ve Şölen (1936) diğer bir adı da Çarukluğ olan aşiretten köyün adını aldığını belirtmiştir. Ülkemizde yer adları ile ilgili ilk çalışmaları yapan Hüseyin Nihal Atsız ve Ahmet

Naci (1928) , Oğuzların Bozok kolunun Yıldızhan boyuna bağlı Kırık-Cırıklıklar olarak adı geçen Aydın İli'nin güneybatısında bulunan köy olduğunu belirtmişlerdir (Kemaloğlu, 2013). Armağan (2009) ise Bozokların Dodurga boyuna bağlı Kırık köyünün varlığını belirtmiştir. Dolayısıyla köy adının Oğuz boylarına bağlı bir topluluk adını işaret ettiği söylenebilir.

Şekil 3.9. Kırklar Köyü'nden Bir Görünüm

Bununla birlikte yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (NA) Diyarbakır Kırklar Dağı'nda yaşayan bir toplulukla köy adının bağlantılı olabileceğini ifade etmiştir. Yine Kaynak Kişiler (AÖ ve FG) köyün şimdiki yerleşim alanının yukarısında Kamber Deresi çevresinde, eski tarihlerde 40 kişinin burada yerleştiği, doğumlar olsa da ölümlerin de gerçekleşmiş olması sebebiyle kişi sayısının uzun süre 40 kişi olarak kaldığını, bu sebeple köyün adının Kırklar olarak söylendiğini belirtmişlerdir. Armağan (2009) Kam, Kamber ifadesi içeren yer adlandırmalarının Şamanist öğelerin göçebelerle Ege'ye taşındığını gösterdiğini ifade eder. Ayrıca '*Kambersız Düğün Olmaz*' deyimimin de şamansız törenlerin olmayacağı ifadesini içerdiğini belirtir.

3.2.1.5. Dalama

Şekil 3.10. Dalama'dan Görünüm

1932 yılında Karahayıt nahiye merkezi Dalama'ya taşınmış ve Dalama nahiye merkezi olmuştur (Şaşmaz, 2014). Büyükşehir Kanunu öncesi belde olan, 1725 kişi nüfusa sahip, etrafında zeytinyağı fabrikası, salça fabrikası, sanayi sitesi, Tariş'e ait işletmeleri olan Dalama (Şekil 3.10) büyük bir yerleşimdir. Armağan (2009) Karya ve Bizans kaynaklı adların bir kısmının Türklerin bölgeye yerleşmesinden sonra da varlıklarını sürdürdüğünü, Dalamani'nin bu adlardan olduğunu ifade etmiştir. Umar (1993) ise Dalama adının Türkçedeki dalamak fiiliyle ilgili olmaktan çok, Dalaman, Dalanda, Tlawa gibi adlara bakarak Luwi dilinden ya da onun yerel ardılı Karia dilinden gelmiş olabileceğini düşünmekte olduğunu belirtmiştir. Umar (1993) –ma takısının Luwi dili ve ardıllarında insanı, halkı anlamına geldiğini, Dala kökü ile ilgili de üç olasılık olabileceğini belirtmiştir. İlk olarak, buradaki Dala, Luwi dilinde 'Çömlek' anlamına gelen sözcüğün ta kendisidir. Böyle idiyse, Dalama'nın 'Çömlekçi' anlamına gelebileceğini belirtmiştir. Diğer bir olasılık, buradaki Dala, Luwi dilinde bir sözcüğün baştaki A'sı söylenmeyerek kullanılan çeşitlemesidir. Böylece Attala'nın çeşitlemesidir ve 'Atta', Baba Tanrının Yavrusu" anlamındadır. Kastedilen, Apollon'un öncülü Anadolu tanrısıdır (Hitit'lerin Telepinu'su). Yakın yöredeki Tralleis (şimdi, Aydın) kentinin adında da bu tanrının tapkısına işaret edildiği belirtilmiştir. Üçüncü olasılık olarak yazar Louma kelimesi üzerinde durmaktadır.

Bizanslı tarihçi Honaz'lı Niketas, 1176 Myriocephalon yengisinden sonra Türkler'in Menderes vadisine akınlar düzenlediğini ve 'Ta Louma' hisarını ele geçirdiklerini yazmıştır. Burada belirtilen ta Louma'nın Dalama olabileceği belirtilmiştir. Yerleşimin adının Umar'ın (1993) belirttiği bu üç olasılıkla ilgili olma ihtimali yüksek görünmektedir.

Köy adı ile ilgili yapılan görüşmelerde ise iki rivayetten bahsedilmiştir. Bununla ilgili açıklama yapan Kaynak Kişi (NA) ilk olarak köyün ortasından geçen Ayaklı Çay'ın bir tarafında Rumların, diğer tarafında Türklerin oturduğunu belirtmiş, bu çayın üzerinden geçerken '*çaya dalma boğulursun*' ifadesinin kullanılması sonucunda Dalma olarak söylenen adın zamanla Dalama'ya dönüştüğüdür. İkinci rivayete göre ise Yörüklerin hayvanlarıyla buradan geçerken '*hayvanları sağa sola dalatmadan geçtik*' şeklindeki söylemlerinden Dalama adının söylenegeldiğidir. Ayrıca köyde Rumlar tarafından yapılan günümüzde biraz zarar görmüş bir su kemerinin varlığını da belirtmiştir.

3.2.1.6. Dereköy

Dalama ile Yeniköy arasında yer alan yerleşimin (Şekil 3.11) nüfusu 259 kişidir. Güneyinde Kızılyer Sırtı ile İkiğüme Sırtı arasında yer alır. Köy adı ile ilgili yapılan literatür taramasında bilgiye rastlanmamıştır. Yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (Aİ) köyün çok eski bir yerleşim yeri olduğunu belirtmiş, dere kenarında kurulan köy yerleşiminin bu sebeple Dereköy adını aldığını günümüzde akmayan bu derelerin çocukluğunda yaz kış aktığını, köye yerleşen kişilerin büyüklerinden duyduğu kadarıyla Sarıtekeli Yörüklerinden olduğu, beş sülalenin köyün kuruluşunda yer aldığını yaklaşık 20 sene önce bin kişi civarında olan köy nüfusunun günümüzde oldukça azaldığını ifade etmiştir. Yerleşim yerinde (1/50.000 ölçekli HGK TH) Kavaklı Dere adında kuru dere yatağı görülmektedir. Dolayısıyla köyün adını hidrografik bir unsurdan almış olabileceği kuvvetli bir ihtimaldir. Ayrıca 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde Derre adıyla geçen köy kaydı da dikkat çekicidir (Bircan, 2010).

Şekil 3.11. Dereköy'den Görünüm

3.2.1.7. Dalama Bucağı Yeniköy

Büyük Menderes Nehri'nin güneyinde Dereköy ile Karahayıt köyleri arasında yer alan yerleşimin (Şekil 3.12) nüfusu 1372 kişidir. Güneyinde Kızmezarı Sırtı görülmektedir. Armağan (2001) insanlar ve toplulukların eski yerleşim alanlarından farklı bir yere yerleştiklerinde Yenice, Yenişehir, Yeniköy gibi yenili adların kullanıldığını ifade eder. Halaçoğlu'na (2011) göre 1573 yılı kayıtları içinde Aydın'da yoğun olarak yerleşmiş bulunan Yaparlı Boyuna bağlı Yenişehir Yörükleri cemaatinin bulunduğu Yenice köyüne ait 2 haneli bir kayıt görülmektedir. Kaynak Kişiler (NY ve HB) eskiden pamuk toplamak amacıyla ya da çeşitli tarımsal faaliyetlerde çalışmak üzere gelen tarım işçilerinin buraya gelerek aralıklarla yerleştiğini bu nedenle adına Yeniköy denildiğini ifade etmiştir. Aydın tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı bir yerleşim olduğu için bu bilginin daha geçerli olabileceği düşünülmüştür.

Şekil 3.12. Dalama Yeniköy'den Görünüm

3.2.1.8. Karahayıt

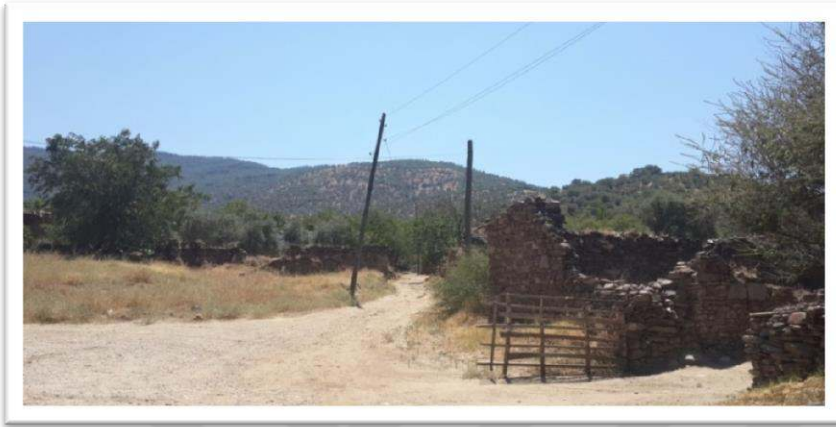
Eski adı Kilyas (Şaşmaz, 2014) olan Karahayıt Köyü (Şekil 3.13) güneydoğusunda Ortabelen Tepesi ile güneyinde yaklaşık 721 m yükseltili Kocaçöğür Tepesi yer alır. Nüfusu 539 kişidir. Alacahan ve Baysan (2016) *Aydın Yerel Halk Takviminde Zamanla İlgili Kavramlar* adlı bildirilerinde Karahayıt köyünde halkla yapılan görüşmelerde Karahayıt köyünün adı ile ilgili; Hayıt bitkisinin çokluğu sebebiyle bu adı aldığı, bir diğer söyleyişe göre kara bir yiğit'in gelerek buraya yerleştiği, ayrıca Karayıt diye Denizli ve Aydın çevresine yerleşmiş bir boydan adını aldığı; zamanla Karahayıt'a dönüştüğü şeklinde bulgulara ulaşmıştır. Armağan (2001) köyün Aydın İli'nin en eski yerleşim alanları içerisinde yer aldığını ifade etmiştir. Yine Armağan (2009) Kara ünvanının fethi katılan emirler için kullanıldığını; Karahayıt'ın Kara ünvanına sahip bir emir olduğunu belirtmiştir. Gökbel ve Şölen (1936) Karahayıt adının Orta Asya'daki Karahıtay Türkleri ile münasebeti olduğunu ifade etmişlerdir. Köye yapılan saha gezisinde ayrıca hayıt bitkisi de (Şekil 3.13) görülmüş yerleşimin bulunduğu Büyük Menderes Nehri'nin güneyi boyunca bu bitkinin varlığı izlenmiştir. Yine de köy adının hayıt bitkisinden çok; bir kişi ya da boy ile ilgili adlandırılmalara daha yakın olduğu söylenebilir.

Şekil 3.13. Karahayıt Köyü'nden Görünüm

3.2.1.9. Kozalaklı

Büyük Menderes Nehri'nin güneyinde Karahayıt ve Armutlu köyleri arasında kalan yerleşimin (Şekil 3.14) nüfusu 540 kişidir. Halaçoğlu'na göre (2011) 1573 yılı kayıtlarında Aydın çevresinde yoğun olarak yerleşmiş bulunan Yaparlı Boyuna bağlı Yenişehir Yörükleri Cemaati'nin bulunduğu Kozluca köyüne ait 5 haneli bir kayıt görülmektedir. Yapılan literatür taramasında köy adı ile ilgili fazla bir bilgiye rastlanmamıştır. Yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (EÇ) dut ağacının çokluğu ve buna bağlı olarak ipek böceği kozası ile bağlantılı olabileceği, diğer Kaynak Kişi (NY) çam ağacının çok olması sebebiyle çam kozalağı ile bağlantılı olabileceği üzerinde durmuştur. Kaynak Kişi (SÖ) ise köyün üst kısımlarında bol zeytin ağacı olduğunu, köyün güney sırtlarında çamlık alanlar görülmekle birlikte bu ağaçların en fazla 30 yıllık geçmişinin olduğunu belirtmiştir. Köy adı ile ilgili net bir kanı oluşmamıştır. Ancak 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde Kozluklu adıyla geçen köy kaydı da dikkat çekicidir (Bircan, 2010).

Şekil 3.14. Kozalaklı Köyü Eski Yerleşim Alanı ve Taş Ev Kalıntıları

3.2.1.10. Yağcılar

Kuzeyinde 704 metre yükseltili Yarendede Tepesi ile güneybatısında Solukbaba Tepesi yer alır. Köy 40 kişilik nüfusuyla Aydın'ın en az nüfuslu köy yerleşimidir. Köy ile ilgili literatür bilgisine ulaşamamıştır. Yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (MA) Yağcı Ali adlı köyün kuruluşunda öncü olan kişiden köyün adını aldığını belirtmiştir. Eski tarihlerde burada yerleşen yörüklerin büyük bir salgın hastalık sonrası çok kayıp verdiği bir katar devenin 7 kapı dolaştığı bu kapılarda sağlıklı insanların kalmadığını; ayakta kalan üç kardeşten Yağcı Ali'nin Yağcılar Köyü mevkiye, Şahin Ali'nin Şahnalı Köyü mevkiye, Mesut'un Mesutlu Köyü mevkiye gelerek yerleştikleri 6 ay bir sene sonra bu üç kardeşin buluştukları ifade edilmiştir. Aydın bölgesine yerleşmiş olan Çullhyan Yörüklerinin (Kınık Boyu) Bölücek Cemaati'nin yerleştiği Yağculu Köyü görülmektedir (Halaçoğlu, 2011). Bademli (eski adı Oynak), Böcek, Yağcılar köyleri birbirine yakın köyler olup Bölücek Cemaati ile bağlantılı olabileceği, köy adında ise Kaynak Kişinin (MA) 83 yaşında olması ve 2 kuşak öncesinin bilgilerini aktardığını ifade etmesi sebebiyle Mesutlu, Şahnalı, Yağcılar üçgeninde belirttiği üç kardeş ile ilgili hikaye ile bağlantılı olma ihtimalinin değerlendirilmesi kanaatindeyiz.

3.2.1.11. Armutlu

Aydın-Yenipazar yolunun kenarında yer alan köyün (Şekil 3.15) nüfusu 484 kişidir. Güneybatısında Yelbeleni Tepesi bulunur. Gökbel ve Şölen (1936) köy adının aşiret adı olduğunu ifade etmiştir. Bu bilgi dışında köy adı ile ilgili literatür bilgisine ulaşamamıştır. Kaynak Kişi (MA) gerçek isminin Ermutlu olduğu; daha

sonraki süreçte büyük bir ihtimalle köy isminin Armutlu olarak değiştirilmiş olduğunu belirtmiştir. Kaynak Kişi (MT) ise köyün ova kısmında çok fazla ağaç olmadığını; bölgede bulunan armut ağacının dibinde dinlendiklerini bu nedenle o bölgeye Armut Ovası denildiğini; köy adının Armutlu olarak kaldığını belirtmiştir. Köy adının aşiret bağlantılı olma ihtimali değerlendirilmelidir.

Şekil 3.15. Armutlu Köyü’nden Bir Görünüm

3.2.1.12. Mesutlu

Güneybatısında Kurt Tepesi yer alan yerleşimin nüfusu 276 kişidir. Köy adı ile ilgili literatürde bilgiye rastlanmamıştır. Mesutlu Köyü’nde yaptığımız görüşmede daha önce Yağcılar Köyü’nde anlatıldığı üzere Kaynak Kişi (MA) Orta Asya’dan gelen Türkmenlerin Kurudere denilen mevkide oturdukları veba ve şap hastalığı sebebiyle büyük bir kısım insanın öldüğünü; bir katar devenin 7 kapı dolaştığını; ancak üç kardeşin kaldığı bunlardan Yağcı Ali’nin Yağcılar köyüne, Şahin Ali’nin Şahnalı köyüne, Mesut’un Mesutlu köyü çevresine gelerek bu köylerin kuruluşuna öncü olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca bu üç kişinin bir süre sonra buluştuklarını da belirtmiştir.

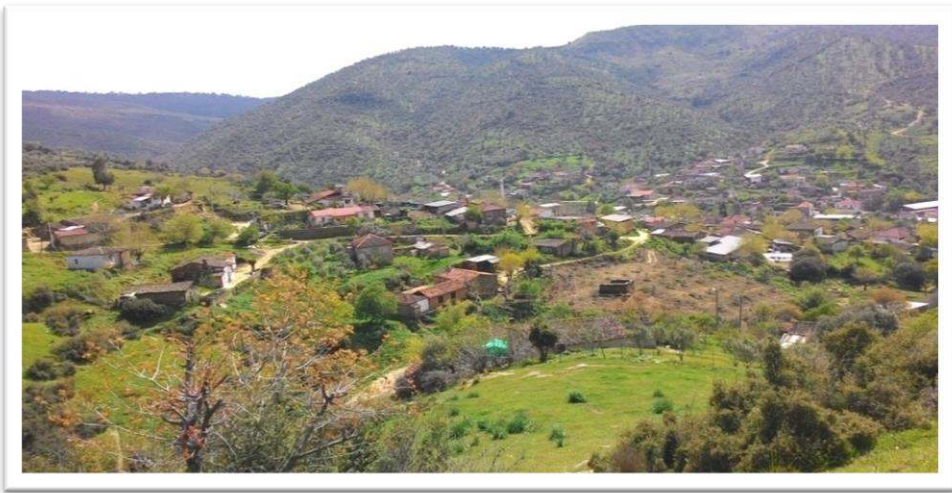

Şekil 3.16. Mesutlu'dan Görünüm

Yukarıda yer alan (Şekil 3.16) fotoğrafta Mesutlu Köyü görülmektedir. Şahnalı, Mesutlu, Yağcılar köyleri üçgeninde anlatılan hikaye değerlendirilmelidir.

3.2.1.13. Şahnalı

Aydın'da sancak hikayesi ile ön plana çıkan Şahnalı Köyü'nün (Şekil 3.17) Nüfusu 695 kişidir. Gökbel ve Şölen (1936) köy adını aşiret adı olarak ifade etmektedir. Şahna kelimesinin TDK Büyük Türkçe Sözlük'te öşür toplayıcı, harman bekçisi, başak, tahta parmaklık, tahıl vergisi toplayan görevli, kağlumbağa gibi anlamları vardır.

Şekil 3.17. Şahnalı Köyü'nden Görünüm

Köyün adı ile ilgili ise köyde anlatılan hikayeler şöyledir: Şahin Ali adında bir kişinin köye yerleştiği ve köyün adının buradan gelerek zamanla Şahnalı'ya dönüştüğü; yine Şahin Ali adında bir kişinin köye gelerek köyün su ihtiyacını karşılamak üzere altın kabzalı tabancasını satarak su kuyusu açtırdığı; kuyudan tatlı su çıktığı, zamanla burada yerleşimin olduğu; eskiden köyde bir çocuğu devenin üzerinden şahan (şahin) kaptığı; zamanla “*şahan [şahin] alır*” denildiği ve ismin şahnalıya dönüştüğü; bir diğer anlatımda ise köyde eskiden göçmen bir ailenin yaşadığı; bu ailenin Ali isminde bir çalışanı olduğu, bu kişi için, “*Ali, dağları şahin gibi iner; şahin gibi çıkar*” dedikleri, “*Şahan, Şahan, Şahan*” derken *Şahnalı*'ya dönüştüğü ifade edilmektedir (Ateşli, 2015). Bütün bu anlatılanlar içerisinde köyün kuzeyinde yer alan Şahin Ali Ovası'nın (1:50.000 ölçekli HGK TH) varlığı köyün kuruluşunda adından söz ettiren *Şahin Ali* adlı kişiden Şahnalı'ya dönüşen köy adının varlığını kuvvetlendirmektedir. Mesutlu, Şahnalı, Yağcılar üçgeninde anlatılan hikaye de bu kanıyı kuvvetlendirmektedir. Ayrıca 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde Şafi'ali adıyla geçen köy kaydı da dikkat çekicidir (Bircan, 2010).

Şekil 3.18. Şahnalı Köyü Sancağı

Köye ilişkin, Osmanlı-Rus Savaşı sırasında geçen Şekil 3.18’te görülen Sancak ile ilgili hikaye de oldukça önemlidir. Aydın Valiliği’nde bulunan sancağın kitabesinde Tarihte 93 harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Aydın’ın Şahnalı Köyü kızları tarafından dokunarak Sivastopol cephesine gönderilen 136 yıllık sancağın öyküsü şöyle anlatılmaktadır.

Osmanlı-Rus Savaşı sırasında ülke genelinde vatan savunmasında sıkıntılar baş gösterince, Aydın’ın Şahnalı Köyü ve çevre köylerdeki gençler toplanır. Toplanan 21 genç gönüllü olarak cepheye gitmeye karar verirler. Bu sırada erkekleri gibi fedakar ve kahraman olan köyün kızları da, tüm evlilik taleplerini *Önce vatanın güvenliği ve bekası* diyerek reddederler. Savaşa gitmek isteyen bu gençler için, Şahnalı Köyü ve çevre köylerde yaşayan kızlar o günkü zor şartlar altında, ipekten bir Osmanlı Sancağı dokumuşlar ve savaşa giden gençlere Sancağı teslim etmişlerdir. Savaşa katılan 21 gençten 19’u şehit düşmüş, kalan iki gençten Serçeli Süleyman ve Mustafa Çavuş Erzurum’a kadar gelebilmiştir. Mustafa Çavuş’da Erzurum’da şehit düşmüştür. Serçeli Süleyman adlı genç sancağı köye ulaştırmış ve köy imamına teslim etmiştir. Uzun yıllar köy camisinde muhafaza edilen sancak, Topkapı Sarayı restorasyon bölümünde bakım ve onarımı yapılarak 2014 yılında Aydın Valiliği’ne teslim edilmiştir.

3.2.1.14. Gölhisar

Büyük Menderes Nehri’nin güneyinde yer alan köy (Şekil 3.19) Şahnalı ve Tepeköy arasında yer alır. Nüfusu 761 kişidir. Kaynak Kişi (FM) köyün yukarısında bulunan bir hisar ve etrafındaki gölden dolayı bu adı almış olduğunu ifade eder. Ayrıca hisar kalıntılarının hala köyde bulunmakta olduğunu belirtmiştir. Aydın Kültür Envanteri-1 (Aktakka, 2012) adlı eserde bu tarihsel kalıntı ile ilgili bilgi bulunmaktadır. Oval biçimde Kuzey Güney doğrultusunda uzanan tepenin üzerinde yer alan kalenin hemen hemen hiçbir duvarının kalmadığı ancak duvar izlerinin yüzeyden izlenebildiği belirtilmiştir. Bu izlerden kalenin Kuzey Güney kale olmak üzere iki bölüm halinde olduğu, leleg tipi kale izlerini verdiği; dikdörtgen ve kare planlı odaları olan kalenin dışında ise sarnıç yer aldığı ifade edilmiştir (Aktakka, 2012). Dolayısıyla köy adının kaynak kişinin ifade ettiği şekilde verilme ihtimali yüksek görülmektedir. Şekil 3.19’da Gölhisar Köyü’nün Aydın-Yenipazar karayolu üzerinden çekilmiş bir fotoğrafı görülmektedir.

Şekil 3.19. Gölhisar Köyü'nden Görünüm

3.2.1.15. Bademli (Oynak)

Aydın-Çine yolu üzerinde yer alan köy 76 kişilik nüfusuyla Aydın İli'nin az nüfuslu köylerindendir (Şekil 3.20). Eröz (1984) köyün eski adının Oymak olduğunu ve bu ifadenin Türk İhtimai teşkilatına ait olduğunu belirtir.

Bademli Oynak Tepe'nin (1:50.000 ölçekli HGK TH) yakınında kurulmuş bir köydür. Köyün eski adı da Oynak Köydür (Şaşmaz, 2014). Zamanla Oynak ifadesinden halkın hoşnut olmaması sonucunda köyün adı Bademli olarak değiştirilmiştir. Köyde badem ağacı da bol miktarda mevcuttur. Kaynak Kişi (EAY) Badem ağaçlarının özellikle günümüzden 20-30 yıl önce çok daha fazla sayıda olduğunu bademin (Şekil 3.21) köyde önemli bir ticari ürün olduğunu belirtmiştir.

Şekil 3.20. Bademli Köyü’nden Görünüm

Şekil 3.21. Bademli Köyü’nden Görünüm

Halaçoğlu’na (2011) göre Aydın da Selçuk ve Tire kazalarında iki tane Geyik Oynağı Köyü görülmektedir. Bademli (Oynak) köyünün eski adı da yüksek ve ormanlık bir alanda olması nedeniyle Geyik Oynağı olabilir. Selçuk ve Tire’de ki Geyik Oynağı köylerinin her ikisinin de Çullıyan Yörüklerine bağlı Bölücek Cemaati’ne mensup olması nedeniyle birbirine komşu olan, Böcek ve Oynak köylerinin adlarının tesadüfi olmadığı görüşündeyiz.

3.2.1.16. Sıralılar

Sıralılar Köyü (Şekil 3.22) Yayla Tepe ile Sivri Tepe arasında bulunur. Efeler İlçesinin önemli maden alanlarından birisi olan Aydın Linyit İşletmeleri (Şekil 3.23) Sıralılar, Tepeköy ve Şahnalı köyleri arasında yer alır. Nüfusu 99 kişidir. Gökbel ve Şölen'in (1936) köy adının Sıralılar (Sıralu) olarak geçen aşiret adı olduğunu ifade etmektedir. Bölgede yapılan görüşmelerde köy adı ile ilgili iki hikaye tespit edilmiştir. Bunlardan bir tanesinde Kaynak Kişi (ND) köyün yukarısında yer alan Çamköy denilen yerden sıra sıra buraya doğru inilerek yerleştikleri ve buradan Sıralılar olarak kaldığı; bir diğer anlatımda ise Kaynak Kişi (DAD) köye gelen zeytin sırkçıları sebebiyle sırkçıların Sıralılar'a dönüştüğü şeklindedir. Yerleşim yeri ile ilişkilendirilebilecek bir başka bulgu daha vardır. Armağan (2001) Sarı Ali'nin Anadolu'nun Türkleşme sürecinde önemli adlardan olduğunu belirtmiş, yerleşim yerleri adları ile birlikte Aydın'ın Atça ilçesi Yağdere Köyü'nde vakıflarının olduğu; Gördes ve Isparta'da Sarı Ali köylerinin varlığını belirtmiştir. Köy adında kaynak kişilerin ifadeleri yanında bu bilgi ve aşiret adı olma ihtimalinin değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Şekil 3.22. Sıralılar Köyünden Görünüm

Şekil 3.23. Sıralılar Köyünden Maden Alanının Görünümü

3.2.1.17. Tepeköy

Tepeköy (Şeki 3.24) adını yansıtan bir şekilde tepede kurulmuştur. Nüfusu 333 kişidir. Köy ile ilgili literatür bilgisi tespit edilememiştir. Köyde yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (MAÖ) köyün günümüzde nüfusunun yaklaşık yarısının Denizli Çameli'nden geldiği, diğer yarısının ise Varsak Yörüklerinden olduklarını ifade etmiştir. Köy adının da tepebaşında olmasından dolayı bu adla adlandırıldığı belirtilmiştir (Şekil 24). Yerleşim zamanla Aydın-Yenipazar yoluna doğru tepeden ovaya doğru genişlemiştir. Roux (2002) Varsak yörüklerinin İran'dan göç eden Türk boyları arasında yer aldığını belirtir. Halaçoğlu (2011) Varsaklar'ın Oğuzların Üç-Ok kolundan olduğu, ama Üç-Oklardan hangi boya bağlı olduklarının bilinmediğini belirtmiştir. Armağan (2009) ise Varsaklar'ın 800 çadır ile Ege coğrafyasına girmiş aşiretlerden olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte köy adının topoğrafik özelliğinden almış olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Şekil 3.24. Tepeköy

3.2.1.18. Böcek

Aydın  ine yolu üzerinde biraz i  kesimde yer alan Böcek Köyü'nün ( ekil 3.25) nüfusu 186 kişidir.

Şekil 3.25. Böcek Köyü

Şekil 3.26. Böcek Köyünde Bir Deve Damı

Armağan'a göre (2006) Türkler atalarının ruhlarının hayvanlarda yaşadıklarına inanırlardı. Bu nedenle onlara yakın olmak, özdeşleşmek amacıyla hayvan adlarını birçok isimlendirmede kullandıkları görülmektedir. Dolayısıyla *Türklerde hayvan ve doğa sevgisinin yerleşim yerleri adlarında yaygın bir şekilde var olduğunu söylemek gerekir*, yorumunda bulunarak, doğaya saygının Türkler için kutsal bir anlam ifade ettiği bu sebeple pek çok hayvan adının köy adlarında görüldüğü, *Türkiye Meskun Yerler Kılavuzu'nda* Böcek adlı 7 köy yerleşimi olduğu belirtilmiştir.

Halaçoğlu'na göre (2011) büyük oranda Aydın çevresinde yerleşik düzene geçmiş olan Çullıyan Yörükleri'ne bağlı Bölücek Cemaati bulunmaktadır. Bu cemaatin önemli bir kısmının Aydın Sancağı'na bağlı Selçuk kazasında yerleşmiş olduğu, bunun dışında Güzelhisar'da, Sultanhisar'da varlıkları görülmektedir. Aynı kaynakta Selçuk çevresine yerleşmiş Yıva boyu Karacakoyunlu Cemaatine bağlı Bölücek Cemaati'nin de varlığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Aydın çevresinde Bölücek Cemaatine bağlı yerleşimler yoğun olarak görülmektedir. Her ne kadar Böcek köyü civarında bu cemaatin yerleşimine dair bilgi bulunamış olsa da, isim benzerliğinden dolayı bu köyün geçmişinde Bölücek Cemaati'ne ait izlerin olabileceği düşünülebilir.

Böcek köyü ile ilgili yaptığımız görüşmelerde Kaynak Kişi (İK) köy halkının Farsak (Varsak) yörüklerinden olduğu; kışın Aydın, yazın Afyon Kubalak

yaylasına göçen yörüklerin Böcek köyünde 3-5 aile olarak yerleşik düzene geçikleri, *zamanla burası büyüyecek* anlamında *'böyücek'* denildiği; bu kelimenin zamanla Böcek'e dönüşmüş olduğu/olabileceğini belirtmiştir.

Kaynak Kişi (İK) ayrıca, Afyon Kubalak (Kumalar) yaylasına bir göç sırasında bölgedeki yerleşik halktan bir gencin Varsak yörükleri tarafından öldürüldüğünü ve bu nedenle iki grup arasında kavga gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu olaya dair mahkeme sürecinde İzmir'de mahkemeye gidip gelen yörük beyinin tutuklanması ve devletin yörükleri yerleşik düzene zorlaması ile Böcek Köyü çevresine yerleşme kararı aldıklarını söylemiştir. Bu kararda yörük beyinin obasına, *"kuşu keklik, otu kekik olan yere yerleşin. Kuşu kaz, otu saz olan yerden kaçın"* dediği; daha sonra aşiretin bölündüğü; bir kısmının Antalya tarafına, bir kısmının Selçuk tarafına bir kısmının da bugün Böcek-Savrandere-Baltaköy-Tepeköy taraflarına yerleşerek yerleşik düzene geçildiği ifade edilmektedir. Bu hikaye benzer şekilde Tepeköy'de görüşülen Kaynak Kişi (MAÖ) tarafından da anlatılmıştır.

3.2.1.19. Baltaköy

Güneybatıda Azak Tepesi, güneyde Baltaköy Tepesi güneydoğuda ise Karabelen Tepesi eteklerinde bulunan yerleşim 1236 kişilik nüfusuyla büyük bir köydür. Gökbel ve Şölen (1936) köy adının Baltaköy (Baltalı) aşireti ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Bu bilgi dışında literatürde bir bilgiye rastlanmamıştır. Köyde yapılan görüşmelerde Kaynak Kişiler (AI ve MK) eski savaşlarda balta ile savaşıyan Baltalı Dede'den köyün adının geldiğini, köy insanının büyük oranda Alaşehir'den gelen Farsak ve Narıncalı yörükleri olduklarını belirtmişlerdir.

Baltaköy'de kabri olan Baltalı Dede ile ilgili olarak yaşadığı devir hakkında bilgi olmadığı ifade edilmiş, Baltalı Dede'nin talebeleriyle beraber, elindeki tek silahı olan baltasıyla düşmana karşı savaşırken şehit düştüğü ifade edilmiştir. Şehit düştüğü yerden tatlı bir su çıktığı ve sonradan burada bir köy kurulduğu belirtilmektedir (huzurpinarı, 2016). Köy ziyaretinde Baltalı Dede Türbesinin köy içinde (Şekil 3.27) halk ziyaretine açık olarak bulunduğu görülmüştür. Köy adında aşiret ve kişi olma ihtimalleri değerlendirilmelidir.

Şekil 3.27. Baltalı Dede Türbesi

3.2.1.20. Savrandere

Aydın Çine yolu üzerinde yer alan köyün nüfusu 391 kişidir. TDK Büyük Türkçe Sözlük'te Savran kelimesinin deveci, devecibaşı, altın benzeri, merdiven, dağınık, beceriksiz, savruk gibi anlamlarının olduğu görülmektedir. Sümer (2014) 11. yüzyılda göçebe Oğuzlar'ın Savran (Sepren), Karaçuk, Karnak, Suğak ve Süt Kend'in (Sitgün) şehir adları olduğunu; dolayısıyla Savran'ın Oğuz şehirleri arasında yer aldığını belirtir. Bu bilgiler dışında çok fazla bir literatür bilgisine ulaşılmayan köy ile ilgili yapılan görüşmede kaynak Kişi (CB) Savran kelimesinin deveci, devecibaşı gibi anlamlara geldiği eskiden köyde devecilik (deve ile taşımacılık) yapıldığı (Şekil 3.28) bu nedenle köyün adının Savrandere olduğunu ifade etmiştir. Köyde bu iş günümüzde yapılmıyor olsa da aşağıdaki resimde görüldüğü üzere deve damları Böcek Köyü'nde olduğu gibi hala mevcuttur. Köy adının devecilik mesleği ile ilgili olma ihtimali yüksek görülmektedir.

Şekil 3.28. Savrandere Köyü ve Yol Üzerindeki Deve Damı

3.2.1.21. Çiftlikköy

Kuzeyinde Çiftlik Tepesi batısında Karataş Tepesi bulunan yerleşimin (Şekil 3.29) nüfusu 209 kişidir. Burası Aydın-Çine yolu üzerindedir. Aydın çevresinde yoğun olarak yerleşmiş olan Çullıyan Yörükleri'ne bağlı Çiftlik Cemaati adında bir cemaat kayıtlarda görülmektedir (Halaçoğlu, 2011). Dolayısıyla köy adında bu durumun dikkate alınması gerekir. Ayrıca köyün yerleşim bölgesi Çine Çayı çevresinde olup Menderes Çiftliği de dahil olmak üzere coğrafi konumu sebebiyle çok sayıda çiftliklerin görüldüğü bir yerleşim alanıdır (HGK 1:50.000 ölçekli TH). Coğrafi konumu ve buna bağlı çiftlik sayısının çokluğu ön plana çıkmaktadır. Kaynak Kişi (İK) köy çevresinde geniş arazi ve düzlükler bulunması nedeniyle köy adının bu şekilde adlandırılmış olabileceğini ifade etmiştir. Köy adında bir cemaat kökeni ayrıca değerlendirilebilir.

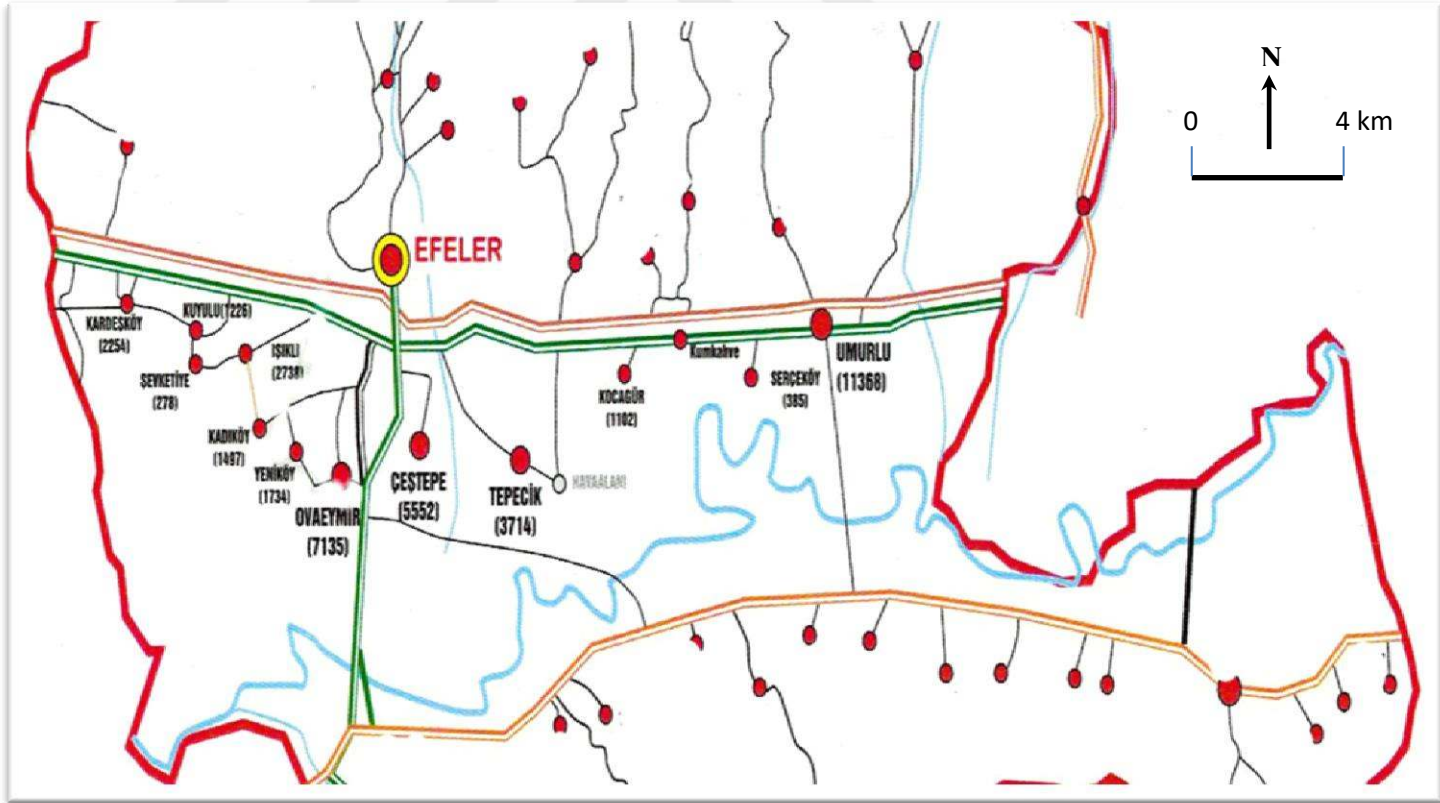

Şekil 3.29. Çiftlik Köyü

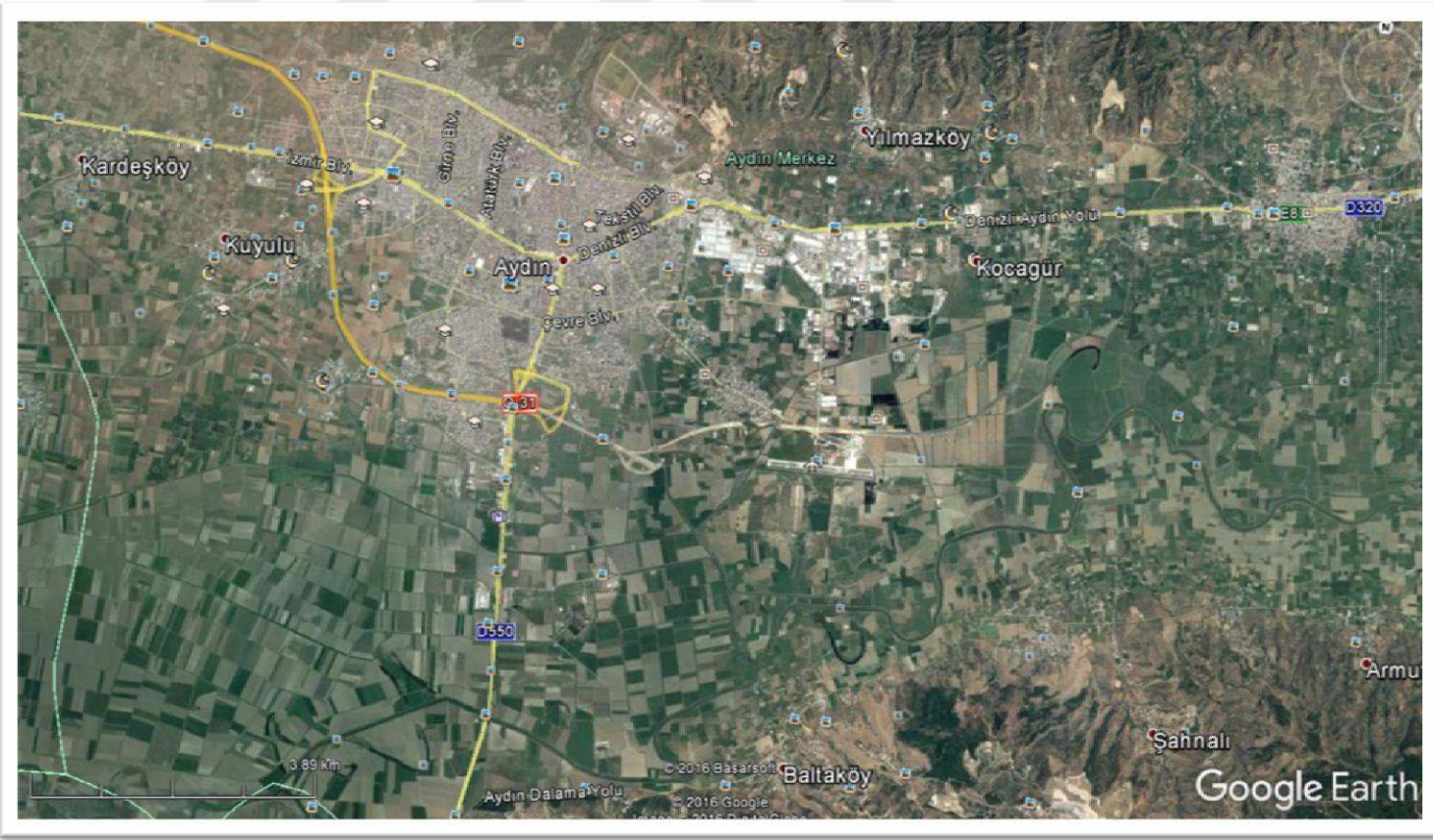
3.2.2. Büyük Menderes Nehri'nin Kuzeyinde Yer Alan Köyler

Menderes Nehri'nin kuzeyinde yer alan köyler iki gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki Aydın-İzmir karayolunun güneyinde, ikincisi ise bu yolun kuzeyinde yer alan köylerdir. Öncelikle Aydın-İzmir karayolunun güneyinde yer alan köyler ele alınmıştır.

Aydın-İzmir Karayolunun Güneyinde Yer Alan Köyler; Doğudan Batıya doğru Umurlu, Serçeköy, Kocagür, Tepecik, Çeştepe, Ovaeymir, Yeniköy, Kadıköy, Işıklı, Şevketiye, Kuyulu ve Karedişköy'dür (Şekil 3.30). Şekil 3.31'deki uydu fotoğrafında da görüldüğü gibi bu köyler birer ova yerleşimidir.

Şekil 3.30. Büyük Menderes Nehri'nin Kuzeyi ile Aydın-İzmir Karayolu Güneyinde Yer Alan Köyler.

Şekil 3.31. Büyük Menderes Nehri'nin Kuzeyi ile Aydın-İzmir Karayolu Güneyinde Yer Alan Köyler Uydur Görüntüsü.

3.2.2.1. Umurlu

Umurlu 1912 yılında belediye teşkilatı kurularak kasaba, 1944 yılında nahiye olmuş, 6360 sayılı kanunla Aydın büyükşehir statüsü kazanınca mahalle olmuştur. Nüfusu 11416'dır. Yerleşimin Aydın-İzmir karayolunun kuzey ve güneyinde, yolun her iki tarafı boyunca yer aldığını belirtmek gerekir. Gürgen (2015) Umurlu yerleşiminin 1512 yılına ait Tahrir Defterinde yer aldığını ve bu yerleşimin varlığını 16.yy'dan bu yana sürdürdüğünü ifade etmektedir. Gökbel ve Şölen (1936) yerleşim adının Umurlu (Umur, Umurcalı) şeklinde aşiret adı olduğunu ifade etmektedir. Halaçoğlu'na göre (2011) 1573 yılı kayıtlarına göre Aydın'da yoğun olarak yerleşmiş bulunan Yaparlı Boyu'na bağlı Yenişehir Yörükleri Cemaatinin bulunduğu Umurlu Köyü'ne ait 2 haneli bir kayıt görülmektedir

Umurlu beldesinin tarihi ile ilgili olarak kesin bir bilgi olmamakla birlikte kuzey kısmında Kavaklar semti ile anılan bölgede Osmanoğulları zamanında (1. Beyazıt) Haçlı ordularıyla kanlı bir savaşın olduğu, bu savaştan sonra buranın Alkan Kavakları diye adlandırıldığı, 1360-1390 yılları arasında burada bir köy kurulduğu, ismini de yaptığı denizaşırı fetihler ve batıyla kurduğu yoğun ticari ilişkiler sonucu Aydınoğulları beyliği'ne ekonomik, kültürel, askeri ve siyasi alanda bir yükseliş dönemi yaşatan Umurbey'den alarak Umurköy olduğu belirtilmiştir (Umurlu Umurbey Ortaokulu, 2016). Umur Bey'in devrinin Aydınoğlu Beyliği'nin en parlak devri olduğu ifade edilmektedir. Umur Bey'in devri 14 yıl sürmüş bu süreçte devlet merkezi Birgi'de ancak 3 gün oturabilmiş bütün saltanatı savaşlarda geçmiştir (Çelik ve Demir, 2012). Kaynak Kişi (İB) Umurlu adının Umur Bey'den geldiğini ifade etmiştir. Yerleşim adının Umur Bey ile bağlantılı olması yüksek bir ihtimal olarak görülmektedir.

3.2.2.2. Serçeköy

Büyük Menderes Nehri'nin kuzeyinde, İzmir-Aydın yolunun üzerinde yer alan yerleşimin nüfusu 408 kişidir. Halaçoğlu (2011) Anadolu'da Aşiretler Cemaatler Oymaklar'a göre 1600'lü yıllarda Aydın Sancağının Serçelü Mahallesi'nde Serçelü Cemaati görülmektedir. Bu cemaatin hangi boya ya da gruba dahil olduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. O dönemde Anadolu'da sadece Kayseri sancağının Malya nahiyesinde Örgi köyünde ve Aydın'da bir tanesi

Serçelü Mahallesi olmak üzere iki yerde görülmektedir. Dolayısıyla köy adının Serçelü Cemaati ile ilgisi kuvvetli ihtimaldir.

Ayrıca Kaynak Kişi (AC) köy adı ile ilgili küçük bir köy olması sebebiyle adını serçeden aldığını ifade etmiştir. Köy yerleşimine son yıllarda şehirde yaşayan ailelerin yazlık ev, bahçe evi olarak yoğun bir ilgi gösterdiği belirtilmiştir.

3.2.2.3. Kocagür

Aydın Vilayeti ilk kurulduğunda Aydın merkez köyleri içerisinde Kocakör adıyla geçen köy yerleşimi görülmektedir (Şaşmaz,2014). Ayrıca 1573 tarihli tahrir defterinde Kocagözü olarak adı geçen Güzelhisar'a bağlı köy kaydı görülmekte, bu köyün Celallü köyünden ayrılarak kurulduğu ifade edilmektedir (Gürgen,2015). Bu köylerin Kocagür köyü olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, köy adının 1944 yılında Umurlu nahiyesine bağlandığı zamandaki ismi ise Kocagür olarak görülmektedir (Şaşmaz,2014). Yerleşimin nüfusu 1046'dır. Köy adı ile ilgili literatürde çok fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (ZÇ) köyün 250-300 yıllık bir geçmişe sahip olduğu, o tarihlerde köy adının celiliye olduğu ve köyün yerleşim alanında bölgesel ismi ile gürlüklerin (böğürtlen) bol olduğu ifade edilmiştir. Köylüler bu gürlüklerin içine evlerini yapmışlar, celiliye adı yerine köy isimleri kayıtlara geçerken Kocagür olarak söylenmiş olduğu ifade edilmiştir. Köy adında bütün bu bilgilerin ayrıntılı değerlendirilmesi gerekir.

3.2.2.4. Tepecik

Tepecik yerleşimi, Aydın il merkezine 3 km uzaklıkta ve Aydın ilinin güneydoğusunda, Büyük Menderes Nehri'nin kuzeyinde, Tabakhane Deresi'nin doğusunda kurulmuştur. Nüfusu 3705'dir. 1994 yılında Tepecik Köyü, belde statüsüne kavuşmuş, 6360 sayılı kanunla Aydın Büyükşehir'e dönüşünce mahalle olmuştur. Gürgen (2015), Depecük karyesine ait bilgilerin 1461 yılında hazırlanan 1/1M numaralı Tahrir Defterinde yer aldığını belirtmiştir. Günümüzdeki Tepecik yerleşiminin bu karye olma ihtimali olduğunu ifade etmektedir.

Kaynak Kişi (TO), Tepecik adının eskiden Büyük Menderes nehrindeki taşkınlar nedeniyle etrafta yaşayan çiftçilerin ova ortasında küçük bir tepe şeklinde olan bu bölgeye yerleşmesi sonucu verildiğini ifade etmiştir. Ayrıca köyde tuğlacılık faaliyetlerinin günümüzde azalmış olmakta birlikte önemli bir faaliyet

alanı olduğunda kaydetmiştir. Kaynak kişinin ifade ettiği yerleşimin üzerinde kurulduğu küçük tepe, köyün adını topografik özelliğinden aldığını gösterir niteliktedir.

3.2.2.5. Çeştepe

Çeştepe Tabakhane Dere'sinin batısında, Aydın-İzmir yolunun güneyinde yer alır. Nüfusa 5624 kişidir. Baranoğlu (2009) *Çeştepe Adı Hakkında* başlığı altında yapılan çalışmada yerleşim adı ile ilgili bulguları şöyle ifade etmektedir. Çeştepe'nin ilk sakinlerinin, Kuzey Kafkasya'nın Kuban bölgesinden, önce Balkanlar'a sürülüp, sonrasında meşhur 93 Harbi yenilgisinden sonra Rusya'nın isteğiyle (1878 Berlin Antlaşması) 1879'da Anadolu'ya gönderilen Çerkezler olduğunu belirtmiştir. 1928'de Makedonya'dan gelen göçler, 1938'den itibaren Güney Doğu Anadolu'dan başlayan iç göçler Çeştepe'de etkili nüfus hareketlerini doğurmuştur. Köy 1870'lerde Çerkezköy adıyla kurulmuş ve Cumhuriyet'ten sonra Çeştepe adını almıştır. Baranoğlu (2009) halkın bu adı, buğday yığınının çeç denmesine bağladığı, bunun bir halk etimolojisi olduğunu ifade etmektedir. Sonuç olarak söz konusu halk etimolojisinin gerçeğin çok da uzağında olmadığı; zira buğdayı harman etmek, yani taneyi samandan ayırabilmek için rüzgar gereklidir ve o da tepelerde bulunur şeklinde açıklamıştır. Burada açıklanması gereken hususunda, 'çeç' kelimesinin 'ayırarak' anlamı olduğu; yani sap ile tahılın soğurularak çeç edildiği (ayrıldığı, savrulduğu) tepe, Çeştepe anlamına geldiği; çünkü kelimenin gözetlemek, ayırarak, fark etmek, tadına bakmak gibi diğer anlamlarının da "ayırarak" anlamının çok uzağında olmadığı belirtilmiştir. Yakınında yer alan Tepecik yerleşiminde olduğu gibi Çeştepe de küçük bir tepe üzerinde konumlanmıştır. Dolayısıyla köy adında topografik özelliğinin etkili olduğu söylenebilir.

3.2.2.6. Ovaeymir

Aydın-Çine yoluna yakın mesafede yer alan yerleşim (Şekil 3.32) bir ova yerleşimidir. Nüfusu 6832'dir. Armağan (2001) Eymir köyü'nün Batı Anadolu Türkleşme sürecinde Aydın'da ilk yerleşim alanları içinde yer aldığını ifade etmektedir. Aydın Efeler ilçesi sınırları içerisinde Ovaeymir ve Dağeymiri olmak üzere iki adet köy yerleşmesi vardır. 1676-1677 yılı kayıtlarına göre Aydın Güzelhisar'ında Eymür boyuna bağlı Eymür Cemaati kayıtlı 29 hanesi bulunan Eymür köyü görülmektedir. Dağeymiri köyü ismen geçtiği için bu kaydın

Ovaeymir köyü olma ihtimali yüksektir. Ayrıca Aydın Güzelhisar’ında 53 haneli başka bir Eymür Köyü kaydı da dikkat çekmiştir (Halaçoğlu, 2011). Köy adının 24 Oğuz Boyu’ndan Eymür Boyu ile bağlantısı kuvvetli ihtimaldir. Ayrıca 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi’nde Ovaıçeri adıyla geçen köy kaydı da dikkat çekicidir.

Şekil 3.32. Ovaeymir Köyü

Yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (AK) ilk yerleşimin Ovaeymir Köyü olduğunu burada yaşanan bir sel felaketinden sonra köy halkının büyük bir kısmının daha yüksekte bugün Dağeymiri köyü adıyla geçen yerleşim yerine giderek burada yerleştiklerini belirtmiştir. Bu köyle ilgili bulgulara ileride değinilmiştir.

3.2.2.7. Merkez Bucağı Yeniköy

Ovaeymir ile Kadıköy arasında yer alan köy yerleşiminin (Şekil 3.33) nüfusu 1897 kişidir. Daha önce Dalama Bucağı Yeniköy başlığı altında da verilen literatür bilgisini hatırlatacak olursak, Armağan (2001) insanlar ve toplulukların eski yerleşim alanlarından farklı bir yere yerleştiklerinde Yenice, Yenişehir, Yeniköy örneklerinde görüldüğü gibi içinde yeni kelimesi geçen adların kullanıldığını ifade eder. Halaçoğlu (2011) ise 1573 yılı kayıtları içinde Aydın’da yoğun olarak yerleşmiş bulunan Yaparlı Boyuna bağlı Yenişehir yörükleri cemaatinin bulunduğu Yenice köyüne ait 2 haneli bir kayıt görülmektedir. Kaynak Kişi (NŞ) çevresindeki yerleşimlere göre sonradan kurulan bir köy olduğu için

Yeniköy adının verildiğini belirtmiştir. Köyün yakınında yer alan Kadıköy ve Ovaeymir yerleşmelerinin eski yerleşimler olduğu görüşmelerde belirtildiği gibi literatürde de görülmektedir. Dolayısıyla köyün sonradan kurulduğu için Yeniköy olarak ifade edilmesi üzerinde durulabilir.

Şekil 3.33. Yeniköy

3.2.2.8. Kadıköy

Yeniköy ile Işıklı köyleri arasında yer alan yerleşimin (Şekil 3.34) nüfusu 1523 kişidir. Gökbel ve Şölen (1926) köy adının Kadıköy (Kadılı) adlarıyla geçen aşiret adı olduğunu ifade etmektedir. Gürgen (2015) Kadı, Kadıköy şeklinde geçen köyün 1475 yılı tahrir defterlerinde yer aldığını, günümüzde Aydın merkezde yer alan köyün adı geçen Kadıköy olduğunu belirtmiştir. Armağan (2009) Kadı adlı aşiretin kırsaldan çok merkeze yönelen gruplar arasında yer aldığını ifade etmektedir.

Şekil 3.34. Kadıköy

Kaynak Kişiler (NF ve DA) geçmişte bu çevrede çok sayıda Kadı oturduğu için köy adının Kadıköy olarak kaldığını; buranın eski bir yerleşim olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Kaynak Kişi (NF) yerleşimde büyük oranda Yugoslav göçmeni kişilerin zaman içinde buraya yerleştiklerini belirtmiştir. Yerleşim adının Kadı aşireti ile bağlantılı olma ihtimali de bulunmaktadır.

3.2.2.9. Işıklı

Aydın-İzmir karayolunun güneyinde Menderes Nehri'nin kuzeyinde yer alan yerleşimin (Şekil 3.35) nüfusu 2776'dır. Ova yerleşimi olan Işıklı Köyü'nde Adnan Menderes Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi yerleşkesi bulunur.

Şekil 3.35. Işıklı Köyü

Köyün adı ile ilgili yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (YK) köyün merkezinde bulunan eski mezarlıktaki ‘Işık Dede’ diye bilinen yatırdan köy adının geldiğini belirtmiştir. Armağan (2006) kayıtlarda Işık Abdal diye de geçen, Anadolu inanç ve yerleşim tarihinin önemli adlarından olduğunu belirttiği Işık Dede’den bahsetmektedir. Ege coğrafyasında Dede’nin adının geçtiğini belirtmiştir. Köy adında Işık Dede bağlantısı değerlendirilmelidir.

3.2.2.10. Şevketiye

Şevketiye Köyü, Kuyulu ve Işıklı köyleri arasında yer alır. Nüfusu 262’dir. Çerkes (Şer-kes) sözcüğünün Osmanlı dönemlerinde Kafkasya halklarına verilen genel bir isim olduğu ve savaşçı kişi anlamına geldiği ifade edilmiştir. Çerkesler denildiğinde Acara, Abaza, Oset, Adige, Karaçay, Şapsuğ vb. onlarca halk topluluğu birden kastedilir. Türkiye’de çeşitli anketlere göre 900 kadar Çerkes köyü olduğu, Aydın’da Şevketiye köyünün Çerkes köyü olup Şapsuğ topluluğuna bağlı oldukları ifade edilmiştir (Sediyani, 2009).

Kaynak kişi (TY) köye ilk yerleşenin Şevket isminde bir büyükleri olduğunu, Kafkasya’dan gelerek buraya yerleştiklerini, zaman içinde İncirliova, Koçarlı yerleşim yerlerinden bir kısım insanın ‘Şevket’in köyüne gidelim’ derken

köyün adının Şevketiye olarak söylenegeldiğini ifade etmiştir. Köy adının Şevket Bey olarak belirtilen kişi ile bağlantısı değerlendirilmelidir.

3.2.2.11. Kuyulu

Aydın-İzmir karayoluna yakın mesafede yer alan köy yerleşiminin nüfusu 1221'dir. Köy yerleşiminin çevresi müstakil villa ve konutlar yapılarak son yıllarda ilgi görmektedir. Köyde yapılan görüşmelerde de Kaynak Kişiler (YK ve HŞ) bir arabin gelerek kuyu açtığı zamanla burada hanelerin arttığı ve Arabin Kuyusu olarak söylenen köy adının daha sonra Kuyulu olarak söylendiğini ifade etmişlerdir. Aydın Güzelhisar'ında 1676-1677 kayıtlarına göre, Kurb-ı Germiyancık mezrasında Arablu Kuyusu Cemaati görülmektedir. Arap veya Araplarla ilgili 204 köy isminin Anadolu'da bulunduğu da ifade edilmiştir (Halaçoğlu, 2011). Armağan (2009) Araplı adlı köylerin Araplı Türkmen aşireti ile bağlantılı olduğunu kimi kesimlerde Alevi karşılığı olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Dolayısıyla köy adının Araplı Cemaati ile ilgisi olduğu yüksek bir ihtimaldir.

3.2.2.12. Kardeşköy

Aydın Efeler ilçesi İncirlioza sınırında yer alan köyün (Şekil 3.36) nüfusu 2404 kişi olup; Aydın Vilayeti kurulduğunda Aydın Merkez Karapınar (İncirlioza) nahiyesine bağlı Ahırköy olarak geçmektedir (Şaşmaz, 2014). Köy bir ova yerleşimi olup son yıllarda hızlı bir şekilde imar faaliyetlerinin sürdüğü; müstakil konutlar ve villar yapılarak rağbet görmektedir. Literatürde çok fazla bilgiye rastlayamadığımız köy yerleşimi ile ilgili olarak yaptığımız görüşmelerde Kaynak Kişi (A.M.) köyü Kırşehir'den gelen Ahilerin kurduğu; zamanla tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile birlikte kuyuların yanında ahırların yapılmasıyla Ahırköy adının Ahırköy'e dönüşmesi sonucunda isim değişikliği istemiyle 1960'lı yıllarda, yardımlaşma yakınlaşma birlik ve beraberlik ifadesi içeren Kardeşköy adının köye verildiğini belirtmektedir. Armağan (2006) Ahilerin Anadolu'ya yerleşmiş Türkmenlerin yaşadıkları her yerde köy, kasaba ve şehirlerde bulunduğunu ifade etmiştir. İbni Batuta'nın Ahiler ile ilgili olarak, şehirlere gelen misafirleri konuk etme, onlarla ilgilenme, yiyeceklerini ve konaklayacakları yeri sağlama, onları eşkıyanın ve vurguncuların elinden kurtarma, haydutlara katılanları temizleme gibi konularda dünyada eşine rastlanmadığını söylediğini ifade etmiştir. Yazar (2006) 13. Yüzyıl'da Hacı Bektaş Veli, Ahi Evran ve Mevlana Celaleddini

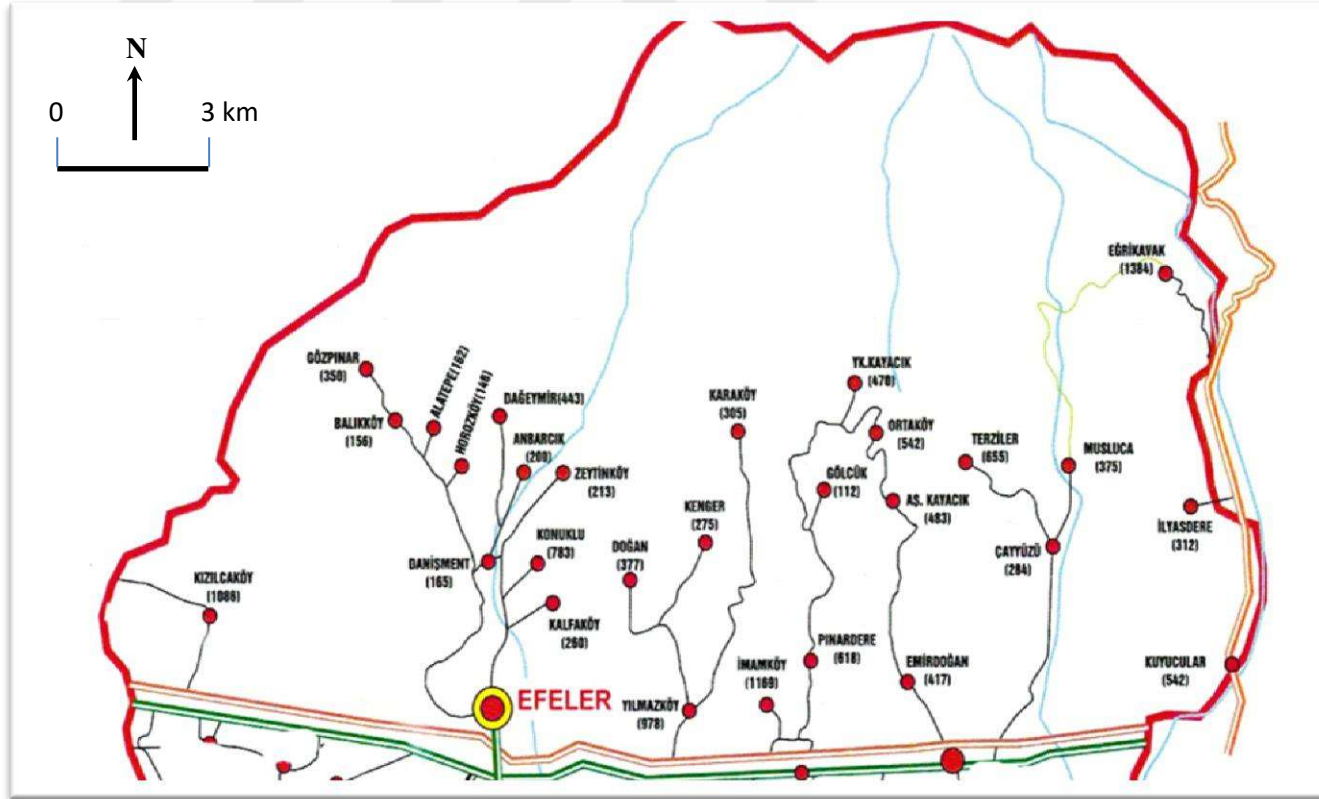
Rumi'nin Anadolu'yu şekillendiren okulların temsilcileri olduğunu belirtmiştir. Aydın çevresinde ilçe ve köylerde çok sayıda Ahi Zaviyesi'nin bulunduğu da ifade edilmektedir.

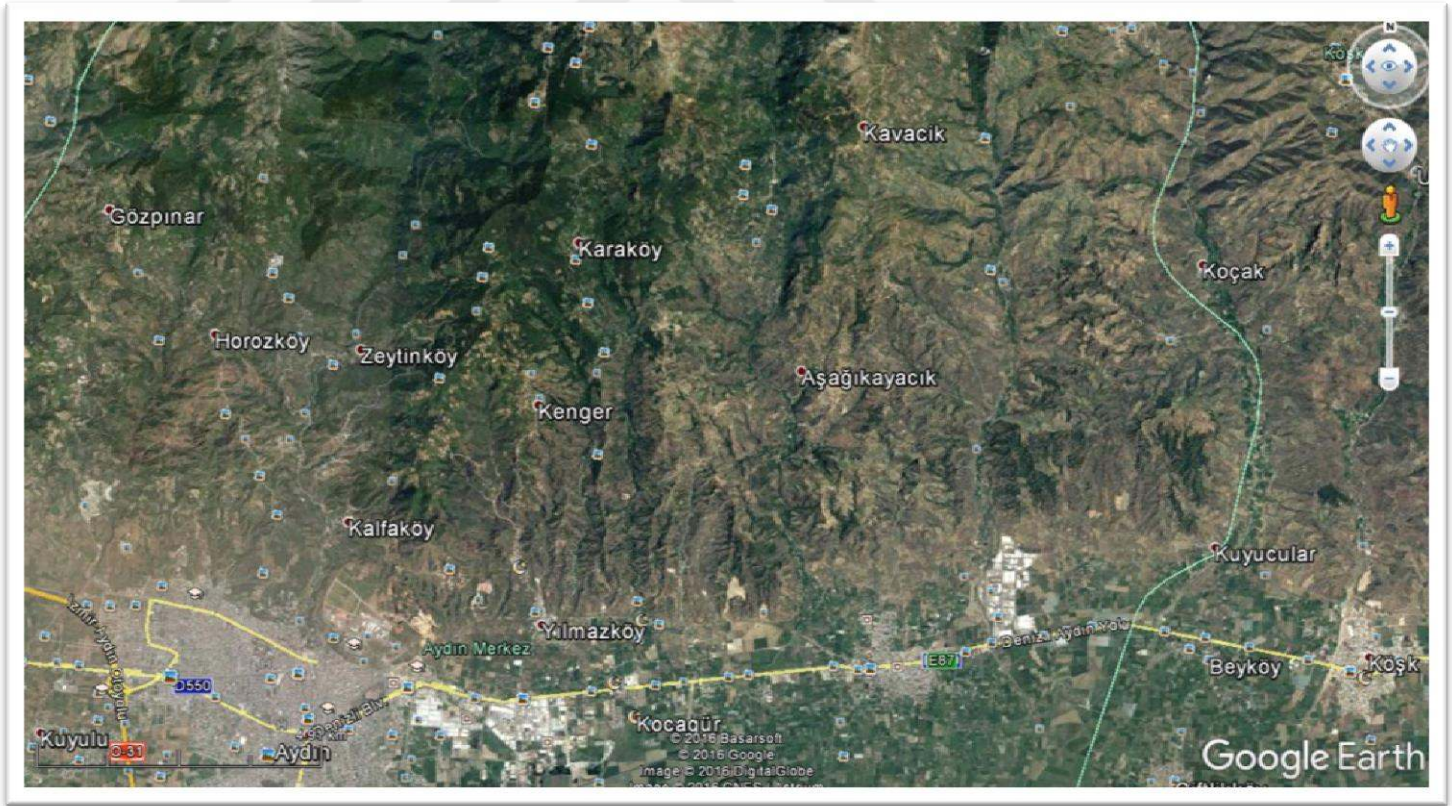
Kaynak: www.havadanaydin.com, 2016

Şekil 3.36. Kardeşköy

Aydın-İzmir karayolunun kuzeyinde yer alan bu köyler ise; Doğudan Batıya doğru Kuyucular, İlyasdere, Eğrikavak, Musluca, Çayyüzü, Terziler, Emirdoğan, Aşağı Kayacık, Ortaköy, Yukarı Kayacık, Gölcük, Pınardere, İmamköy, Karaköy, Kenger, Yılmazköy, Doğan, Zeytinköy, Kalfaköy, Konuklu, Ambarcık, Dağeymir, Danişment, Horozköy, Alatepe, Balıkköy, Gözpınar ve Kızılcaköy'dür (Şekil 3.37). Bu köyler Şekil 3.38'de uydu görüntüsünde görüldüğü üzere dağ ya da tepe yamacında yer alan yerleşimlerdir.

Şekil 3.37. Aydın-İzmir Karayolunun Kuzeyinde Yer Alan Köyler

Kaynak: Google haritalar

Şekil 3.38. Aydın-İzmir Karayolunun Kuzeyinde yer Alan Köylerin uydu görüntüsü

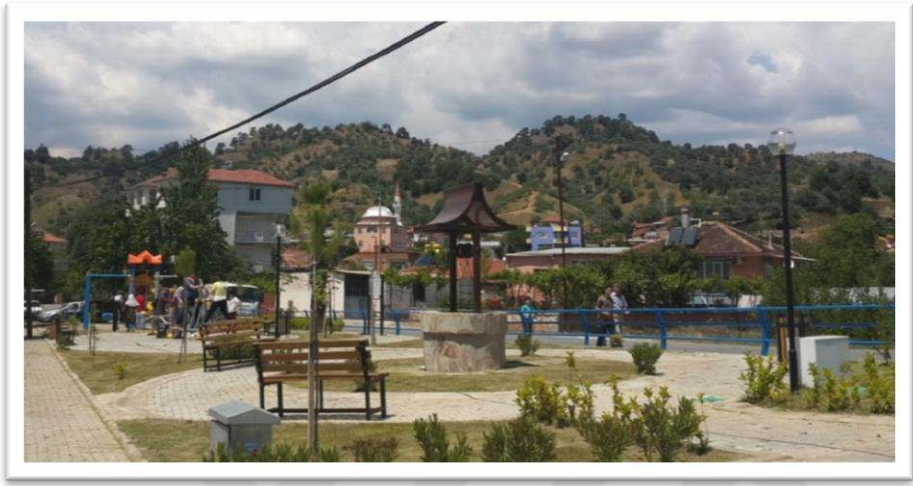
3.2.2.13. Kuyucular

Aydın Efeler Köşk sınırında yer alan köyün Şekil 3.39’da görüldüğü üzere girişinde tarihi bir kemer köprü bulunmaktadır. Nüfusu 528 kişidir. Köyün kuzeybatısında Kulfaşı Tepesi yer alır. Koçak deresi burdan geçerek Büyük Menderes Nehri’ne doğru akar.

Şekil 3.39. Kuyucular köyü tarihi kemer köprü

Köy adı ile ilgili herhangi bir literatür bilgisine ulaşılammış olup,yapılan görüşmelerde Kaynak Kişiler (AT ve ME) köyün eski adının Kela olarak söylendiğini belirtmiş, köy adının kuyuculuk mesleği ile ilgili olmadığı; çok sayıda kuyu olduğu, bu kuyuların her birinin derinlik ve su tadı açısından farklı olduğu bu nedenle köyün adının Kuyucular olarak ifade edildiğini belirtmiştir. Köyden genel bir görünüm içeren Şekil 3.40’da köyün girişinde yer alan park görülmekte, parkın içinde bulunan kuyu da dikkat çekmektedir.

Şekil 3.40. Kuyucular Köyü ve Köy Parkı

Aşağıda yer alan Şekil 3.41’de görüldüğü üzere köyde mevcut kuyulardan bir tanesi görülmektedir. Köy adının kuyularla bağlantılı olma ihtimalinin yüksek olduğu kanısındayız.

Şekil 3.41. Kuyucular Köyü Kuyularından Biri

3.2.2.14. İlyasdere

İlyasdere Köyü (Şekil 3.42) ile, batısında bulunan Musluca arasında Asar Tepesi, Üçinbaşı Tepesi ve Çaklı Tepesi bulunur. Nüfusu 292 kişidir. Gökbel ve Şölen (1936) köyün aşiret adı olduğunu belirtir. Halaçoğlu (2011) Aydın Sancağı'na bağlı Badenya'da (Ödemiş) Bayındır Boyuna bağlı İlyaslar Köyü olduğunu, 1573 yılı kayıtlarında Aydın'da yoğun olarak yerleşmiş bulunan Yaparlı Boyuna bağlı Yenişehir Yörükleri cemaatinin bulunduğu İlyaslu köyüne ait 7 haneli bir kayıt görüldüğünü ifade etmiştir. Yine aynı kaynakta 1530'lu yıllarda Aydın Güzelhisar'ında Eymür Boyuna bağlı Menteşelü Cemaatinin Çullıyan Yörüklerinin Yılkidere Cemaatinin yerleştiği İlyasbeylü, İlyasbeğlü (Karabaytar) veya Eymür boyuna bağlı Horzum Cemaati Çullıyan yörükleri Yılkidere Cemaatine bağlı İlyasbeylü (Horzum) köy kayıtları görülmektedir.

Şekil 3.42. İlyasdere Köyü'nün Girişi

Armağan (2006) Hacı İlyas'ın Ege coğrafyasının Türkler tarafından fetih sürecinde adı geçen büyük emirlerden olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca babasının Aydınoğulları'nın ünlü emirlerinden Uğurlu Bey olduğu belirtilmiş, Aydın Güzelhisar'da İlyas Beylü Köyü, Bozdoğan'da İlyaslar Köyü kayıtlarının bulunduğu, kendisinin Gazi Umur Bey ile Mora, Adalar ve İzmir seferlerine de katıldığı ifade edilmiştir. Köy adının İlyas Bey ve aşiret bağlantılarının değerlendirilmesi gerekir. Kaynak Kişiler (İE ve MA) İlyasdere adının köyün

kurucusu olan İlyas adlı beyden aldığını ifade etmişlerdir. Köşk ilçesi sınırlarında kalan Ovaköy eski adı Davilye olan köyün kurucusu Davut (zamanla Davilye şeklinde söylenmiş) ile İlyasdere köyünü kuran İlyas adlı kişilerin kardeş olduklarını belirtmişlerdir. Köy adının İlyas Bey ile bağlantısı değerlendirilmelidir.

3.2.2.15. Eğrikavak

Aydın Efeler ilçesinin Köşk ilçesi sınırında bulunan Köyün (Şekil 3.43) kuzeybatısında Döver Tepesi, İngediği Tepesi ile güneyinde Dikmen Tepesi bulunur. Nüfusu 1371'dir. Eğrikavak köyü yolunda, turizm açısından büyük bir potansiyel olabilecek Koçak Kanyonu (Şekil 3.44) görülmektedir.

Şekil 3.43. Eğrikavak Köyü

Şekil 3.44. Koçak Kanyonu

Yapılan görüşmelerde Kaynak Kişiler (KM, NK ve ZK) eskiden köyde bir çeşit erkek başlığı olan kavuk giysisini kafalarına eğri olarak taktıkları için Eğrikavuk olarak adlandırılan köy adının zamanla Eğrikavak şeklinde ifade edildiğini belirtmişlerdir. Literatürde köy adı ile ilgili literatür bilgisine ulaşamamıştır. Dolayısıyla köy adının kavuk ile bağlantısı değerlendirilmelidir. Köyün aynı zamanda Bey Yurdu, Uşak Pınarı mahallelerinin yer aldığı yaylaya sahip olduğu görülmektedir. Yine Kaynak kişilerin (NK ve ZK) Anadolu'nun bazı kesimlerinde de anlatılan bir hikayeyi, isimler farklı olmakla birlikte anlatmış olmaları da dikkat çekicidir. Hikayede Eğrikavak yaylasında yaşayan Karaca Ahmet adlı dervişten bahsederler. Bu derviş yaylada yaşarken şehirde bugün Orta Mahallede var olduğu söylenen ve kunduracılık yapan arkadaşı vardır. Yayladaki Karaca Ahmet şehirde arkadaşı olan dervişe sepette soğuk su gönderirmiş. Keramet bu ya, su hiç akmadan gidermiş. Bir gün Karaca Ahmet şehire (Aydın'a) kunduracı arkadaşının yanına gelir, sepeti asar. Bu sırada ayakkabı ölçüsü almak için bir kadın gelir. Kadının topuğu görününce sepetteki su damlamaya başlar. Kunduracı olan, Karaca Ahmet'e *Yaylada ermiş olmak kolay, asıl keramet şehirde derviş olmaktır* der. Ayrıca Kaynak Kişi (AV) Kunduracı olan dedenin Kurtuluş Mahallesi'nde adı geçen Çıtlık Dede olduğunu belirtmiştir.

Bu hikayede adı geçen Karaca Ahmet 13. yy ile 15. yy arasında Anadolu'nun Türkleşme sürecine ve Horasani özelliklerin Ege'ye taşınmasında büyük katkı sağlayan öncül adlardan biridir. Kendisi Hacı Bektaş-ı Veli'nin yakın

çevresinde yer almış Pir'in ölümüne tanık olmuş ve gözcülük yapmıştır. Karaca Ahmet Sultan'ın Aydın, Uşak, Afyon, Manisa, Denizli çevresinde Ege'yi saran 11 zaviyesi bulunmaktadır. Muğla, İzmir ,Sakarya Vadisi, Gelibolu, İstanbul da yer alan zaviye ve türbelerin varlığı Ege coğrafyası dışına Balkanlara doğru da Karaca Ahmet'in etki alanının büyüklüğünü göstermektedir. Ayrıca Karaca Ahmet Sultan adlı köy ve mahallelerde de zaviyeler bulunacağı varsayılırsa bu sayının artabileceği ifade edilmektedir (Armağan,2001). Hikayede adı geçen Karaca Ahmet adlı dervişin bugünkü adı Orta Mahalle olan mahallenin eski adının Karaca Ahmet olması, Aydın'da Türk kültürünün yerleşmesinde önemli bir şahsiyet olduğunu gösterir niteliktedir. Bu hikaye Anadolu'nun birçok yerleşim yerinde günümüzde hala anlatılmaktadır. Örneğin, dağdaki Çoban Dede ile Amasya/Merzifon'da türbesi bulunan Kunduracı Piri Baba arasında geçen öykü de benzerdir. Dağdaki Çoban Dede bir gün kente ayakkabıcı Piri Baba'yı ziyarete gelir. O sırada ayakkabısındaki söküğü tamir ettirmeye gelen kadının ayaklarına bakan Çoban Dede'nin asılı duran mendilinden su damlamaya başlar. Bunun üzerine Piri Baba'nın *'bak dede henüz ermişlikte hamlık görünüyor'* dediği anlatılmaktadır (Armağan, 2006).

3.2.2.16. Musluca

Yerleşimin kuzeyinde Murtat Dağı eteklerinden başlayarak çok sayıda küçük derenin katıldığı Kabaklık Deresi bu köyden itibaren Musluca Çayı olarak isimlendirilir. Musluca Çayı, Koçak Deresi ile birleşerek Menderes Nehri'ne doğru akar. Köyün nüfusu 350 kişiden oluşur. Şekil 3.45'de Musluca Köyü'nden bir kesit görülmektedir.

Şekil 3.45. Musluca Köyü

Gökbel ve Şölen (1936) Aydın merkez nahiyesinde Musluca adında bir köy olduğunu, bunun aslının Musacalu olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Bozulus Türkmenlerinden Musacalu aşiretine tabi Caber Türkmenlerinin 1145 tarihinde Aydın vilayetine iskan olundukları belirtilmiştir.

Dulkadir İli'ne mensup olan Musacalu Aşireti'nin Bozulus içinde 1540 tarihinde iki kol halinde bulunduğu ifade edilmektedir. Bu esnada 12 hane vergi nüfusu bulunan Musacalu aşiretinin II. Selim döneminde 3 cemaatte toplam 74 haneye yükseldiği, bu kayıtlardan başka adına Bozulus arasında tesadüf edilmeyen Musacalu aşiretinin Orta Anadolu'ya dağıldığı belirtilmektedir. Öte yandan bu aşiretin bazı kolları da Dulkadir Türkmenleri arasında ve Bozok'ta bulunduğu, Musacalu aşiretinin bir bölümünün Rakka iskanına tabi tutulduğu, ancak iskan mahallini terk ederek Aydın ve Saruhan sancaklarına dağılmış oldukları ifade edilmektedir. Bundan sonra hükümet ise Musacalu aşiretinin yerleşik ahaliye zarar vermesini önlemek için bulundukları bölgelere iskan edildiği belirtilmiştir (www.turktoresesi/12.04.2016). Köyde yapılan görüşmelerde ise Kaynak Kişi (MG) köye Musul şehrinden gelen Türkmenler yerleştiği için Musul'dan Musluca'ya köy adının dönüştüğünü; yine diğer kaynak kişi (ŞK) suyu bol olduğu için çeşmeleri bol anlamında musluktan gelmiş olabileceğini ifade etmiştir. Köy adının Musacalu aşireti ile bağlantısı kuvvetli ihtimal olarak görülmektedir.

Şekil 3.46. Musluca Köyü İlkokulu

Ayrıca köy gezisi sırasında, diğer bazı köylerde de benzeri görülmüş olan, yıkık dökük halde Şekil 3.46’de görülen köy okulu dikkat çekmiştir.

3.2.2.17. Çayyüzü

Çayyüzü köyü Aydın’ın Milli Mücadele döneminde önemli bir köydür. Nüfusu 304 kişidir. 1891 yılı Aydın Vilayet Salnamesi’nde Çayyüzüahadlar adıyla geçen köy kaydı görülmektedir (Bircan,2010). Yörük Ali Efe’ye mensup Milli Aydın Alayı’nın karargahı burada kurulmuştur. Milli Aydın Alayı Yunan saldırılarına karşı kahramanca mücadele etmiş, Batı Cephesi kurulduktan sonra Türk ordusuna katılarak 37. Piyade Alayı olarak hizmet etmiştir. Çayyüzü Şehitliği (Şekli 3.47) üzerinde yer alan kitabede *vatan için ölenler burada yatıyor, Milli Aydın Alayı Mart 336 (1920)* yazmaktadır (Özkan, 2011).

Şekli 3.47. Çayyüzü Köyü Şehitliği

Köyde yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (TK) köyün eski yerleşiminin daha yukarıda şimdiki Terziler ve Çayyüzü köyleri arasında olduğu; o zamanki adının Ahatlar olduğunu belirtmiş, yaşanan su sıkıntısı ve kuraklık sebebiyle suya yakın olmak için köy halkının bir kısmının Musluca Çayı (HGK 1:50.000 TH) kenarında yerleştiği köyün adının da çay kenarında olduğu için buradan geldiği ifade edilmiştir. Köy yerleşimi Musluca Çayı kenarında yer almakta olup, köy adı yakınındaki çayın isminden dolayı doğal bir etken olan hidrografik özelliklerle ilişkilendirilebilir.

3.2.2.18. Terziler

Kuzeyinde Geyik Tepesi, güneyinde ise Domuz Tepesi yer alır (Şekil 3.48). Köyün nüfusu 622 kişidir. Aydın ve İzmir çevresinde Yıva Boyu Karakoyunlu Cemaatine bağlı Terzi Ali Cemaati yerleşimi yoğun olarak görülmektedir (Halaçoğlu,2011). Yine aynı kaynağa göre 1573 yılı kayıtlarında Aydın'da yoğun olarak yerleşmiş bulunan Yaparlı Boyuna bağlı Yenişehir Yörükleri Cemaatinin bulunduğu Derzilü köyüne ait bir kayıt görülmektedir. Köy adının Terzi Ali Cemaati ile ilgili bağlantısı değerlendirilmelidir.

Köy ile ilgili yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (RŞ) eskiden köyde yaşayan bir terziden köy adının gelmiş olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Çayyüzü

Köyü’nde de ifade edildiği gibi, eski köy yerleşiminin Ahatlar olduğunu, buradan bir kısım köy sakininin Terziler köyü mevkiye geldiği belirtilmiştir.

Şekil 3.48. Terziler Köyü

3.2.2.19. Emirdoğan

Aydın-İzmir karayolunun kuzeyinde yer alan köy yerleşiminin nüfusu 412 kişidir. 1676-1677 yılı kayıtlarına göre Aydın Güzelhisar’ında Eymür Boyuna bağlı Eymir Cemaati kayıtlı dört hanesi bulunan Eymirdoğan Köyü görülmektedir (Halaçoğlu, 2011). Gökbel ve Şölen (1936) köy adının aşiret adı olduğunu ifade etmektedir. Gürgen (2015) Emirdoğan karyesinin ilk olarak 1461 yılına ait 1/1M numaralı Tahrir Defterinde yer aldığını belirtir. Köy adının Eymir Cemaati ile ilişkisi en kuvvetli sonuç olarak görülmektedir. Armağan (2009) ayrıca köy halkının ünlü emirlerden Emir Doğan Bey’e büyük bir tutkuyla bağlı olduklarını köyde doğan çocuklara bu sevgi ve tutkuya istinaden Emir adının verilmesi geleneğinin hala devam ettiğini ifade etmektedir. Köyde yapılan görüşmede ise Kaynak Kişi (ŞE) köyün dağ eteğinde olduğunu, geçmişte bu nedenle Emirdağ olarak söylenirken sonradan Emirdoğan olarak söylendiğini belirtmiştir. Ayrıca 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi’nde İscirdoğan adıyla geçen köy kaydı da dikkat çekicidir (Bircan, 2010).

3.2.2.20. Aşağıkayacık

Köy yerleşimi (Şekil 3.49) Gölcük, Ortaköy ve Terziler Köyleri arasında yer alır. Nüfusu 472 kişidir. Köy ile ilgili çok fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Armağan (2001) yerleşim yerleri içerisinde aşağı ve aşağılı sözcüklerin yoğunluk gösterdiğini; bu durumun büyük olasılıkla yüksek yerlerde yaşamaya alışmış Türkmenlerin tanımlama kolaylığı sağlayıcı sözcük özelliğinden kaynaklanmış olduğunu belirtir.

Şekil 3.49. Aşağıkayacık Köyü

Kaynak Kişi (NY) Kayacık köyünden gelen bir kısım köy sakininin daha aşağıda burada yerleştiğini ve Aşağı Kayacık olarak köy adının söylendiğini belirtmiştir. Köy adının bulunduğu kayalık mevki sebebiyle taşlarla ilgili olduğunu belirtmekle birlikte, “aşağı” kelimesinin Armağan’ın (2001) ifade ettiği tanımlama kolaylığı sağlayıcı söylemle bağlantılı olabileceği söylenebilir. Aşağıkayacık, Kenger ve Yukarıkayacık Köyleri arasında Gölcük Köyü, Kedicik, Baklacık, Palamutçuk mahalleleri yer almaktadır.

3.2.2.21. Ortaköy

Yukarı ve Aşağıkayacık köyleri arasında kalan yerleşim (Şekil 3.50) oldukça dik bir yamaçta yer almaktadır. Nüfusu 524 kişidir. Köy ile ilgili literatür bilgisine ulaşılamamıştır. Köyün ilk olarak şimdiki Yukarıkayacık köyünün olduğu bölgede bulunduğu, ancak zaman içinde aşağılara doğru yerleşen bazı aileler

tarafından Ortaköy (Ortakayacak) ve Aşağı Kayacık köylerinin de kurulduğu kaynak kişi (EÖ) tarafından belirtilmiştir.

Şekil 3.50. Ortaköy

Kaynak kişi (AB) köyün yaylasının mevcut olduğunu burada kestane, ceviz yetiştirildiğini belirtmiştir. Köy Yukarı ve Aşağıkayacık köyleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla köy adının bulunduğu konumla ilişkili olması kuvvetli ihtimal olarak görülmektedir.

3.2.2.22. Yukarıkayacık

Kuzeyinde 1211 metre rakımlı Üçkoz Tepesi ile 1134 metre Tülcü Tepesi yer alır. Güneyinde 826 metre rakımlı Ufak Tepe yer alır. Kuzeydoğusunda Kavacık mevki görülmektedir. Aydın Vilayeti ilk kurulduğunda Aydın merkez köyleri içerisinde Kayacık adıyla geçen köy adının 1944 yılında Umurlu nahiyesine bağlandığı zamandaki ismi Aşağıkayacık ve Yukarıkayacık olarak iki köy halinde olduğu görülmektedir (Şaşmaz, 2014). Nüfusu 470 kişidir. Kaynak Kişi (EÖ) dağın eteğinde kayalık bir yerde kurulduğu için köy adının Kayacık olduğunu belirtmiştir. Köyün, Şekil 3.51’de oldukça dik bir yamaçta ve kayalık bir yerde kurulduğu görülmektedir. Dolayısıyla köy adının doğal bir unsur olan taşlarla ilgili olması kuvvetli ihtimal görülmektedir.

Şekil 3.51. Yukarıkayacık Köyü Yolu

Aşağıkayacık köyü anlatılırken ifade edildiği üzere, Armağan (2001) yerleşim yerleri içerisinde aşağı ve aşağılı sözcüklerin yoğunluk gösterdiğini bu durumun büyük olasılıkla yüksek yerlerde yaşamaya alışmış Türkmenlerin tanımlama kolaylığı sağlayıcı sözcük özelliğinden kaynaklanmış olduğunu belirtir.

Dolayısıyla aşağıda olan köy yerleşimine Aşağıkayacık daha yukarıda olan köy yerleşimine ise Yukarıkayacık denilmiştir. Aşağı ve yukarı ifadeler için tanımlama kolaylığı sağladığı söylenebilir.

3.2.2.23. Gölcük

Kenger, Aşağıkayacık, Ortaköy arasında yer alan yerleşimin nüfusu 107 kişidir. Aydın vilayeti ilk kurulduğunda köyün adı Gölçek olarak görülmektedir (Şaşmaz, 2014). Gökbel ve Şölen (1926) köy adının Gölcük (Gölcük Piyadeleri) olarak da geçen aşiret adı olduğunu ifade etmektedir.

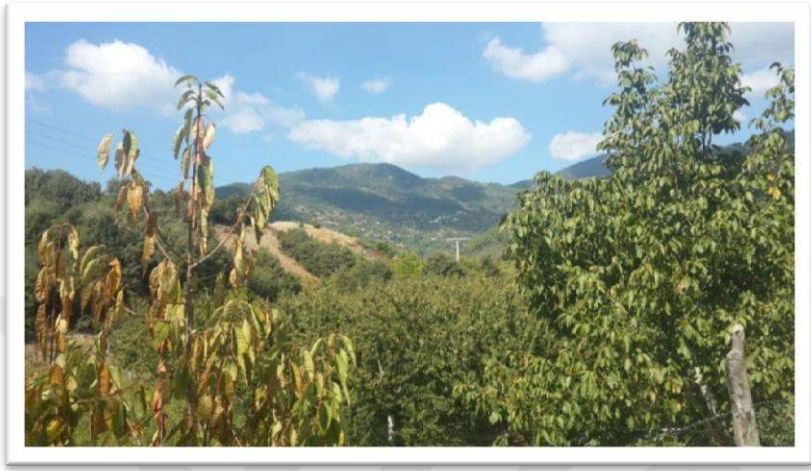

Şekil 3.52. Gölcük Köyü Çevresi Tepeden Görünümü

Köy adı ile ilgili çok fazla literatür bilgisine ulaşılammıştır. Yapılan görüşmede Kaynak Kişi (VÇ) köyde mevcut küçük bir gölden dolayı bu adın verildiğini belirtmiştir. Diğer Kaynak Kişi (AB) ise köyün mezarlık çevresinin düz bir arazi olduğunu burada yağmurlarla çok fazla su biriktiğini ve buraya göl mevki denildiğini ifade etmiştir. Bu su birikmeleriyle bölgede geçmiş yıllarda yaşanan heyelan sonucunda köyün aşağıya doğru taşındığını belirtmiştir. Köy adında aşiret adı olma ihtimali ve kaynak kişinin ifade ettiği bilgiler değerlendirilmelidir.

3.2.2.24. Pınardere

Aydın-İzmir karayolu kuzeyinde yer alan yerleşimin nüfusu 621 kişidir. Yerleşimin yakınında büyük bir jeotermal enerji santrali yer almaktadır. Köy adı ile ilgili literatür bilgisine ulaşılammıştır. Yapılan görüşmede Kaynak Kişi (İG) köyün üst kısmında bir tatlı su kaynağının olduğunu burada 1826 yılında yapılmış bir çeşme (pınar) olduğunu buraya eskiden beri Pınardere denildiğini belirtmiştir. Aşağıda görülen Şekil 3.53'de köy içerisinde anlatılan 1826-1827 tarihli Hacı Süleymanzade Mehmet Kethüda adına yaptırılan çeşme görülmektedir. 2005 yılında onarım geçirdiği görülen çeşme orijinal halini yansıtmamaktadır. Restorasyondan ziyade eldeki imkanlarla yapılan kötü bir onarımı çağrıştırmaktadır. Köy adı ile ilgili net bir kanı oluşmamıştır.

Şekil 3.54. Karaköy

3.2.2.27. Kenker

Aydın-İzmir karayolunun kuzeyinde yüksek bir yamaçta yer alan köy yerleşiminin (Şekil 3.55) nüfusu 250 kişidir. Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük’e göre Kenker (*Gundelia tournefortii*), Eşek dikenini denilen, kırlarda biten, kökünden süt çıkan dikenli bir ot anlamındadır.

Şekil 3.55. Kenker Köyü

Armağan (2009) Kenger Köyü’nün Batı Anadolu Türkleşme sürecinde ilk yerleşim alanları içerisinde yer aldığını; Ege coğrafyasına girmiş bu aşiretin 4000-5000 çadır olarak geldiklerini ifade etmekte hatta Kenger köyünde yer alan Fil

deresi (1/50.000 ölçekli HGK TH’nda Pil Deresi olarak geçmektedir) adının coğrafyaya nasıl girdiğinin bir sır olarak kalacağını; büyük olasılıkla ise bu adın Asya’nın güney kesiminden gelen aşiretlerle ilgili olabileceğini belirtmiştir. Kaynak Kişi (NB) köy adının köyde baharda görülen lezzetli kenker bitkisi ile ilgili olduğunu söylemekle birlikte, köy adında aşiret bağlantısı değerlendirilmelidir.

3.2.2.28. Yılmazköy

Aydın Belediyesi Geri Dönüşüm Tesislerinin yakınında yer alan köyün nüfusu 958 kişidir. Bir Türkmen-Alevi-Tahtacı köyü olan Yılmazköy’ün eski adı İmam tahtacıdır. Köy adı ile ilgili çok fazla literatür bilgisine ulaşamamıştır. Köy ile ilgili yapılan görüşmede Kaynak Kişi (NB) eskiden köyün İmamköy’e bağlı, İmamköy-Tahtacı mahallesi olduğunu belirtmiş, 1850’lerde 3 ailenin (Bodurlar, Karacalar, ?) köye geldiği tahtacılıkla, hayvancılıkla uğraştığı daha sonra Alevi-Sünniliğin getirdiği ayrımla rahatsızlık duyan, zorluk yaşayan bu üç ailenin ‘*biz burda kalıp yılmayacağız*’ diye düşünerek köy isimleri verilirken köy adının Yılmazköy olarak verildiği ifade edilmiştir.

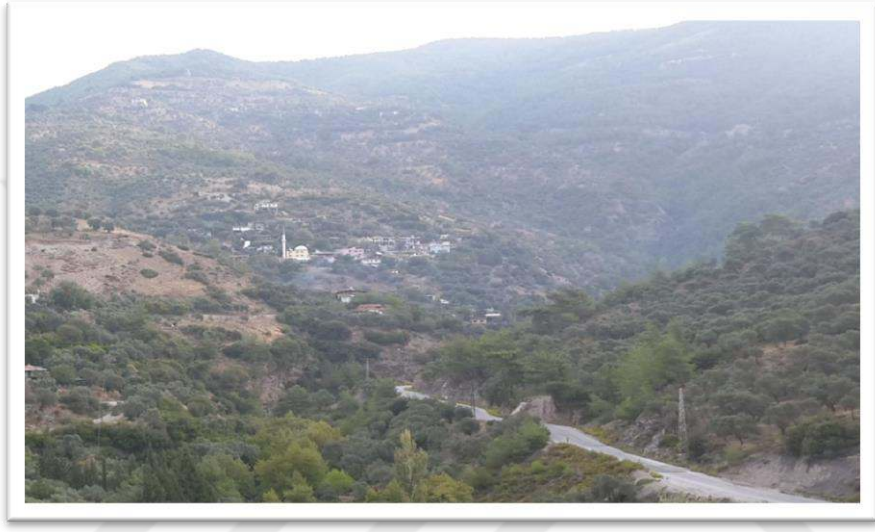
3.2.2.29. Doğan

Aydın-İzmir karayolunun kuzeyinde yer alan yerleşimin nüfusu 399 kişidir. Aydın merkez nahiyesi vilayet olduğunda 1920 yılında Domalan olarak adı geçen köy kaydı (Şaşmaz, 2014) görülmektedir. Gökbel ve Şölen (1936) köy adının Domalan (Domul Ağılı) olarak adı geçen aşiret adı olduğunu ifade etmiştir. Köy ile ilgili yapılan görüşmelerde Kaynak kişi (NB) köyün eski adının Domalan olduğunu Domalan’ın bu civarda yetişen çok lezzetli ve değerli bir mantar türü olduğunu ifade etmiş, köy adının zaman içinde bu ismin verdiği anlamdan rahatsızlık duyulması sonucunda Doğan olarak değişim gösterdiğini belirtmiştir. Köy adında her iki durumun dadeğerlendirilmesi gerektiğini söylemek gerekir. Ayrıca 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi’nde Tamlan adıyla geçen köy kaydı da dikkat çekicidir (Bircan, 2010).

3.2.2.30. Zeytinköy

Zeytinköy (Şekil 3.56) Aydın-İzmir karayolunun kuzeyinde yer alır. Gözpınar Köyü’nden Yukarıkayacak Köyü’ne kadar olan bölgenin kuzeyinde yer alan Cevizli Dağ eteklerinden başlayan ve Aydın şehir merkezinden geçerek Büyük

Menderes'e açılan Tabakhane Deresi Zeytinköy ve Ambarcık arasından geçer. Nüfusu 217 kişidir.

Şekil 3.56. Zeytinköy

Zeytin bütün Akdeniz Kuşağı ülkeleri için olduğu gibi Aydın için de çok özel ve değerli bir türdür. Bir Akdeniz ürünü olan zeytin Türkler tarafından büyük ilgi görmüş ve köy adlarında zenginlik kazanmıştır (Armağan, 2001). Anadolu'da büyük oranda Aydın çevresinde yerleşmiş olan Çullıyan Yörüklerine bağlı Zeytun Cemaati adı altında bir grubun olduğu görülmektedir (Halaçoğlu, 2011). Zeytinköy'de yerleşimi görülmesine de Aydın çevresinde var olmaları köyün bu cemaatle bağlantısı olabileceğini de düşündürmektedir. Kaynak Kişi (MY) köyün temel geçim kaynağının zeytin olduğunu, zeytin ağaçlarının çokluğunu belirterek köy adının büyük olasılıkla buna bağlı olarak zeytinköy olarak söylendiğini belirtmiştir.

3.2.2.31. Kalfaköy

Tabakhane Deresi'nin doğusunda yer alan yerleşimin (Şekil 3.57) nüfusu 251 kişidir. Gökbel ve Şölen (1926) mahalle adını Kalfaköy (Kalfalı) olarak geçen aşiret adı olduğunu ifade etmektedir. Kalfaköy ile ilgili olarak yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (ET) köy halkının büyük oranda Osmanlı İmparatorluğu zamanında yakın çevredeki düzlüklerde at yetiştiriciliği ile uğraştığı at yetiştiricilerine kalfa denebileceği şeklinde açıklama yapmış, diğer kaynak kişi

(NB) köyün şehre yakın yerleşimi dolayısıyla ticari hayatın içinde daha fazla yer aldığı çiraklık, kalfalık faaliyetlerinin yaygın olarak yapılmış olabileceği üzerinde durmuştur. Dolayısıyla yapılan meslek ile ilgili olarak köy adının Kalfaköy olarak kaldığı belirtilmiştir. Köy adında aşiret bağlantısı ve diğer söylenceler değerlendirilmelidir.

Şekil 3.57. Kalfaköy

3.2.2.32. Konuklu

Köy (Şekil 3.58) Tabakhane Deresi'nin doğusunda yer alır. Nüfusu 783 kişidir. Aydın Sancağı, Karaca-Koyunlu topluluğu arasındaki Kınık Oymağı'na bağlı Konuklar adlı bir grubun olabileceği üzerinde durulmuştur (Sümer, 1999). Kaynak Kişi (NK ve FŞ) köyün eski adının *Gireniz* olduğunu belirtmekle birlikte ayrıca şöyle bir hikaye anlatmıştır. Bir devenin kaçarak köye girdiği, ama köyün öbür tarafından çıkmadığı görüldüğünde “*giren iz*” *kayboldu* diyerek köyün eski adının Gireniz olduğu belirtilmiştir.

Şekil 3.58. Konuklu

Aydın Kuyucak ilçesinin eski belde yeni mahallesi olan Pamukören'in eski adının da Gireniz olduğu ve burası ile ilgili benzer hikayenin anlatıldığı görülmektedir. Bu hikayede de Orta Anadolu topraklarından Timur İstilas esnasında onların önlerinden kaçan bir kısım Türkmen hayvanları ile beraber geldiklerinde, kaybolan hayvanlarını ararken, izlerini buldukları bu yerleşmeye gelmişlerdir. Böylece köyün isminin "Gireniz" olduğu rivayet edilmektedir (www.pamuk.tripod.com/history.htm, 16.09.2016).

Ayrıca 16. yüzyılda Saruhan Sancağına bağlı Güzelhisar kazasında, Kızık boyu, Elliciyan yörükleri, Sakar Öküzlü Cemaatinin yerleşik olduğu bir Gireğüz Köyü, Kızık Boyu, Karaca Yörükleri Cemaatinin yerleşik olduğu bir Gireğüz Köyü ve Kızık Boyu, Saruhan Yörükleri, Yunddağı Ellici Yörükleri Cemaatinini yerleşik olduğu başka bir Gireğüz Köyü görülmektedir (Halaçoğlu, 2014). Dolayısıyla köyün eski adı olan Gireniz'in aşiretlerle ilişkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak köyün adının neden Konuklu olarak değiştirildiğine ilişkin bilgi bulunamamıştır. Ayrıca 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde Girenler, Geregiz, Geregiztahtacı adlarıyla geçen köy varlıkları da dikkat çekicidir (Bircan, 2010).

3.2.2.33. Ambarcık

Kuzeyinde Kocabağ Tepesi ve Kazıklıyar Kayası ile güneyinde Döşemelik Tepesi ve Turpköy Tepesi arasında kalmaktadır. Nüfusu 202 kişidir. Gürgen (2015) Ambarcık köyünün (Şekil 3.59) 1573 yılına ait Tahrir Defterinde 166 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu defterinde Ayasuluğ'a bağlı bir mezra olarak geçen Ambarcık karyesi ile aynı köy olma ihtimalinin yüksek olduğunu ifade etmiştir. Armağan (2009) Ambar/Anbar adlı yerleşimler eğer aşiret adı değilse büyük olasılıkla depolama işlevi gören yerlerdir şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Örneğin, Tire'de Derebaşı (Ambar), Halkapınar (Ambar Kavağı), Musalar (Ambarlı Kaya), Aydın Güzelhisar'da Kosan/Sarıçam (Ambaryanı), Kıran (Ambarlar), Kestel'de Tekke/Gündoğan (Ambartepe) örneklerinde görülen yer adlarının geçitlere yakın yerlerde bulunması dolayısıyla buraların dağıtım merkezleri olabileceklerini düşündürdüğünü belirtmiştir (Armağan, 2009). Köyün bulunduğu coğrafi konum itibarıyla Tabakhane Çayı'nın kenarına yakın bir geçiş noktası olma ihtimali üzerinde durulabilir. Kaynak Kişi (NB) köy adının ağaç işlerinin yapılmasına bağlı olarak küçük ambarların yapılıp satılmasıyla ilgili olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde Ebnarcık adıyla geçen köy kaydı da dikkat çekicidir (Bircan, 2010).

Şekil 3.59. Ambarcık Köyü

3.2.2.34. Dağeymiri

Aydın'ın yüksek rakımlı yamaç köylerinden olan köyün (Şekil 3.60) nüfusu 452 kişidir. Gökbel ve Şölen (1926) mahalle adının aşiret adı olduğunu ifade etmektedir. Sümer (1999), Oğuz boylarından Salur, Eymür ve Karkınlar'ın Anadolu'nun iskanında birinci derecede rol oynadıklarını; 16. yüzyılda Anadolu'da bu boya ait 71 yer adına rastgelindiğini belirtir. Eymür yer adlarından birçoğunun Sivas-Tokat yöresinde bulunmakta olduğu, boyun adının Anadolu'da daha ziyade Eymir, İmir, İran ve Harizm Türkmenleri arasında Eymür şeklinde yazıldığı ifade edilmektedir. Yazar (1999) Aydın yöresindeki Karaca-Koyunlular arasında Eymirler ve Sarı Eymir-oğlu İsa adlı iki oymak bulunduğunu; bunlardan Eymirler yahut İmirler adını taşıyan oymak 3, Eymir-oğlu İsa adlı oymağın 71 vergi nüfusundan meydana gelmiş olduğu; Aydın Sancağı Güzelhisar kazasına bağlı vergi nüfusu 40 olan Eymir köyü adı geçtiği belirtilmektedir. Yine, Aydın-Yenişehir 85, Aydın-Bozdoğan 36 vergi nüfuslu köyler de vardır (Sümer, 1999).

Şekil 3.60. Dağeymiri Köyü

Halaçoğlu'na (2011) göre Anadolu'da 152 Eymür veya Eymir adlı köy vardır. 1676-1677 yılı kayıtlarına göre Aydın Güzelhisar'ında Eymür boyuna bağlı Eymir Cemaati kayıtlı 4 hanesi bulunan Dağeymiri Köyü görülmektedir (Halaçoğlu,2011). Köy adının Ovaeymir köyü gibi 24 Oğuz Boyu'ndan biri olan Eymür Boyu'ndan almış olması en kuvvetli sonuçtur. Kaynak Kişi (AK) ilk

yerleşimin Ovaeymir köyü olduğunu burada yaşanan bir sel felaketinden sonra Dağeymiri köyüne gelinerek yerleşildiğini belirtmiştir.

3.2.2.35. Danişment

Nüfusu 173 kişi olan yerleşimin adının TDK Büyük Türkçe Sözlüğü'ne göre, Tanzimattan önce, kadıların yanında yetişmek üzere görevlendirilen kimse, Sahn Medreselerinde oda sahibi olabilen öğrenci, bilgili, bilgin şeklinde anlamları görülmektedir. Gökbel ve Şölen (1936) Aydın'ın Danişmend Köyü'nde iskan edilmiş Danişmendli Yörük Boylarından köyün adını aldığını ifade eder. Bu boyun Karaali, Civanşir, Büyük Selmanlı, Küçük Selmanlı, Kaşıkçı, Sermayeli, Boynu İnceli adlarında birçok oymaklara ayrıldığı da ifade edilmiştir.

Sümer (1999) Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1691 yılında devlet tarafından beş bölgede iskan hareketine girildiğini; bunlardan birinin Danişmendli adlı büyük Türkmen teşekkülünü Aydın, Balıkesir, Afyon, Isparta ve Denizli illerine yerleştirme işi olduğu; bunda başarı gösterildiği belirtilmiştir. Bu büyük Danişmendli teşekkülünün Boz-Ulus'a mensup olduğu ifade edilmektedir.

Yine Halaçoğlu (2011), her ne kadar yerleşime dair köy ismi verilmemiş olsa da 1600'lü yılların ortalarındaki kayıtlara göre Bayad boyuna bağlı Danişmendli Türkmenleri; Yıva boyuna bağlı Danişmendli Türkmenlerinin Cevanişür Cemaati ile Beğdili Boyu, Cerid Cemaatine bağlı Danişmendli Türkmenleri'nin Aydın çevresinde çok sayıda yerde yerleşmiş olduğunu ifade eder. Bütün bu ifadeler köy adının Danişmend Türkmenleri ile ilgili olduğuna işaret etmektedir. Köyde yapılan görüşmelerde de Kaynak Kişiler'in (İE veNK) anlattığı bir söylence şöyle aktarılmaktadır; Köyün adının Kurtuluş Savaşı'nda kellesi kopan ve kellesi koltuğunun altında iken askerlerine, '*Danışmayın gari düşmanı vurun*', (emir beklemeyin) dediği söylenen ve can verdiği yere gömülen o dönemin önderlerinden, fakat ismi bilinmediği için, 'Kelle Koltukta Dede' diye adlandırılan kişinin kullandığı '*Danışmayın*' kelimesinden geldiği ifade ediliyor (Aydın Denge Gazetesi, 25.09.2016). Ayrıca 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde Danişmış adıyla geçen köy kaydı da dikkat çekicidir (Bircan, 2010).

3.2.2.36. Horozköy

Aydın'ın kuzeybatısında yer alan yerleşimin nüfusu 150'dir. Gökbel ve Şölen (1926) mahalle adının, aşiret adı olduğunu ifade etmektedir. Bayındır ve

Poyrazoğlu (1966) ise Anadolu’da açılmış olduğu bilinen 200 asklepionda (sağlık merkezi) horoz’un önemli olduğunu ifade ederek, uyanıklık remzi olan horozun Askilepius’a bağlı sayıldığını; Apollon’un tanrı heykellerinden birinde hayat alameti olarak belirtilen horozun yer aldığı; Askilepius’un hayatı yenileyici olduğu için horoz hediye ettirdiği; Sokrat mahkeme kararına göre baldıran otu zehirini içerken ölümünü yeni bir hayatın başlangıcı kabul ederek yeni hayatı için Askilepius’a horoz adak ettiği; Eflatun’un nemf’lere beyaz horoz kurban etmenin adet olduğunu; Pitegor’un horozun akını kutsal saydığını; kesilip yenmesini yasakladığını; saflığı ve vakti bildirdiğini belirtir.

Bayındır ve Poyrazoğlu (1966) Tiral’ın (Tralles) 5 km kuzeydoğusunda Horozlu Horozköy olduğunu; bu köyün asklepiona yakın aynı zamanda horoz yetiştirmek için elverişli bir topoğrafik konumda bir dağın yamacında horozların beslenebilmesi için yeterli bitki kökleri yetişen bir konumda olduğunu da belirtmişlerdir. Yazarlar (1966) köylülerin neden köylerinin adının horozköy olduğunu bilmediklerini; köyde halk kültürüne dair bilgilerin olmadığı, tarihsel büyük depremden sonra horozcu köyün kaybolduğunu da belirtmişlerdir.

Armağan (2006) ise 1530 yılı kayıtlarında Tokat’ta zaviyesi görülen Horozlu Dede’nin 14. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış dervişlerden olduğunu; 1372 tarihli Manisa Revak Sultan vakfiyesine tanıklık ettiği; vakfiyede kimliğinin Horasanlı Yunusoğlu Oklu Horoz Dede olarak verildiği, Manisa fethine inen öykülerde de adının köy (Horozköy) olarak geçtiğini belirtmiştir. Kaynak Kişi (AÇ) köy halkının Erzurum Horasan’dan geldikleri için zamanla köy adının Horasan’dan Horozköy’e dönüştüğünü belirtmiştir. Bütün bu bilgilerden yola çıkarak köy adının Horoz Dede ve Horasan ile bağlantılı olma ihtimali değerlendirilmelidir.

3.2.2.37. Alatepe

Balıkköy ile Horozköy arasında yer alan yerleşimin nüfusu 156 kişidir. Armağan (2006), Türkmenlerin yerleşim birimine ad vermede Türkçe sözcüklere duyarlılık gösterdiklerini; bu sözcüklerin sonraki yıllarda dini etkilerle giderek kullanımdan kalktıklarının görüldüğünü; Ak, Kara, Kızıl, Gökçe, Boz, Ala kelimelerinin kültürümüzün sık kullanılan sözcüklerinden olduğunu ifade eder. Kaynak Kişi (YK) Alatepe köyünün eski adının Arapköy olduğunu; Aydın’a atanan bir valinin Araplardan darbe yediği ve bütün Araplı köylerinin adının o

dönemde değiştiğini ifade etmiştir. Daha sonra Kaynak Kişi (SC) köyün önünde yer alan ala bir tepeden dolayı köy adının bu şekilde değiştiğini belirtmiştir. Köy adı Alatepe olarak değişse de Halaçoğlu'nun (2011) ifade ettiği Anadolu'da 200'ün üzerinde Araplı ifadesinin varlığı, Gözpınar ve Kuyulu köyleri ile birlikte Alatepe köyünde de ilgili aşirete işaret etmektedir.

3.2.2.38. Balıkköy

Aydın-İzmir karayolunun kuzeyinde yer alan yerleşimin (Şekil 3.61) nüfusu 150 kişidir. Gökbel ve Şölen (1936) köy adının Balıkköy (Balıklı) olarak geçen aşiret adı olduğunu ifade etmektedir. Armağan (2009) daha önce de belirtildiği üzere Balık, Savran, Köklük, Maden kelimelerinde görüldüğü gibi Türkler'in Anadolu'ya yerleşim yeri adlarını da beraberlerinde getirmiş olduklarını ifade eder. Balık adının Orta Asya Türk ellerinde kent (şehir) anlamında kullanıldığını belirtir. Aydın'ın Balık Köyü ve Sivas'ın Balık Köyü örneklerinde görüldüğü gibi sözcüğün gerek belgelerde, gerekse yerleşim yeri adı olarak varlığını sürdürmesinin sevindirici olduğunu belirtir.

Kaşgarlı Mahmut'un Balık sözünün İslamiyetten önce Türkler tarafından şehir ve kale manasında kullanıldığını ifade ettiğini belirten Sümer (2014), Eski Türkler'de (Gök Türkler, Uygurlar) şehre Balık adı verildiğini daha sonraları bu kelimenin balığ şeklinde de söylenildiğinin bilindiğini ifade etmektedir (Sümer, 2014). Köy ile ilgili yapılan görüşmelerde Kaynak Kişi (MA) Aydınoğulları zamanında buradan şehre su indirildiği; suların dinlenme yeri olan kapkaçlarda suyun biriktiğini; buralarda balık görülünce köyün adının Balıkköy olarak söylendiğini belirtmiştir. Diğer Kaynak Kişi (HD) eski zamanlarda Aydın'ın ileri gelenlerinden birisinin güzel bir kızı olduğunu, kızın çok talibi olduğunu, kim Aydın'a bol su getirirse kızını ona vereceğini söylediğini; bir yiğit gencin Paşa Yaylası'ndan, bir diğer yiğit gencin Balıkköy tarafından suyu getirmiş olduğu, Balıkköy tarafından suyu getiren yiğitin su kaynağının çok daha güçlü olduğunu belirtmiştir. Bu su kaynağının Balıkköy içinde ilk toplandığı dereye balık görüldüğü için köye bu ismin verilmiş olduğunu eklemiştir. Ayrıca, 1980'li yıllarda bölgede oluşan heyelan nedeniyle köyde birçok ailenin ovaya doğru inerek yerleştiğini de belirtmiştir. Bu söylenceler yaygın olmakla birlikte köy adının Balıklı olarak geçen aşiret adı olma ihtimali değerlendirilmelidir.

Şekil 3.61. Balıkköy

3.2.2.39. Gözpınar

Aydın merkez ilçe Efeler’e 15 km uzaklıkta nüfusu 346 kişi olan yerleşimin kuzeydoğusunda 992 metre rakımlı Dümen Tepe görülmektedir. Köyün (Şekil 3.62) eski adının Araplı olduğu belirtilmiştir. Halaçoğlu (2011) Anadolu’da 200’ün üzerinde Araplı adının varlığını belirtmiştir. Armağan (2009) Anadolu’nun Türkleşme sürecinde Arap Dede adlı dervişin bu çevrede Alevi-Tahtacı yerleşimlerinde Araplı olarak yer aldığını ifade etmektedir.

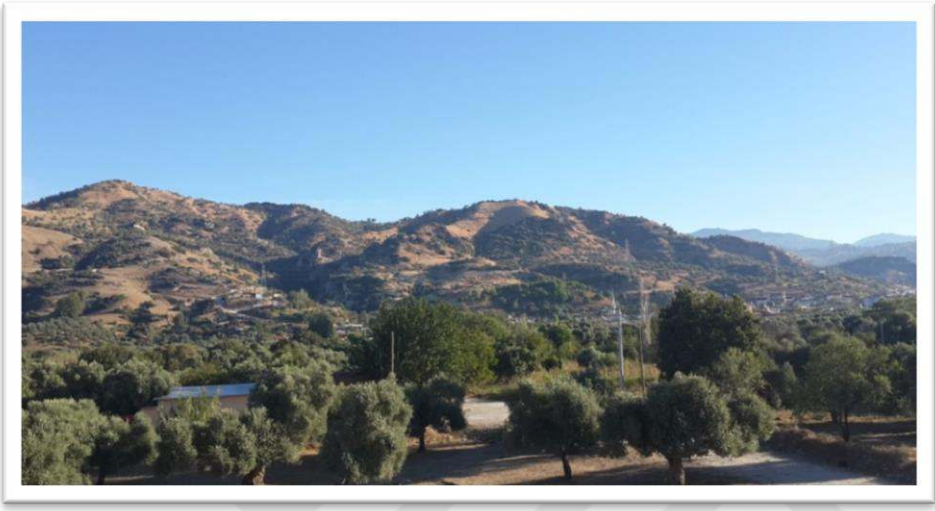
Kaynak: Koçak, 2015

Şekil 3.62. Gözpınar Köyü

Gözpınar (Araplı) Köyü'nün Yunan vahşetini en acı yaşayan köylerden biri olduğu ifade edilmiştir. Köyün uğradığı vahşet gözönünde bulundurularak dökülen gözyaşlarının çokluğundan köy adının Gözpınar olarak değiştirildiği ifade edilmektedir (Özkan, 2012). Yöre halkı ile yapılan görüşmelerde Araplı isminin Sultanhisar tarafından gelen üç arap kardeşe dayandığı kardeşlerden birinin Alatepe'ye (Arapköy), diğerinin Kuyulu'ya (Arap Kuyusu), üçüncü kardeşin ise Araplı'ya yerleştiği, Araplı adının ise zaman içinde su pınarlarının çokluğundan dolayı Gözpınar olarak söylenmeye başladığı ifade edilmiştir (Koçak, 2015). Alatepe, Gözpınar ve Kuyulu köylerinin eski adlarında Arap adının geçmesi rastlantıdan öte bir aşiret ya da cemaat adının olabileceği fikrini güçlendirmektedir.

3.2.2.40. Kızılcaköy

Aydın merkez ilçe Efeler'in İncirlioğlu ilçesi sınırında bulunan köyün (Şekil 3.63) nüfusu 1084 kişidir. Aydın Vilayeti kurulduğunda Aydın Merkez Karapınar (İncirlioğlu) nahiyesine bağlıdır (Şaşmaz, 2014).

Şekil 3.63. Kızılcaköy

Gökbel ve Şölen (1936) köy adının aşiret adı olduğunu ifade etmiştir. Aydın çevresinde Kızıl adlı birçok köy adı olduğu ve bunların hepsinin sonunda (Kızılcapınar, Kızılcaköy, Kızıltepe, Kızılcabölük) bir ek olduğu ifade edilmiştir.

Aydın Sancağı; Ayasuluk kazası Kızılcaköy Cemaati ile Aydın Sancağı Bozdoğan ve Güzelhisar kazalarında Çullıyan yörüklerine bağlı Kızıildepe Cemaatlerinin varlığı (Halaçoğlu, 2011) görülmekte; bu durum köy adının bu cemaatlerle de ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte köyde yapılan görüşmelerde Kaynak Kişiler (İİ, HK, HD) mahallenin sırtını yasladığı kuzeyindeki kızıl topraklı tepeden adını aldığını ifade etmişlerdir . Gerçekten köy kızıl topraklı tepenin yamacında (Şekil 3.59) kurulmuş zamanla ovaya doğru genişlemiştir. Ayrıca Kaynak Kişi (İİ) göçebe yörüklerin 4-5 hane olarak buraya geldiklerini; Küçükçeşme ve Kavalca adında iki su kaynağı bulunduğunu; bu kaynaklara güvenerek burada yerleştiklerini; köyün kuzeyini dağın kapattığını; güvenli suyu olan bir sığınak şeklinde olduğu için buraya yerleşildiğini ifade etmiştir. Bütün bu ifadeler yanında, köy adının Kızıl aşireti ile bağlantısı da kuvvetli bir ihtimal olarak görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda Aydın Efeler ilçesinde yer alan mahalle adlarında beşeri unsurların doğal unsurlara göre daha fazla ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bununla birlikte merkez mahalleler ile köyden mahalleye dönüşen yerleşimler doğal ve beşeri unsurlara göre ayrı ayrı sınıflandırıldığında, merkez mahallelerde beşeri unsurların, eski köy yerleşimi olan mahallelerde ise beşeri unsurlar kadar, doğal unsurların da ağırlıklı olarak yer aldığı görülmektedir. Bu köyde yaşayan insanların doğayla daha içiçe yaşadığının bir göstergesidir. Zaman içerisinde yaşadığı mekanla bütünleşen insan mekanı şekillendirmiş ve adlandırmıştır.

Gelip geçen siyasi iktidarlar çerçevesinde isim değişiklikleri de yaşanmıştır. Burada değerlendirilmesi gereken önemli bir nokta, 6360 sayılı Büyükşehir Kanunu'yla büyükşehir statüsü kazanan Aydın'da merkez ilçe Efeler'e bağlı yüzlerce yıllık köylerin mahalleye dönüştürülmesidir. Adında köy olan bu yerleşmeler mahalle olarak söylenmekte; bu da örneğin, Tepeköy mahallesi, Kalfaköy mahallesi, Horozköy mahallesi şeklinde köy ile mahalle tabirlerinin birlikte aynı isimle geçtiği bir çelişkiyi doğurmaktadır. Bunun ötesinde bu durum, köy kültürü ve insanların hafızasında doğal yaşamı çağrıştıran köy olgusuna da zarar vermektedir.

Dikkat çekici diğer bulgu da kişi adlarında kadın adlarının yer almamış olmasıdır. İncelenen 85 adet yerleşim adından 10 adedi eril isimler olarak bulunmuşken; inceleme sahasında kadına dair yer adlarında bir ibareye rastlanmamıştır. Halbuki *O günlerin bende iki hatırası kaldı. Biri, milletimin ve Atatürk'ün göğsüme taktığı istiklal madalyası öteki de heyecanlı kalbimde yaşattığım vatan hizmeti*, diyen, ilk defa efe elbisesi giymiş ve 'Efe' ünvanını almış bir kadın olan Efe Emir Ayşe (Burhan, 1999), Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın muhtarı olan Karpuzlu ilçesi Demirci Köyü muhtarı Gül Übbül (Genç Acar, 2010) gibi tarihi kimlikler yanında, yakın tarihimizde ve günümüzde çok sayıda kadın siyasetçi (Sema Pişkinsüt, Semiha Ögüş, Fadime Orbay, Özlem Çerçioğlu gibi) Aydın'da hizmet etmiş isimler arasında yer almaktadır. Buna rağmen kent parkları ve okul adları hariç, yer adlarında kadın isimlerine rastlanmaması dikkat çekicidir.

Efeler ilçesinde köyler ağırlıklı olarak dağ-tepe yamacı veya eteğinde kurulmuştur. Avrupa'da örneğin Budapeşte, Londra, Prag vb birçok şehir nehir yakınında kurulurken Aydın şehrinin simgesi olan Büyük Menderes Nehri'nin

yakınında yerleşim yoktur. Yücel (1987) yerleşimlerin dağ ile ova tabanının temas hattını tercih ettiğini, Büyük Menderes Nehri taban vadisinin taşkınlar ve sıtma sebebiyle hemen hemen boş olduğunu, kuzeyde dağ eteği boyunca yerleşimlerin bol olmasında pınarların bol, taşkın riski olmayan masraflı köprüler yapma zorunluluğunun olmamasının etkili olduğunu belirtir. Tepecik ve Çeştepe’de yaptığımız görüşmelerde de Tabakhane Deresi ve Menderes Nehrindeki taşkınlar nedeniyle yerleşimlerin tepe üzerine kurulduğu ifadeleri bunu desteklemektedir.

Çalışmada yöntem olarak mahalle sakinlerinden 50 yaş ve üzeri 80 kişiye yarı yapılandırılmış mülakat soruları sorulmuştur. Bu görüşmeler sırasında görüşmelerin seyrini zaman zaman sıkıntıya sokan durumlar yaşanmış; insanların çekinceli davrandıkları ve güvensizlik içinde oldukları gözlenmiştir. Ayrıca ses kaydı alınması için, görüşme yapılan kişilerden izin istenerek kayıt yapılmak istendiğinde, ancak çok az sayıda görüşmeci bu konuda istekli olmuştur. Yine mahalle sakinlerinin böyle bir tutum sergilemekle birlikte yapılan görüşmelerde köy halkının geçmiş tarihi bilgiler ve mekan algısı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı aslında öğrenmek için istekli olan insanların bu konuda yönlendirilme ve bilinçlendirilmeye ihtiyacı olduğu gözlenmiştir. Eğitim çağındaki öğrencilere bu bilgilerle desteklenen bir eğitim programı sunulması, mekan algı ve ilgisinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca gezilen bazı köylerde görülen yıkık dökük haldeki eski okul binaları düzenlenerek, köy halkına bu mekanlarda halk eğitim hizmetlerinin verilmesi, okuma odalarının oluşturulması da mekan algısı ile geçmiş tarihi bilgilerin devamlılığı ve gelecek nesillere aktarılması konusunda büyük katkı sağlayacaktır. Yapılan köy gezilerinde ve görüşmelerinde köylerin çok büyük bir kısmında Yörük ve Türkmen geçmişi tespit edilmiş ancak köy sakinlerinin bu kültürün izlerini büyük oranda yaşatmadıkları gözlenmiştir.

Köy adlarında bazı adların toplumsal hafızayı kuvvetlendirmek için eski haline dönüşmesi daha sağlıklı olacaktır (Kardeşköy-Ahirköy, Eğrikavak-Eğrikavuk gibi). Geçmişten gelen kültürel birikimin ve tarihi zenginliğin yaşatılması, devamlılığının sağlanması açısından böyle bir uygulamanın belleğin canlı tutulmasına katkısı olacağı düşünülmektedir. Böylece geçmişle arasında kuvvetli bir bağ kurabilen kent insanı yaşadığı mekanla bütünleşecektir.

Bütün bunlara ek olarak yerel tarihi ve yerel coğrafi bilgilerin kültürel bir rota belirlenerek okul çağındaki öğrencilere Sosyal Bilgiler derslerinde

aktarılmasının, yer adları bilinci ile mekan algısının kuvvetlenmesine, mekan ile birey arasında daha sıkı bir bağın kurulmasına katkı sağlaması beklenebilir.

Bu çalışma yöntem bölümünde belirtilen çalışma şartları içerisinde tamamlanmıştır. Yer adları çok yönlü bir araştırma konusu olduğundan, bu tür çalışmaların çeşitli alan uzmanları ile birlikte multidisipliner araştırma olarak yapılması ile, yerleşim yerlerine daha kapsamlı ziyaretlerle, yerinde incelemeler yapılarak ve özellikle yerleşim çevresinde yer alan Pil Deresi, Soluk Baba Tepesi, Yarandede Tepesi gibi yerleşimin geçmişine ışık tutabilecek tepe, dere vb. tüm yer adları da incelenerek daha detaylı sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, E. (2001, Kasım). *Büyük Menderes Ovasındaki Prehistorik-Protohistorik Yerleşimler ve Bunların Ege Dünyasındaki Yeri*, Sözel Bildiri, Birinci Uluslararası Aşağı Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat tarihi Sempozyumu, Söke-Aydın, 158-175.
- Aktakka, N. (Ed.). (2012). *T.C. Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Aydın Kültür Envanteri-I*, Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Alacahan, G., Baysan, S. (2016, Mayıs). *Aydın Yerel Halk Takviminde Zamanla İlgili Kavramlar*, Sözel Bildiri, VIII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale.
- Alagöz C. (1984, Eylül). *Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler*, Sözel Bildiri, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 11-23.
- Aliağaoğlu, A. (2013). Şehrsel Toponimi: Balıkesir İlinde Mahalle Adları, Bir Sınıflandırma Denemesi, *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 16(29): 45-62.
- Aliağaoğlu, A. ve Yiğit, Y. (2013). Balıkesir’de şehrsel toponimi: Cadde adları, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(30); 311-330
- Altunışık, İ. (2009). *Coğrafi Bakımdan Batman İli Yer Adları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya (Türkiye Coğrafyası) Anabilim Dalı.
- Armağan, A.M. (2001). *Ege’nin Gizli Tarihi Horasaniler* (1. baskı). Ankara: Tüze Yayıncılık.
- Armağan, A.M. (2006). *Asya’dan Anadolu’ya Türklerin Anı Defteri* (1. baskı). Tire: Bilkar Bilge Karınca Matbaacılık.
- Armağan, A.M. (2009). *Ege Tarihi Coğrafyası. Boylar, Aşiretler, Obalar, Kentler, Köyler, Tarihi Semtler* (1. baskı). İzmir: Özden Ofset.
- Atalay İ. (2011). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği* (8. baskı). İzmir: Meta Basım Matbaacılık.

- Ateşliler, M. (2015) *Aydın Merkez Şahna Köyü Tarihi ve Sancak Hikayesi*, Yayınlanmamış Derleme Ödevi, ADÜ Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- Ateşliler, S. (2015). *Aydın Güzelhisarı* (1. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Azaryahu, M. (1997). German reunification and the politics of street names: the case of East Berlin, *Political Geography*, 16(6), 479-493.
- Baranoğlu, Ş. (2009). Çeştepe Adı Hakkında, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 311-318.
- Bayındır, H. H. ve Poyrazoğlu, H. F. (1966). *Aydın Kenti, Tarihi, Coğrafyası ve Bugünü* (1. baskı). Aydın: Kolalı Matbaası.
- Baysan ve Kara (2014). Aydın'da Mahalle, Bulvar, Cadde ve Sokak Adları: Şehrsel Toponimik Özellikler, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 12 (1), 23- 48.
- Burhan, S. (1999). *Çete Ayşe* (1. baskı). İstanbul: Nesil Matbaacılık.
- Cavid, İ. (2010). Aydın Vilayet Salnamesi R.1307/H.1308, (Hazırlayanlar: M. Babuçoğlu, C. Eroğlu, A. Şahin) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çelik, B ve Demir T. (2012).Osmanlı Döneminde Aydın Güzelhisarı. N. Aktakka, (Ed.), *Aydın İl Tarihi* (119-124). Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Çevik, M. (2011). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (1. baskı). İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları* (1. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Darkot, B. ve Tuncel, M. (1988). *Ege Bölgesi Coğrafyası* (2.baskı). İstanbul: Türkiye Matbaacılık ve Neşriyat.
- Doğanay, H. (1991). *Beşeri Coğrafya* (2. Baskı). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Yayınları.

- Ercan A.M. (2002). Yazılı ve Sözlü Kaynaklardan Hareketle Gelibolu Yarımadası Köy Adları Üzerine Bir İnceleme, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 23: 1-13.
- Erdoğan, M.A., Bıyık, Ö. (2015) *T.T 0001/1 M. Numaralı Fatih Mehmed Devri Aydın İli Mufasssal Defteri (Metin ve İnceleme)* Ege Üniversitesi Yayınları İzmir Araştırma ve Uygulama Merkezi, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine, *Osmanlı Araştırmaları*, 4:69-78.
- Eröz, M. (1984, Eylül). *Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları*, Sözel Bildiri, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri. Ankara, 43-53.
- Genç. Acar. D, (2007). *Aydın Tarihinde Kadın (1923-1996)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*, (Çev. A. Ersoy ve P. Yapucuoğlu) Ankara: Anı Yayıncılık. (Easerin orijinali 2011’de yayımlandı).
- Gökbel, A. ve Şölen, H. (1936). *Aydın İli Tarihi, Eski Zamanlardan Yunan İşgaline Kadar* (1. baskı). Aydın: Ahmet İhsan Basımevi.
- Günel, V. (2012). Batman’da Cadde Adlandırmaları: Toplumsal Bellek Oluşturma ve Şehirselleşmeye Hâkim Olma Çabaları, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25: 171-197.
- Güner, İ. ve Ertürk, M. (2004). Türkiye İl Merkezi Kent Adlarının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 12: 39-62.
- Güneş, G.(2012). Kurtuluş ve Kuruluş: Aydın Kenti’nin Yeniden Doğuşu. G. Güneş, (Ed), *Tarihsel Süreçte Aydın* (307-330) Aydın: T.C. Aydın Belediyesi Kültür Yayını.
- Gürgen, İ (2015). *XV ve XVII. Yüzyıllarda Güzelhisar Kazası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Halaçoğlu, Y. (2011). *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (1. baskı), İstanbul: Togan Yayıncılık.

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/529956/_Destepe_Hoyugu__yine_desiliyor.html/ 22/06/2016.

<http://www.ayto.org.tr/icerik/aydin-hakkinda>

<http://www.huzurpinari.com/arsiv-download/evliyalars-ansiklopedisi/8005-baltali-dede>

www.cografyaharita.com

(<http://www.hurriyet.com.tr/boylesi-deoluyormus27722741/saat:6:32/13/06/2016>)

<http://www.aydindenge.com.tr/guncel/29/08/2015/yasanilabilir-mahalle-sercekoy>

<http://www.aydindenge.com.tr/guncel/03/10/2015/efeler-diyari-danishment>

<http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=R4lHYFYT7Yy0SRSDv1bnF9M5kFWYFkRLb2Wcd2y2vZL4D1syyjgp!1279096463>

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts

http://umurbeyio.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/09/01/707114/dosyalar/2016_03/09010132_umurbeystratejikplan.pdf?CHK=ac633e34545b26a091e10ddf9925564e

İbret, B.Ü. (2003). Çankırı'daki Köy Adları Üzerine Coğrafi Açıdan Bir İnceleme, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 7(1).

Karaboran, H. (1984, Eylül) *Türkiye'de Mevki adları Üzerine Bir Araştırma*, Sözel Bildiri. Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 97-145.

Karabulut, N. (2015). İmamköy Tanıtım Sitesi. <http://imamkoy.com/19/10/2015>

Kemaloğlu, M. (2013). Anadoluda Türklere Aid Yer İsimleri / H. Nihal- Ahmed Naci, *Akademik Bakış Dergisi*, 38.

- Koçak, F. (2015) *T.C. Efeler Belediyesi Gözpinar Mahallesi*, T.C. Efeler Belediyesi Kültür Yayınları:1, Aydın: İtimat Ofset.
- Mercangöz, Z. (2012). *Bizans Döneminde Aydın*, N. Aktakka (ed.), Aydın İl Tarihi, (101-116) Ankara: T.C. Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü.
- Önder M. (1984). *Anadolu Şehir Adları Üzerine Efsanelerin Oluşumu*, Sözel Bildiri. Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 69-73.
- Özkan, M. ve Yoloğlu, A.C.(2005).Bir Bellek Projesi Olarak Sokak İsimlendirmesi: Ankara Örneği, *Planlama*, 4:54-61.
- Özkan, M.K. (2012). *Aydın İlindeki Şehitlikler ve Anıtlar*. N. Aktakka (ed.), Aydın İl Tarihi, (239-255), Ankara: T.C. Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü.
- Öztürk, M.(2014). *Coğrafya Eğitiminde Araştırma*, Ankara: Pegem Akademi.
- Pechlow, A. (2001). *Latmos Dağları'nın Prehistorik Kaya Resimleri*, Sözel Bildiri, Birinci Uluslararası Aşağı Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu, Söke-Aydın; 176-193.
- Roux, J.P. (2002) *Türklerin Tarihi*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Sağdıç, O. (1988) *Aydın*, Ankara: Dönmez Ofset.
- Saraçoğlu, A. (2012) *Antik Dönemde Aydın ve Çevresindeki Kentler*, N. Aktakka (ed.), Aydın İl Tarihi (57-97). Ankara: T.C. Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü.
- Sarı, C. ve Tepeli, Y. (2012). Türk Kültür Coğrafyasında Yerleşme Adları: Teke Yöresi Örneği, *Karadeniz Araştırmaları*, 35: 161-179.
- Sediyani, İ. (2009). *Adını Arayan Coğrafya (1.baskı)*. İstanbul: Öze Dönüş Yayınevi.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*(5. baskı). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

- Sümer, F. (2014). *Eski Türklerde Şehircilik* (1. baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şahin, G. (2010). Türkiye’de Yapılmış Toponimi Çalışmaları, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4): 134-15.
- Şahin, İ. (2011). Yer adı bilimi Araştırmalarında Mikrotoponiminin Yeri, Önemi ve Araştırma Yöntemi: Tırnak Köyü (İçel/Gülnar) Örneği, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 1807-1809.
- Şaşmaz, M. (2014). *Türkiye’nin İdari Taksimatı* (1. baskı). Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tan, N. (1984). *Türkiye’de Yer Adları Verilirken veya Değiştirilirken Neler Esas Alınmalıdır*, Sözel Bildiri, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 279-283.
- Tozduman, A. (1992). *Aydın Güzelhisarı’nın Sosyal ve İktisadi Durumu (1844)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi Bilim Dalı.
- Tunçel, H. (2000). Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 23-34.
- Turhan, A. (2014). *Güzelhisar-ı Aydın’dan İki Mahalle* (1. baskı). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Tül, Ş. (2013). *Bitek Topraklar Üstünde Aydın* (1. baskı). İstanbul: Ege Yayınları.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N.(2011). *Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan* (12. baskı).İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Uğur, A. (2003). *Aydın Şehir Coğrafyası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.
- Uğur, A. (2003). Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(2): 41-62.

- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar* (1. baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Yağmur, Ö.(2014). Höbek Köyü Yer Adları Üzerine Bir İnceleme, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk dili ve Edebiyatı Dergisi*, 49(49).
- Yavuz, S. Ve Şenel, M. (2013). Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/8.
- Yaylalı, S. ve Akdeniz, E. (2012.) *Prehistorik Çağlarda Aydın ve Yakın Çevresi*, N. Aktakka (ed.), Aydın İl Tarihi (8-21), Ankara: T.C. Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü.
- Yurt Ansiklopedisi (1982). Türkiye, İl İl: Dünü Bugünü Yarını, C:II, Anadolu Yayıncılık, İstanbul.
- Yücel, T.(1987). *Türkiye Coğrafyası (1. baskı)*. Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara.

EKLER

EK 1. Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

Adı-Soyadı.....	Doğum tarihi.....Yaşı..... Cinsiyeti.....
Eğitim Durumu.....	Görüşme tarihi:...../...../2016
Mesleği..... Doğum Yeri-Memleketi.....	Kaç yıldır bu yerleşim yerinde yaşadığı- ilgisi.....

1. Köyün ismi nereden gelir? Anlamı nedir?
2. Köyün geçmişi-tarihi hakkında neler biliyorsunuz?
3. Köyün şimdiki isminin benzeri, çevre il ve ilçelerde de var mı?
4. Köyün bir eski adı var mı? Varsa nedir? Anlamı nedir?
5. Çevredeki köy adları ile ilgili neler biliyorsunuz?
6. Diğer (konuyla ilgili başka söyleyecekleriniz var mı?)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Aysun KARA

Doğum Yeri ve Tarihi : Merzifon-1973

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Marmara Üniversitesi- Atatürk Eğitim Fakültesi-
Coğrafya Öğretmenliği

Bildiği Yabancı Diller :

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makale : Baysan, S. ve Kara, A. (2014) Aydın'da Mahalle,
Bulvar, Cadde ve Sokak Adları: Şehrsel
Toponimik Özellikler, *Coğrafi Bilimler Dergisi*,
CBD 12 (1), 23- 48 (2014).

Uluslararası bildiri : Kara, A. ve Baysan, S. (2014) Aydın'da Mahalle,
Bulvar, Cadde ve Sokak Adları, *Türkiye
Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi*,
Poster Bildiri, 4-6 Haziran 2014, Muğla.

Katıldığı Projeler : ADÜ BAP-EĞF-15007

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl :

MEB Ankara Yenimahalle Oğuzlar İlköğretim Okulu, 1995-1996

MEB Aydın İncirlioğlu-Acarlar 60. Yıl İlköğretim Okulu, 1996-2000

MEB Aydın İncirlioğlu-Acarlar İstiklal İlköğretim Okulu, 2000-2002

MEB Aydın Merkez Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu, 2002-2008

MEB Aydın Merkez Yörük Ali Efe İlköğretim Okulu, 2008-2012

MEB Aydın Merkez Nahit Menteşe Ortaokulu, 2012-...

İLETİŞİM

E-posta Adresi : ays-ege@hotmail.com

Telefon : 5057972621

Tarih : 27.09.2016

